

SIVAS CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Sosyal Hizmet Anabilim Dalı

**CİNSEL İSTİSMAR MAĞDURU KIZ ÇOCUKLARIN
UMUTSUZLUK DÜZEYİ İLE SALDIRGAN TUTUMLARI
ARASINDAKİ İLİŞKİ
(Güneydoğu Anadolu Bölgesi Örneği)**

Yüksek Lisans Tezi

Berçem BARUT

SİVAS

Temmuz 2018

SİVAS CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Sosyal Hizmet Ana Bilim Dalı

**CİNSEL İSTİSMAR MAĞDURU KIZ ÇOCUKLARIN
UMUTSUZLUK DÜZEYİ İLE SALDIRGAN TUTUMLARI
ARASINDAKİ İLİŞKİ
(Güneydoğu Anadolu Bölgesi Örneği)**

Yüksek Lisans Tezi

Berçem BARUT

Tez Danışmanı:
Prof. Dr. Murat YILDIZ

SİVAS
Temmuz 2018

KABUL VE ONAY

Üniversite: : Cumhuriyet Üniversitesi
Enstitü : Sosyal Bilimler Enstitüsü
Ana Bilim Dalı : Sosyal Hizmet Anabilim Dalı
Bilim Dalı :
Tezin Başlığı : Cinsel İstismar Mağduru Kız Çocukların Umutsuzluk Düzeyi ile Saldırgan Tutumları Arasındaki İlişki (Güneydoğu Anadolu Bölgesi Örneği)
Savunma Tarihi : 06.07.2018
Danışmanı : Prof. Dr. Murat YILDIZ

Unvanı - Adı Soyadı

İmza

Jüri Başkanı : Prof. Dr. Murat YILDIZ (Danışman)

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Veda BİLİCAN GÖKKAYA

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Handan KARAKAYA

Oy Birliği

Oy Çokluğu

Berçem BARUT tarafından hazırlanan "Cinsel İstismar Mağduru Kız Çocukların Umutsuzluk Düzeyi ile Saldırgan Tutumları Arasındaki İlişki (Güneydoğu Anadolu Bölgesi Örneği)" başlıklı tez kabul edilmiştir.

...../...../2018

Prof. Dr. Ahmet ŞENGÖNÜL
Enstitü Müdürü

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesinde hazırladığım bu Yüksek Lisans tezinin bizzat tarafımdan ve kendi sözcüklerimle yazılmış orijinal bir çalışma olduğunu ve bu tezde;

1- Çeşitli yazarların çalışmalarından faydalandığımda bu çalışmaların ilgili bölümlerini doğru ve net biçimde göstererek yazarlara açık biçimde atıfta bulunduğumu;

2- Yazdığım metinlerin tamamı ya da sadece bir kısmı, daha önce herhangi bir yerde yayımlanmışsa bunu da açıkça ifade ederek gösterdiğimi;

3- Başkalarına ait alıntılanan tüm verileri (tablo, grafik, şekil vb. de dâhil olmak üzere) atıflarla belirttiğimi;

4- Başka yazarların kendi kelimeleriyle alıntıladığım metinlerini, tırnak içerisinde veya farklı dizerek verdiğim yine başka yazarlara ait olup fakat kendi sözcüklerimle ifade ettiğim hususları da istisnasız olarak kaynak göstererek belirttiğimi beyan ve bu etik ilkeleri ihlal etmiş olmam halinde bütün sonuçlarına katlanacağımı kabul ederim.

10.10.2018

Berçem BARUT

TEŞEKKÜR

Araştırmam boyunca bana yardımcı olan, beni sabırla dinleyen, rehberlik eden ve desteğini esirgemeyen danışmanım Prof. Dr. Murat YILDIZ'a en içten teőekkürlerimi sunarım.

Lisans ve yüksek lisans öğrenimim sırasında motive edici desteği ve güzel fikirleri ile araştırma süresince desteğini esirgemeyen Doç. Dr. Gonca POLAT'a çok teşekkür ederim.

Verilerin toplanması aşamasında bana yardımcı olan Çocuk Destek Merkezleri çalışanlarına, araştırmama gönüllü katılım gösteren çok sevgili kız çocuklarına ve verilerin kaydedilmesi aşamasında kendi sınavlarını ikinci plana atıp benimle çalışmak konusunda gösterdiği sabrı ve desteği için kardeşim S. Mirhat BARUT'a çok teşekkür ederim.

Yaşamım boyunca her alanda olduğu gibi eğitim hayatımın da bütün heyecan ve stresini bütün içtenliği ile benimle paylaşan, ellerinden gelebilecek her türlü desteği vermeye hazır olan ve tüm kalpleriyle yanımda olduğunu hissettiren aileme en içten teőekkürlerimi sunar ve araştırmam süresince bana emeği geçen herkese teőekkürü bir borç bilirim.

Berçem BARUT

Ardeşir'e...

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	i
KISALTMALAR LİSTESİ	vii
ŞEKİLLER LİSTESİ	ix
TABLolar LİSTESİ	xi
GRAFİKLER LİSTESİ	xiii
GİRİŞ	1
KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE	1
1. CİNSEL İSTİSMAR KAVRAMI	1
1.1. Kavramın Tarihsel Gelişimi	1
1.2. “Çocuğun Cinsel İstismarı” Kavramının Anlam Karmaşası ve Tanımlama Problemleri	2
1.3. Cinsel İstismar Çeşitleri ve Cinsel İstismarın Ülkemizdeki Durumu	3
1.4. Cinsel İstismarda Perspektif	5
1.4.1. İstismarcının Karakteristik Özellikleri	6
1.4.1.1. Cinsiyet	6
1.4.1.2. Yaş	6
1.4.1.3. Suçun Devamlılığı	6
1.4.1.4. Suça Yatkınlık ve Suç Çeşitliliği	7
1.4.1.5. Cinsel İstismarda İstismarcı Tarafından İzlenen Yöntemler	7
1.4.2. Cinsel İstismarın Meydana Geldiği Özel Mülkiyet ve Sosyal Mekanlar ..	8
1.4.2.1. Sanal Alanlar (İnternet)	8
1.4.3. İstismarcının Perspektifi ile Fizyolojik, Biyolojik ve Psikolojik Nedenler	9
1.4.3.1. Freudian Yaklaşım	9
1.4.3.2. Davranışsal Yaklaşım	10
1.4.4. Çocuklarla Olan İletişim Biçemi	11
1.4.5. Ekolojik Gerçeklik, Aile ve Toplumsal Reaksiyonlar	12
1.4.6. Kültürel Normlar	12

1.4.7. İstismar Alanı Olarak Aile	13
1.4.7.1. Aile İçi Cinsel İstismar: Ensest	13
1.4.7.2. Aile İçi İstismar Vakalarında Anne	14
1.4.8. Durumsal Faktörler	15
1.4.8.1. Cinsel İstismarda Medyanın Rolü.....	16
1.5. Cinsel İstismar Vakalarında Mağdur Perspektifi.....	16
1.5.1. Çocuğun Cinsel İstismarına Tekrar Bakış	16
1.5.2. İstismar Sonrası Gelişimsel ve Travmatik Sonuçlar	17
1.5.2.1. Uzun Dönem Sonuçlar ve Semptomlar.....	17
1.5.2.1.1. Travmatik Semptomlar	17
1.5.2.1.2. Uzun Dönem Sonuçlar	19
1.5.2.1.3. Hasta Olma Sıklığı.....	19
1.5.2.1.4. Kronik Ağrı Sendromu	19
1.5.2.1.5. Uyku Bozuklukları	20
1.5.2.1.6. Zararlı Davranış Biçimleri.....	20
1.5.2.1.7. Bilişsel İnanış ve Davranışlar	20
1.5.2.1.8. Sosyal İlişkiler	21
1.5.3. Mağdura Yönelik Terapötik Yaklaşımlar	21
1.5.3.1. Travma Odaklı Bilişsel-Davranışsal Terapi Yaklaşımı	22
1.5.3.2. TO-BDT Spesifik Bileşenler.....	22
1.5.3.2.1. Psikoeğitim	22
1.5.3.2.2. Ebeveyn Özellikleri	23
1.5.3.2.3. Rahatlama Becerilerinin Kazandırılması.....	23
1.5.3.2.4. Duygusal Düzenleme.....	23
1.5.3.2.5. Travma Hikayesi ve Bilişsel İşlemsellik	23
1.5.3.3. Göz Hareketleri ile Duyarsızlaştırma ve Yeniden İşleme Metodu ile Psikoterapik Yaklaşım.....	24
1.5.3.4. Ebeveyn-Çocuk Etkileşimi Terapisi	24
1.5.3.5. Cinsel İstismar Mağduru Çocuklara Yönelik Esnek-Ardışık Oyun Terapisi	24

1.5.3.6. EAOT Bileşenleri.....	25
1.5.3.6.1. Korkusuzluk ve Güven Algısının Desteklenmesi	25
1.5.3.6.2. Çocuğun Mevcut Başa Çıkma Yöntemlerinin Keşfedilmesi ve Pozitif Olanların Öne Çıkarılması	25
1.5.3.6.3. Fizyolojik Rahatlamanın Sağlanması	25
1.5.3.6.4. Duygusal Farkındalığın Sağlanması	25
1.5.3.6.5. İfşa Süreci	26
1.5.3.6.6. Düşünsel Yaşamı İfşa Etme	26
1.5.3.6.7. Travma Sonrası Sürecin Olumlu Anlamlandırılması.....	26
1.6. Anka Psiko-Sosyal Destek Programı	27
1.7. Nedenlerin Belirlenmesinde Dikkat Edilmesi Gereken Hususlar	28
1.8. Kapsamlı Travma Hikayesi ve Yaklaşım Biçimi	30
1.8.1. Vaka Formülasyonu	30
1.8.2. Çocuk Cinsel İstismarında Geliştirilen Programlarda Karşılaşılması Muhtemel Hatalar	30
1.8.3. Mental Dayanıklılık ve Kendi Kendini Onarma Süreçlerinin Gözardı Edilmesi	31
1.8.4. Değişimin Nedenlerinin Yanlış Atfı	31
2. UMUTSUZLUK	31
3. SALDIRGANLIK	33
4. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	34
I. BÖLÜM	39
ARAŞTIRMA	39
1. ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ	39
1.1. Araştırmanın Amacı	39
1.2. Araştırmanın Hipotezleri	40
1.3. Araştırmanın Soruları	40
1.4. Araştırmanın Önemi	41
1.5. Araştırmanın Sayıltıları	41
1.6. Araştırmanın Sınırlılıkları	42

YÖNTEM.....	42
1.7. Araştırmanın Modeli	42
1.8. Evren ve Örneklem.....	42
1.9. Veri Toplama Araçları.....	44
1.10. Kişisel Bilgi Formu	44
1.11. Beck Umutsuzluk Ölçeği.....	44
1.12. Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği	45
1.13. Katılımcı Çocukların İstismar Sonrası Sürecine İlişkin Veri Toplama Formu ..	47
İŞLEM	47
1.14. Araştırmanın Uygulanması.....	47
1.15. Veri Analizinde Kullanılan İstatistiksel İşlemler	48
1.16. Verilerin Çarpıklık ve Basıklık Değerleri	54
II. BÖLÜM.....	57
BULGULAR	57
2.1. Katılımcıların Umutsuzluk Düzeyine İlişkin Bulgular.....	57
2.1.1. Cinsel İstismar Mağdurlarının İstismar Özellikleri ile Umutsuzluk İlişkisi	57
2.1.2. Cinsel İstismar Mağdurlarının Ebeveyn Özellikleri ve İlişkileri ile Umutsuzluk İlişkisi.....	61
2.2. Katılımcıların Saldırganlık Düzeyine İlişkin Bulgular.....	62
2.2.1. Cinsel İstismar Mağdurlarının İstismar Özellikleri ve Saldırganlık İlişkisi	64
2.2.2. Cinsel İstismar Mağdurlarının Ebeveyn Özellikleri ve İlişkileri ile Saldırganlık İlişkisi.....	65
2.3. Umutsuzluk Düzeyi ile Saldırganlık Düzeyi Arasındaki İlişki	69
III. BÖLÜM	77
BULGULARIN DEĞERLENDİRİLMESİ.....	77
3.1. Katılımcıların Umutsuzluk Düzeylerine İlişkin Bulguların Değerlendirilmesi	77

3.1.1. Cinsel İstismar Mağdurlarının İstismar Özellikleri ile Umutsuzluk İlişkisi	78
3.1.2. Cinsel İstismar Mağdurlarının Ebeveyn Özellikleri ile Umutsuzluk İlişkisi	79
3.2. Katılımcıların Saldırganlık Düzeylerine İlişkin Bulguların Değerlendirilmesi ...	80
3.2.1. Cinsel İstismar Mağdurlarının İstismar Özellikleri ile Saldırganlık İlişkisi	82
3.2.2. Cinsel İstismar Mağdurlarının Ebeveyn Özellikleri ve İlişkileri ile Saldırganlık İlişkisi.....	83
3.3. Umutsuzluk Düzeyi ile Saldırganlık Düzeyi Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi	86
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	91
KAYNAKÇA	95
EKLER.....	123
Ek:1 Etik Kurul Onayı	123
Ek: 2 ASPB Araştırma İzin Yazısı.....	124
Ek: 3 ASPB İstatistik Yazısı	125
Ek:4 Etik Kurul Gizli Veri Kararı.....	126
Ek:5 Bilgilendirilmiş Onam Formu	127
Ek: 6 Umutsuzluk Ölçeği.....	129
Ek: 7 Saldırganlık Ölçeği.....	130
Ek: 8 Kişisel Bilgi Formu	132
Ek: 9 İstismar Sonrası Sürece İlişkin Veri Formu	133
ÖZGEÇMİŞ.....	135

KISALTMALAR LİSTESİ

akt.	: aktaran
APA	: American Psychological Association
BUÖ	: Beck Umutsuzluk Ölçeği
BPSÖ	: Buss- Perry Saldırganlık Ölçeği
ÇOKİM	: Çocuk Koruma İlk Müdahale ve Değerlendirme Birimi
ÇODEM	: Çocuk Destek Merkezi
diğ.	: diğerleri
Ed.	: Editör
GHDY	: Göz Hareketleriyle Duyarsızlaştırma ve Yeniden İşleme Metodu
NRC	: National Research Council
PTSB	: Post Travmatik Stres Bozukluğu
TO-BDT	: Travma Odaklı Bilişsel Davranışçı Terapi
TSSB	: Travma Sonrası Stres Bozukluğu
UNICEF	: United Nations International Children's Emergency Fund

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Wolf'un İstismar Döngüsü (1984).....	11
---	----

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1. Örneklem Grubunun Yaş ve Öğrenim Değişkenlerinin Toplam ve Buldukları İllere Göre Dağılımları.....	49
Tablo 2. Katılımcıların Anne ve Babalarının Medeni Durumu, Ebeveynlerin Yaşama Durumu, Görüşme Sıklığı ve Görüşme Şekli Değişkenlerinin Dağılımları..	50
Tablo 3. Katılımcıların Psikiyatrik Destek Alma ve İlaç Kullanma Durumu Değişkenlerinin Dağılımı	51
Tablo 4. Katılımcının İstismarcısı ile Olan Yakınlığı ve Maruz Kaldığı İstismar Sayısı Değişkenlerine İlişkin Bilgiler	52
Tablo 5. Katılımcının Gebelik Öyküsü, Ailesinin İstismardan Haberdar Olma Durumu ve Can Güvenlik Riskinin Olup Olmadığına İlişkin Bilgiler.....	53
Tablo 6. Puanların Çarpıklık-Basıklık Değerleri ve Kolmogorov-Smirnov Testi Anlamlılık Düzeyleri.....	54
Tablo 7. Katılımcıların Umutsuzluk Düzey ve Alt Faktör Ortalama Puanları	57
Tablo 8. Gelecek Beklentileri Alt Faktör Puanlarının Gebelik Öyküsüne Göre Anlamlılık Düzeyi Sonuçları	59
Tablo 9. Gelecek Beklentileri Alt Faktör Puanlarının İstismarcı ile Olan Yakınlık ve Gebelik Öyküsü Arasında Etkileşime Göre Anlamlılık Düzeyi Sonuçları ...	60
Tablo 10. Gelecek Beklentileri Alt Faktör Puanlarının Maruz Kalınan İstismar Sayısı ve Gebelik Öyküsü Arasında Etkileşime Göre Anlamlılık Düzeyi Sonuçları ...	61
Tablo 11. Katılımcıların Saldırganlık Toplam ve Alt Faktör Ortalama Puanları	63
Tablo 12. Saldırganlık Toplam Puanlarının İstismarcı ile Olan Yakınlığa Göre Anlamlılık Düzeyi Sonuçları.....	65
Tablo 13. Aile Birliktelik Durumlarına Göre Toplam Saldırganlık Puanlarının Anlamlılık Düzey Sonuçları.....	66
Tablo 14. Aile Birliktelik ve Görüşme Biçimi Etkileşimine Göre Toplam Saldırganlık Puanlarının Anlamlılık Düzey Sonuçları	67

Tablo 15. Aile Birliktelik, Görüşme Biçimi ve Sıklığı Etkileşimine Göre Toplam Saldırganlık Puanlarının Anlamlılık Düzey Sonuçları	67
Tablo 16. Aile Birliktelik Durumlarına Göre Öfke Alt Faktör Puanlarının Anlamlılık Düzey Sonuçları	68
Tablo 17. Aile Birliktelik, Görüşme Biçimi ve Sıklığı Etkileşimine Göre Fiziksel Saldırganlık, Düşmanlık ve Sözel Saldırganlık Alt Faktörleri Anlamlılık Düzey Sonuçları	69
Tablo 18. Umutsuzluk Ortalama Puanları ve Saldırganlık Ortalama Puanları Arasındaki İlişkiler.....	70
Tablo 19. Umutsuzluk Toplam ve Alt Faktör Ortalama Puanları ile Fiziksel Saldırganlık Alt Faktör Ortalama Puanları Arasındaki İlişkiler	71
Tablo 20. Toplam ve Alt Faktör Ortalama Puanları ile Düşmanlık Alt Faktör Ortalama Puanları Arasındaki İlişkiler.....	73
Tablo 21. Umutsuzluk Toplam ve Alt Faktör Ortalama Puanları ile Öfke Ortalama Puanları Arasındaki İlişkiler.....	74
Tablo 22. Umutsuzluk Toplam ve Alt Faktör Ortalama Puanları ile Sözel Saldırganlık Ortalama Puanları Arasındaki İlişkiler.....	76

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik 1. Umutsuzluk Toplam Ortalama Puanları ile Saldırganlık Toplam Ortalama Puanları Arasındaki Nokta Dağılım Grafiği.....	71
Grafik 2. Umutsuzluk Toplam Ortalama Puanları ile Fiziksel Saldırganlık Ortalama Puanları Arasındaki Nokta Dağılım Grafiği.....	72
Grafik 3. Umutsuzluk Toplam Ortalama Puanları ile Düşmanlık Alt Faktör Ortalama Puanları Arasındaki Nokta Dağılım Grafiği.....	74
Grafik 4. Umutsuzluk Toplam Ortalama Puanları ile Öfke Alt Faktör Ortalama Puanları Arasındaki Nokta Dağılım Grafiği	75

ÖZET

Bu araştırmanın temel amacı, cinsel istismar mağduru kız çocukların umutsuzluk düzeyi ile saldırgan tutumları arasındaki ilişkiyi incelemektir. Çalışma ilişkiyel tarama modelinde ve nicel ve betimsel bir yöntemle gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın çalışma grubunu Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'na bağılı Diyarbakır, Batman, Mardin, Gaziantep, Şanlıurfa ve Adıyaman illerindeki Çocuk Destek Merkezlerinde hizmet alan cinsel istismar mağduru kız çocuklar (n=224) oluşturmuştur.

Araştırmanın verileri, Seber (1991) tarafından Türkçe uyarlaması yapılan Beck Umutsuzluk Ölçeğı ve Türkçe uyarlaması Madran (2012) tarafından yapılan Buss-Perry Saldırganlık Ölçeğı kullanılarak toplanmıştır. Umutsuzluk ve Saldırganlık arasındaki ilişkilerin tespiti yönündeki analizlerde Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı kullanılmıştır. Bununla beraber, etki büyüklüklerinin hesaplanmasında kısmi Omega kare formülü kullanılmıştır. Çoklu kategorilerden oluşan istismar özellikleri, ebeveyn özellikleri ve ilişkileri ile umutsuzluk ve saldırganlık arasındaki ilişkiler, hiyerarşik linear modelleme kullanılarak rapor edilmiştir. Bütün analizler SPSS 24 programı ile gerçekleştirilip, hiyerarşik linear modelleme için *SPSS Mixed* prosedürü kullanılmıştır. Araştırmanın anlamlılık düzeyleri (p) .05 ve .01 olarak alınmıştır.

Araştırma sonuçlarına göre; cinsel istismar mağduru kız çocuklar ortalama düzeyde *umutsuz* ve ortalamanın üzerinde *saldırgan* olarak belirlenmiştir. Çocukların genel umutsuzluk ve alt faktör bileşenlerinin puanları ile saldırganlık puanları arasında pozitif yönde ve zayıf düzeyde anlamlı korelasyon tespit edilmiştir. Gruplar arası anlamlılık düzeyleri incelendiğinde, tanıdığı ancak akraba olmayan kişilerce istismara uğrayan kız çocuklarının genel saldırganlık durumlarının aile üyesi, erkek arkadaş ve tanımadığı kişiler tarafında istismara uğrayan kız çocuklarından anlamlı düzeyde yüksek olduğu tespit edilmiştir. Gebelik sonlandırma öyküsü olan çocukların diğer gebelik öyküsü bulunan kişilere nazaran anlamlı derecede umutsuzluk puanlarının yüksek olduğu görülmüştür. Yakın akraba tarafından istismara uğrayan ve mevcut gebelik

yaşayan kız çocuklarının yakın akraba tarafından istismara uğrayıp gebelik öyküsü olmayan bireylere göre daha umutsuz olduğu belirlenmiştir.

Toplam saldırganlık puanları etkileşimlerinde, anne babanın birlikte olma durumu, anne ve babanın hayatta olma durumu ve görüşme şekli arasındaki anlamlı ilişkilerin bulunduğu görülmüştür. Anne ve babasının birliktelik durumundan herhangi bir bilgisi olmayan katılımcıların, birlikte yaşayan ve ayrı yaşayanlara göre saldırganlık eğiliminin oldukça düşük olduğu tespit edilmiştir. Anne ve babanın birlikteliği, aile ile görüşme şekli ve aile ile görüşme sıklığı etkileşiminde, anne ve babası birlikte olup, birden fazla biçimde görüşen ve en az aylık dilimler arasında görüşen çocukların, anne ve babası birlikte olup hiç görüşmeyenlerden daha az saldırgan olduğu saptanmıştır.

Anahtar kelimeler: Cinsel istismar, saldırganlık, umutsuzluk

ABSTRACT

The main purpose of this study is, to examine relations between hopelessness levels and aggressive behaviors of girls who sexually abused. The study had been constructed as quantitative and descriptive. A sample of this study is girls who sexually abused (n=224) and taking formal services at Ministry of Family and Social Policies Child Support Services.

The data of this study has been gathered by Beck Hopelessness Scale -Turkish adaptation by Seber (1991)- and Buss-Perry Aggression Scale -Turkish adaptation by Madran (2012). For the analysis that aims to figure out the relations between hopelessness and aggression examined by using r Pearson coefficients. Due to multi-categorical features of abuse type, parenting and parent relations, relations between these variables and hopelessness and aggression behaviors had been realized through Hierarchical Linear Modelling. All analysis had been realized via SPSS 24 package program and for the hierarchical linear modeling we used SPSS Mixed procedure. The probability levels of this study are .05 and .01.

In according to results, sexually abused girls showed average hopelessness levels and above average aggressive behaviors. General hopelessness and sub-factor category levels showed positive and weak correlations with aggression. In the significance analysis in between-groups. The girls who abused by an acquaintance person showed higher expression levels than abused by family members or unfamiliar persons. Girls who had an abortion story had shown higher levels of hopelessness. The girls who abused by close related person and became pregnant found more hopeless than who abused by close related person but has no pregnancy story.

In the analysis of total aggression scores and interactions, There were significant relations between the marital status of parents, the statue of being alive and contacting types. The participants who have no knowledge about parents' marital status had shown less aggression tendency than others. The interactions between marital status, contacting types and contacting frequency showed that, whom parents are living together and

having several dialogues at least less than one month had fewer aggression levels than others.

Key Words: Sexual abuse, hopelessness, aggression

GİRİŞ

KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde araştırmanın kuramsal çerçevesini oluşturan “Cinsel İstismar” “Umutsuzluk” ve "Saldırganlık" konularında kavramsal ve kuramsal bilgilerle birlikte araştırma konumuzla ilgili gerçekleştirilmiş çalışmalar hakkında kısa bilgilere de yer verilmiştir.

1. CİNSEL İSTİSMAR KAVRAMI

İstismar kavramı cinsiyet, tür ya da yaş kategorizasyonu yapılmaksızın, bir canlının diğer bir canlıyı, niyet nitelmesi irdelenmeksizin, fayda eksenli kullanımı olarak tanımlanabilir. Bu çalışmada istismar kavramı kız çocuklarının cinsel istismarı ekseninde ele alınmaktadır. Çocuk ihmal ve istismarı karmaşık nedenleri ve etkileri açısından ciddi öneme sahip, hukuki, psiko-sosyal, tarihsel, toplumsal ve gelişimsel boyutları olan bir problemdir. Buradan hareketle, cinsel istismar kavramı, “karşılıklı mutabakata dayanmayan, herhangi bir neden veya bahaneye dayanmadan, istismarcının cinsel dürtülerini doyurabilmek için istismar edilenin kontrolünü eline alması” olarak açıklanmıştır. Cinsel istismar her iki cinsiyetten çocuğa yönelik gerçekleştirilen bir eylem olmakla birlikte, genellikle mağdur kız çocukları, istismarcı ise erkektir (Derman 2014: 51). Pinheiro’ya göre (2006), kız çocuklarının birçok toplumda ağırlıklı olarak ev içinde ve kendilerini tanıyan kişiler tarafından cinsel istismara uğradıkları bilinmekle birlikte okullarda ve diğer eğitim kurumlarında akranları ve öğretmenleri tarafından, çalışmaları durumunda işyerlerinde ve hizmet aldıkları kurumsal yapılarda, toplum içerisinde de cinsel istismara uğradıkları görülmektedir (Akt. Akkuş 2014).

1.1. Kavramın Tarihsel Gelişimi

Kempe, Silverman, Steele, Droegemueller ve Silver’in 1962 yılında yayınlanan “*The Battered Child Syndrome*” adlı çalışmaları, çocuk istismarının bilimsel olarak kullanıldığı ilk yayın olma özelliği taşır. Ancak, toplumsal, yönetsel ve tepkisel reaksiyonların tüm dünya genelinde sorun olarak nitelenmesi 1971 yılındaki küresel feminist hareketlerin vurgusu ile başlamıştır (Whittier 2009: 22). Her ne kadar feminist

hareketin katkısı ile hayat bulsa da kavram, ataerkil karşıtı ya da kadın istismarı olmaktan daha çok çocuğun istismarı ekseninde kümelenmiştir. Özellikle 1971 yılındaki feminist hareketlerin aktivistlerinden olan Shulamist Firestone “Kadın hareketinin, çocuğun istismarı ve çocuk üzerindeki baskının önündeki en büyük engel olması gerektiğini belirtmiştir (Firestone 1970:73). Tarihsel bir düzlemde bakıldığı takdirde, çocuğun bir obje olarak istismar edilmesinin, kültürel, coğrafik ve türsel ayırım yapılmaksızın yaygın olduğu görülmektedir. De Mause (1982:50) Kraliçe Victoria’nın “Çocuklar görülmelidir ama duyulmamalıdır” sözüyle, tarihsel anlatının bilinçli ve ortak bir konsensüs halinde, çocukları ve yaşam hikayelerini göz ardı ettiğini belirtmiştir. Halen günümüzde çocuğun ne zaman çocuk ya da ne zaman yetişkin olduğu konusunda kesin bir belirlilik yok iken, ülkemizde 18 yaşından küçük bireyler cezai ve evlilik kısıtlaması adı altında (bu aynı zamanda toplumsal olarak bireyin öz-yeterlilik ile cinsel birliktelik yaşama ehliyeti olarak da nitelendirilebilir) çocuk olarak nitelenmiştir. Bu rakam İngiltere’de cinsel birliktelik özgürlüğü adı altında 16’dır (Sexual Offences Act 2003: Madde 9). Keza tarihsel dokümanlarda, dünyanın belirli bölgelerinde bu rakamın 10 yaşına kadar resmi olarak kayıtlara geçtiği belirtilmiştir [örneğin Birleşik Krallık topraklarında 1285 yılında 10 yaşın resmi olarak kabul edildiği görülmektedir] (Davidson 2008:5). Bu tarihsel perspektifin çocuk istismarı konusunda bilişsel, toplumsal ve kültürel düzeyde bir hafıza olduğu konusunda önemli ipuçları taşımaktadır.

1.2. “Çocuğun Cinsel İstismarı” Kavramının Anlam Karmaşası ve Tanımlama Problemleri

Yukarıda değinildiği üzere de çocuğun cinsel istismarı kavramının birçok açıdan anlam karmaşası ile karşı karşıya kaldığı aşikârdır. Haugaard (2000), çocuğun cinsel istismarı kavramının birçok açıdan tanımlama sıkıntısı içerdiğini belirtmiş ve bu durumun, durum analizi yapılan sosyo-bilimsel araştırmalarda da açıkça görüldüğünü vurgulamıştır. Russell (1983), Wyatt (1985) ve Finkelhor (1979b)’un çalışmalarında çocuk kabul edilme yaşının ne olduğu “cinsellik” teriminin bile halen neyi kapsadığı tanımlanamamıştır. Örneğin, genital sürtünme ve cinsel birleşme cinsellik kavramını

açık bir şekilde karşılarken, beraber uyuma ya da banyo yapma, öpme, masaj yapma ve benzeri fiziksel ya da davranışsal aksiyonların istismar olup olmadığı konusunda net bir tanım eksikliği söz konusudur.

Amerika Birleşik Devletleri Ulusal Araştırma Konseyinin (US National Research Council- NRC) 1993 yılında yayınladığı raporda, çocuğun kötü niyetli istismarının artan farkındalık oranlarına rağmen, tanım ve kapsam hususlarındaki temel gereksinimler ve tanımlamalar hususunda yok denilecek kadar az bir ilerlemenin kaydedildiğini belirtmiştir. ABD Ulusal Araştırma Konseyi, bu tanımlama problemlerini şu şekilde sıralamıştır:

- 1- Çocuğun kötü niyetli istismarı hususundaki sosyal konsensüs eksikliği,
- 2- Kötüye kullanımın ne olduğunun tanımlanmasındaki kriter karmaşası ve sonuçlara değil de olaylara konsantre olunması,
- 3- Eylemin potansiyel çıktılarına ve zararlı olup olmadığına konsantre olunması,
- 4- Bu tanımlama problemlerinin, yasal, bilimsel ve klinik gerçekliklerde yarattığı karmaşa (NRC 1993:58).

1.3. Cinsel İstismar Çeşitleri ve Cinsel İstismarın Ülkemizdeki Durumu

Çocuğa yönelik cinsel istismar, müstehcen telefon konuşmaları, çocukları soyma, seyretme (voyörizm; röntgencilik), cinsel organlarını gösterme (ekshibisyonizm; teşhircilik), cinsel ilişkiye tanık etme şeklinde olabilirken; çocuğun yanında mastürbasyon yapma, cinsel organını sürtme (frotterizm), çocuğun bedenine cinsel amaçla temas etme, okşama, cinsellik içeren görsel yayınlara araç etme, oral sekse zorlama veya ağza, vajinaya ve/veya anüse penetrasyon gibi geniş bir yelpazede gerçekleştirilmektedir (Ceylan ve diğ. 2009).

Türkiye’de çocuklara yönelik cinsel istismar konulu bir çalışmada, istismara uğrayan çocuklarda yaş yükseldikçe birden çok istismar şekline maruz kalma ihtimalinin de artıp fiziksel bütünlüğün bozulduğu tespit edilmiştir. Özellikle kız çocuklarında yaşın artmasıyla birlikte istismarın vajinal penetrasyon şeklinde gerçekleşme olasılığının da arttığı görülmektedir. Ayrıca görülen istismar eylemlerinde kız çocuklarında dokunma-

okşama ve öpmenin, erkek çocuklarda ise anal sürtünmenin daha yüksek oranda gerçekleştiği tespit edilmiştir (Akbaş ve diğ. 2009).

Cinsel istismar olarak değerlendirilen ve cinsel doyumunu amaçlayan bu eylemler mağdur ile istismarcı arasında geçen aktivitenin temas düzeyine ve gerçekleşme şekline bakılmaksızın bu yazın içerisinde aşağıdaki şekilde nitelendirilmiştir (Fırat, İltaş ve Işık-Yılmaz 2016: 28-29):

Cinsel içerikli konuşma: İstismarcının mağdurun cinsel özelliklerine, bölgelerine ve onun bedeni ile ilgili gerçekleştirmek istediği eylemlerine yönelik cinsel içerikli konuşmalar yapmasıdır.

Teşhircilik: İstismarcının mağdura cinsel organ, anüs, göğüs gibi özel bölgelerini açıkça gösterdiği ve mağdurun önünde mastürbasyon eylemini gerçekleştirmesidir.

Röntgencilik: İstismarcının mağduru haberi olmaksızın ya da aleni bir şekilde çıplak iken izleyerek cinsel haz ve doyumunu amaçlamasıdır.

Dokunma: İstismarcının mağdurun bedenine dokunarak ya da mağdurun kendisine dokunmasını sağlayarak cinsel uyarılma ve doyumunu amaçladığı eylemlerdir. Dokunarak cinsel istismar eyleminde istismarcı doğrudan vücuda ya da kıyafetler üzerinden de çocuğa dokunabilmektedir.

Oral-genital cinsel istismar: İstismarcının çocuğun genital organlarını yalaması, öpmesi, emmesi, ısırması veya çocuk ile oral yoldan birleşmeyi gerçekleştirmesi eylemidir.

Cinsel penetrasyon: İstismarcının mağdurun genital, anal, oral bölgelerine cinsel organ, parmak veya çeşitli cisimler sokmak suretiyle gerçekleştirdiği eylemdir.

İnterfemoral cinsel istismar: İstismarcının mağdur ile penetrasyon olmaksızın, cinsel organını mağdurun bacakları arasına yerleştirip, sürtünme sağlayarak doyum elde etmeyi amaçladığı eylemdir.

Cinsel sömürü: Çocuğun cinsel amaçlı eylemlerde para kazanmak amaçlı kullanılması eylemidir. Yaygın olarak çocuk fuhuşu ve pornografisi olarak gerçekleştirilmektedir.

Çocuk fuhuşu: Çoğunlukla adölesan dönemdeki kız çocuklarının kullanıldığı, çocukların bedeninin araçsallaştırılarak, ticari amaçlı gerçekleştirilen istismar şeklidir. İstismarcı kendi cinsel doyumunu için olduğu gibi aynı zamanda başka kişi ya da kişilerin de doyumunu için çocuğu kullanabilmektedir.

Çocuk pornografisi: Çocuğun gerçekte veya taklit yoluyla bazı cinsel aktivitelerde bulunur vaziyette iken çocuğun teşhir amaçlı kullanılması veya çocuğun bedeninin cinsel doyumunu sağlamak amaçlı gösterilmesi eylemidir (Fırat ve diğ. 2016: 30).

Adalet Bakanlığı'nın 2006-2016 yılları arasındaki adli istatistik verilerinin yer aldığı Adli İstatistik Raporuna göre (T.C. Adalet Bakanlığı Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü 2016). 2006-2008 yılları arasında Türkiye'de çocuğun cinsel istismarı suçundan açılan dava sayıları incelendiğinde (dosyadaki en ağır suç baz alınarak); dava sayılarının 2008 yılına kadar artış gösterdiği görülmüştür. 2009-2016 yılları arasında açılan davalardaki suç sayıları incelendiğinde ise, 2014 yılına kadar çocukların cinsel istismarı suçunun düzenli arttığı, 2015 yılından sonra ise bu suçun azaldığı belirtilmiştir. Rapora göre 2006-2008 yılları arasında 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu (TCK) uyarınca açılan tüm davalar içinde %0,4 olan çocukların cinsel istismarı suçunun oranı 2009-2016 yılları arasında ortalama %0,7'ye çıkmıştır.

Aynı rapora göre, Türkiye genelinde çocukların cinsel istismar suçu bölge ve suçun yoğun olduğu iller bazında incelendiğinde; ceza mahkemelerine açılan davalardaki toplam suç sayısının 15.051 olduğu görülmektedir. Bölge bazında incelendiğinde söz konusu suç 4349 (%28,9) suç ile en fazla Marmara Bölgesinde işlenirken, bu sayıyı 2565 (%17,0) suç ile Akdeniz Bölgesi takip etmektedir. İller bazında sıralamada ise, en fazla suçun %14,7 oranı ile İstanbul'da işlendiği görülürken, bunu %6,3 oranı ile İzmir'in takip ettiği görülmektedir.

1.4. Cinsel İstismarda Perspektif

Alanyazın taramasında daha önce de değinildiği üzere, kavram karmaşasının varlığı ve bu konunun toplumsal çıktılarının çok boyutlu olması sebebi ile vaka analizleri veya durum belirleme çalışmalarının ne derece gerçekliği yansıttığı tartışmalı

bir konudur. Bu yüzden bu rapor içerisinde cinsel istismarın bileşenleri mağdur ve istismarcı ekseninde ele alınıp, her iki perspektifin de çıktıları: istismarcı için psikolojik, fizyolojik ve sosyolojik nedenler, mağdur açısından ise gelişimsel, travmatik ve terapötik çözümler şeklinde değerlendirilmiştir.

1.4.1. İstismarcının Karakteristik Özellikleri

1.4.1.1. Cinsiyet

Birçok ülkenin kriminal raporlarının da gösterdiği üzere, suç niteliği yapılmaksızın, cinsiyet açısından suça bulaşma oranlarının erkek cinsiyeti üzerinde yoğunlaştığı bilinen bir gerçektir. Cortoni ve Hanson (2005:7)'un yaptığı bir istatistik betimsel çalışmada, kadınların cinsel istismar suçuna bulaşma oranının azami oran olarak tüm dünya genelinde %8 olarak izlendiği belirtilmiştir. Bu yüzden araştırmacılar, sınıflama yapılmasını önermekten daha çok özellikle kız çocuğunun istismarı konusunda erkek cinsiyetinin özelliklerine yoğunlaşılması gerektiğini belirtmişlerdir.

1.4.1.2. Yaş

Suç ve yaş ilişkisi her ne kadar dağınık bir düzlemde gerçekleşiyor ise de cinsel suçlarda yoğunlaşmanın orta ve geç 30'lu yaşlarda olduğu görülmüştür (Abel, Osborn ve Twigg 1993). Smallbone ve Wortley (2004a)'in Avusturyalı cinsel suca bulaşmış bireyler arasında yaptığı araştırmada ise, bir önceki araştırma verilerini destekleyen ve ek olarak, ergenlik başlangıcı ve orta ergenlik dönemlerinde de suça bulaşma yoğunluğunun olduğunu belirtmişlerdir.

1.4.1.3. Suçun Devamlılığı

Suçta bulaşmada tekrar, yani suçun devamlılığı olgusu cinsel istismar vakalarında her iki tarafı en çok etkileyen karakteristik özelliklerin başında gelmektedir. Çünkü istismarın devamlılığı, istismarın taraflarca kanıksanmasını ve mağdur açısından da travmanın derinleşmesini pekiştirmektedir. Marshall, Eccles ve Barbaree 1991 yılında yaptıkları araştırmada, Abel ve Becker'in 1987 yılında yapmış olduğu; aile içi ve aile dışı çocuğun cinsel istismarı vakalarındaki devamlılığa ilişkin verilerin yer aldığı araştırmada, metodolojik problemlerin ve tutarsız sonuçların yer aldığını belirtmişlerdir.

Çalışmada aile içi suç tekrarının %1,8 olduğu bildirilirken, aile-dışı istismarda %73 gibi bir oran bildirilmiştir. 1998 yılında Hanson ve Bussiere'nin yaptığı çalışmada ise aile-dışı cinsel istismar suçu işleyen bireylerin, suçu tekrar etmek konusunda diğer suça bulaşanlara nazaran yaklaşık iki kat daha yatkın oldukları bildirilmiştir.

1.4.1.4. Suça Yatkınlık ve Suç Çeşitliliği

Cinsel suça bulaşan bireylerin bir başka suça bulaşma oranları veyahut yatkınlıkları karakteristik özelliklerin bir diğer önemli bileşenidir. Smallbone ve Wortley (2004b)'in bir diğer çalışmasında ilk suçu cinsel istismar olan bireylerin suç çeşitliliğinin normalin üzerinde olduğu belirtilmiştir. Bunun yanısıra Hanson ve Bussier (1998) de suçun tekerrürünün kendi örneklem gruplarında %39,2 olduğunu bildirmişlerdir. Bu bildirilen veriler ışığında, cinsel suça bulaşmış istismarcıların bir daha suça bulaşmaları (cinsel ya da cinsel olmayan) durumunun yüksek bir ihtimal dahilinde olduğu görülmektedir.

1.4.1.5.Cinsel İstismarda İstismarcı Tarafından İzlenen Yöntemler

Ergen ve yetişkin cinsel istismar faillerinin, ilk cinsel saldırıyı gerçekleştirmeden önce mağdurla cinsel olmayan bir bilinirliğinin olduğu gözlenmiştir (Elliott, Browne ve Kilcoyne 1995; Kaufman ve diğ. 1998). Finkelhor (1980) bu karşılıklı tanışıklığın, ergenler içerisinde kardeş, üvey kardeş ve evlatlıklar arasında, yetişkinlerde ise aile içi, üvey aile bireyleri ve tanıdık kimselerin olduğunu belirtmiştir (Simon ve Zgoba 2006). Sullivan ve Beech (2004) yaptıkları çalışmada çocuğun cinsel istismarına karışan faillerin, yalnız anneleri seçtiklerini ve çocuğa ulaşabilmek için ilk olarak anne ile bir temas kurduklarını bildirmiştir. Yine aynı çalışmada, n=49 suça bulaşmış faillerin sadece %15'i meslek tercihini bu ekseninde yaptıklarını bildirmişlerdir. Cinsel istismar faillerinin kız ve erkek çocuklarına yönelik izledikleri yöntemler de farklılık göstermektedir. Kız çocuklarına yönelik yaygın istismar yöntemi cinsel dokunma ve okşama iken erkek çocuklarında bu mastürbasyon eylemidir (Ketring ve Feinauer 1999).

1.4.2. Cinsel İstismarın Meydana Geldiği Özel Mülkiyet ve Sosyal Mekanlar

Cinsel istismarın sıklıkla karşılaştığı mekanlar sosyokültürel ve bireysel nedenler hakkında önemli ipuçları taşımaktadır. Cinsel istismar vakalarının en çok karşılaştığı yaşam alanlarının yetişkin ve çocukların birlikte yaşadığı alanlar olduğu belirtilmiştir. Wortley ve Smallbone (2006:16) bu alan tanımlarını üç kategoride toplamışlardır. Bunlar:

- **Aile Yaşam Alanları:** Aile ve/veya fail ve mağdurun birlikte yaşamak zorunda olduğu alanlar,
- **Kurumsal Alanlar:** Okullar, rehabilitasyon merkezleri vb.
- **Kamu Alanları:** Parklar, oyun alanları, yüzme havuzları vb.

1.4.2.1. Sanal Alanlar (İnternet)

İnternetin sosyal alanlara yayılması itibari ile cinsel öğelerin kullanımı da eş zamanlı olarak yaygınlaşmıştır. Özellikle çocuk cinselliği teşhirciliğinin, 2003 yılı itibari ile yoğunlaştığı belirtilmiştir (Sexual Offences Act 2003). Uygunsuz çocuk fotoğrafları kavramı ile başlayan bu sanal istismar biçimi günümüzde çocuk pornografisi adı altında yüksek ekonomik bir döngünün olduğu sektör haline gelmiştir. İnternet İzleme Kurumunun (Internet Watch Foundation) 2006 yılında yayınladığı raporda, çocuğun cinsel istismarı kapsamında değerlendirilebilecek materyallerin yer aldığı bu tür internet sitelerinin %51 oranında Amerika Birleşik Devletleri'nde, %20 oranında Rusya'da, %7 oranında İspanya'da, %5 oranında Japonya ve %1,6 oranıyla Birleşik Krallık topraklarında yer aldığı rapor edilmiştir.

Sanal alanlarda çocuğun cinsel istismarına karışan bireylerin özel fantezi, bilgi alışverişi ve yeni deneyimler algısı ile suça bulaştıkları belirtilmiştir (Davidson ve Martellozzo 2007). İnternet alanının çocuğun cinsel istismarında bu denli hızlı ve kontrolsüz genişlemesinin failerin dürtülerine anlık ve hızlı çözümler bulabilmesi olduğu belirtilmiştir (Taylor ve Quayle 2003). Krone (2004) internet aracılığı ile bu suça bulaşan bireylerin tipolojisini 9 kategoride toplamıştır. Bunlar:

- Gezinler (Sözde kazara suça bulaşanlar),

- Özel Fantezi bağımlıları,
- Troller,
- Güvenli olmayan ağlar üzerinden erişim sağlayanlar
- Güvenli olan ve özel grupları barındıran topluluklar üzerinden erişim sağlayanlar,
- Sosyal medya ya da oyun platformları üzerinden çocuğun kandırılarak istismar edilmesini sağlayanlar,
- Fiziksel istismarının belli bir bölümünü ya da tümünü fotoğraflayıp kendi tatmin döngüsü içerisinde kaynak sağlayanlar,
- Üreticiler (Daha açık bir ifade ile çocuğun cinsel istismarının kayıt altına alınıp bunun keyfi ya da menfii amaçlar doğrultusunda dağıtımını sağlayanlar).

1.4.3. İstismarcının Perspektifi ile Fizyolojik, Biyolojik ve Psikolojik Nedenler

Failin çocuk istismarını neden gerçekleştirdiğine yönelik fizyolojik ve biyolojik nedenlerin neler olduğu konusu bugüne kadar yapılmış çalışmalar ekseninde netlik kazanamamıştır. Erken fizyolojik nedensel araştırmalardan Langevin'in (1990:109) yaptığı çalışmada, beynin temporal lob bölgesindeki yetersizliğin bir neden olacağı iddia edilmiştir. Ayrıca kız çocuğuna cinsel istismarda bulunan erkek failerin testosteron seviyelerini de araştıran birçok çalışma yapılmıştır (Lanyon 1991; Langevin 1990; Rada, Laws ve Kellner 1976). Berlin ve Coyle'in (1981) çalışmasında ise yüksek testosteron oranı ile cinsel istismar arasında bir ilişki olduğu bildirilmiştir.

1.4.3.1. Freudian Yaklaşım

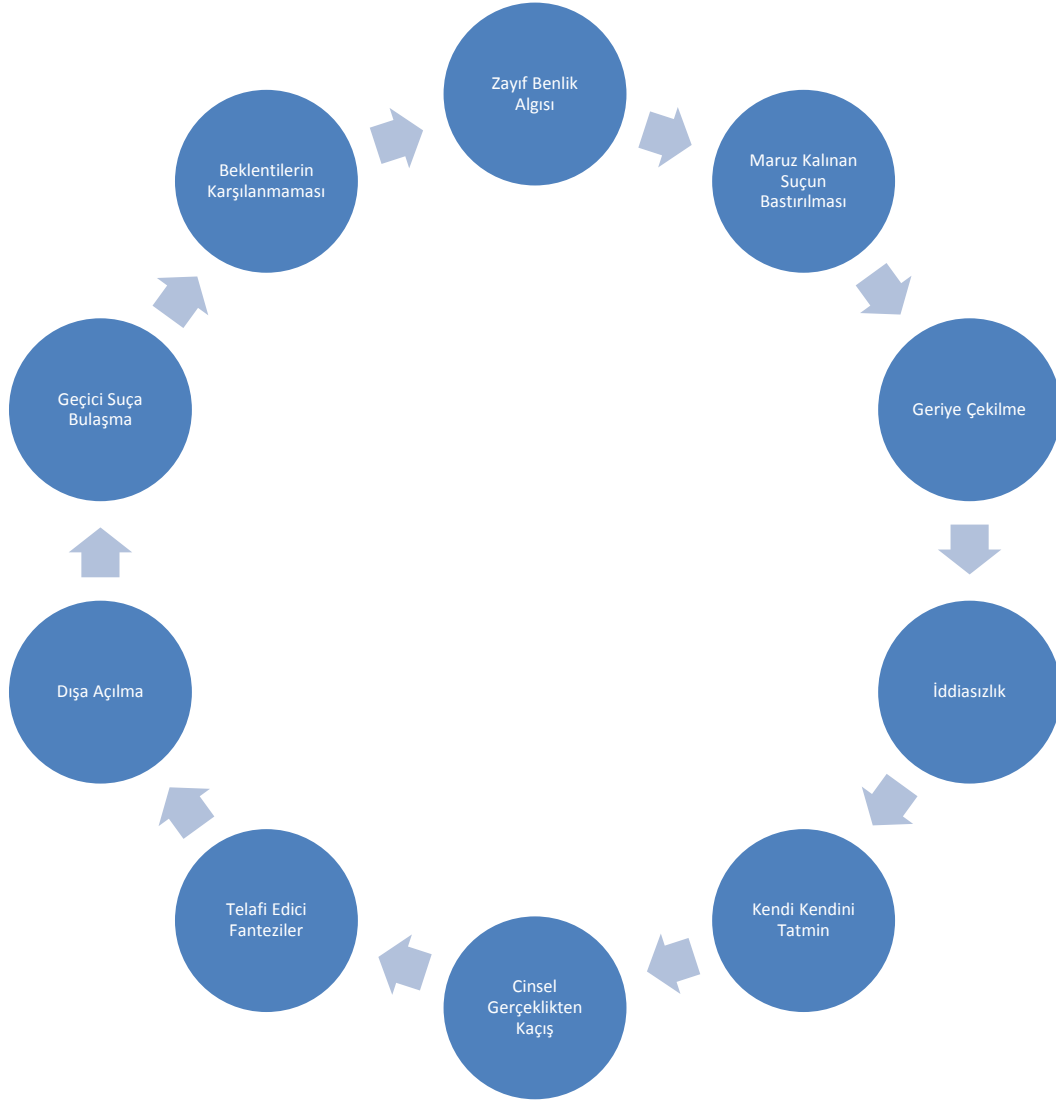
Psikoloji, çocuğun cinsel istismarı konusunda, alana birçok açıdan en büyük katkısı olan disiplindir. Geleneksel Freud bakış açısı bireyin bütün kişilik bozukluklarının altında yatan en büyük nedenin çocuklukta yaşanmış ve çözülememiş travmalar olduğunu belirtir. Freud fallik dönemde yer alan cinsel kimlik gelişim sürecini ikiye ayırarak erkek ve kız çocuklarına göre sınıflamıştır. Erkek cinsiyeti için Oedipus kompleksi olarak adlandırılan bu travmanın, erkek çocuklarının anneleri ile cinsellik arzusu ile var olduklarını ve babalarının ölümünü isteme gibi arzuları taşıdığını belirtir

(Freud 1952:89). Birçok Freudian psikolog bu nedenselliği Oedipus ekseninde tartışmıştır. Weldon (1988:78), bu durumun ebeveynlerin kompleksi çözememesinin bir sonucu olarak görürken, Kline (1987) ise süper egonun orantısız gelişimine bağlamıştır. Baştan çıkarma kuramı (*Infantile Seduction*) olarak daha sonra Freud tarafından detaylandırılan bu kuram, birçok açıdan eleştiri ve tenkit almıştır. Ancak Freud'un genel çatı itibari ile dile getirdiği istismarcının travmasına yönelim fikri halen günümüzde de yaygın olarak kullanılan yaklaşımların başında gelmektedir.

1.4.3.2. Davranışsal Yaklaşım

Pavlov ve Skinner'in 19.yy'da yapmış olduğu davranışsal öğrenme teorileri çalışmaları sayesinde günümüzde bu yaklaşım önemli yer tutmaktadır. Öğrenme teorisyenleri çocuğun cinsel istismarının nedeninin, davranışın yanlış yönlendirilmesi ile ilgili olduğunu ve çocuksu davranışların cinsel uyarılar ile bağdaştırılmasından kaynaklandığını belirtir (Davidson, 2008:72). Wolf (1984) ise bunlara ek olarak, istismarcının çocukluğunda yaşadığı fiziksel ya da duygusal istismarın ileriki dönemde bu tür bir sapmaya yol açtığını belirtir. Bunun yansira Wolf, güçsüzlük ve değersizlik hissinin cinsel sapmanın önemli değişkeni olduğunu belirtir. Wolf 'un istismar döngüsü Amerika Birleşik Devletleri ve İngiltere'de halen istismarcıların analizinde kullanılmaktadır. Yine davranışsal teori altında bilişsel-davranışsal yaklaşım da aynı bakış açıları ile daha çok suça bulaşanın yeniden kazandırılmasına yönelik daha kapsamlı bir yaklaşımı ifade etmektedir. Finkelhor (1984) ile başlayan bu yaklaşım Gudjonsson (1990,1991) tarafından daha da geliştirilmiştir. Bu yaklaşım da istismarcının bir başka olay ya da kişiyi eylemin nedeni olarak göstermesinden daha çok eylemin sahiplenilmesi gerektiğini faile kabullendirmek ve mağdur ile empati kurmasını sağlamak üzere kurgulanmıştır. Ayrıca istismarcının öz saygı yoksunluğu ve sosyal itilmişliği bu yaklaşımda temel varsayım olarak ele alınır. Pithers'in 1999 yılında yaptığı çalışmada örneklem sayısı verilmemesine rağmen çocuğun cinsel istismarına karışan faillerin, %61 oranında öz saygı yoksunluğu yaşadıkları belirtilmiştir. Marshall (1996) da çalışmasında örneklem grubunun ortak özelliğinin öz saygı eksikliği olduğunu

bildirmiştir. Bilişsel-davranışçı terapistlerin bir diğer dikkat çektiği nokta istismarcının yetişkin ilişki kuramama problemidir (Davidson 2008:78).

Şekil 1. Wolf'un İstismar Döngüsü (1984)

1.4.4. Çocuklarla Olan İletişim Biçemi

Erken dönem istismar araştırmalarında istismarcının çocuklara yönelik davranışlarının dengesiz ve kendisini cinsel olarak somutlaştırma üzerine kurulu olduğu belirtilmiştir (Finkelhor 1984; Morrison, Erooga ve Beckett 1994). Bu davranışın

istismarcının çocukken yaşadığı istismar dolayısı ile normalleştirme eğiliminden kaynaklandığını belirtir. Finkelhor (1984:9) bu tip bir iletişim sonunda suçun işlenmesi ile de aslında istismarcının travmatik çocukluk anılarını tatmin etmeye çalıştığını belirtmiştir.

1.4.5. Ekolojik Gerçeklik, Aile ve Toplumsal Reaksiyonlar

Toplumsal hafıza ya da kültürel normalizasyon, istismarcının kendi eyleminin etkisini ya da sonuçlarını küçümsemesine, empati kuramamasına ya da istismarı normalleştirmesine yol açan bir diğer faktördür. Sosyo-Ekolojik teoriye göre, bireyin davranışı ait olduğu ve çoklu çevresel ekosistemi olan ekolojik gerçekliklere göre şekil almaktadır (Bronfenbrenner 1979:3). Bu ekosistemlere kişinin kendi ailesi, komşusu, ülkesi, arkadaşları vd. sistemler örnek verilebilir. Ekosistemlerin tutumunun kişinin farkındalığında önemli bir etkisi olduğu ise yadsınamaz bir gerçektir. Bu yüzden bu ekosistemlerin kendi içerisinde yakınlık-uzaklık etkilerinin de değerlendirilmesi gerekmektedir.

1.4.6. Kültürel Normlar

Kültürel normlar aslında yukarıda bahsedilen tüm ekosistemlerin bir üst kümesi olarak görülebilir. Çünkü yakın çevrenin normlarını da aslında toplumsal kültür belirlemektedir. Bu yüzden sosyo-kültürel normların temel etkisi tanımlama açısından önemlidir. Kültürel temelde bir tanımlama yapmak çok hassas ve yanlış bir genelleme olasılığını mümkün kıldığından, bir kültürde çocuğun cinsel istismarının faili olan birey ile mağdurun o kültürel normlarda nasıl nitelendirildiğinin önemli olduğuna inanıyoruz. Bunun yanı sıra, medya iletişim araçları ve baskın kültürel transferler (kasıtlı ya da kasıtsız bir biçimde) kültürel normların gerçek bir değerlendirmesini yapmada engel teşkil etmektedir. Bunun yanı sıra literatürde yer alan alt kültür kodlamalarının da bu açıdan nitelikli bir bilgi taşımadığı kanaatindeyiz. Kültürel normlar ve kültürlerarası çalışmalarda Whiting ve Child (1953), Davenport (1965) ve Herdt (1982) araştırmaları incelenebilir.

1.4.7. İstismar Alanı Olarak Aile

İstismar alanı olarak aile, bir diğer önemli ve ayrı değerlendirilmesi gerektiğine inanılan ensest kavramını barındıran önemli bir faktördür. En az kültürel normlar kadar hassas olan aile kavramı da belirleme dışında tutulması gerekliliğini doğurmaktadır. Çünkü kültürel normlar sosyal düzen içerisinde aile düzenini temsil etmekle beraber ailenin ahlaki normlarını da düzenleyici rollere sahiptir. Tabii, bu düzenleyici rolün aile kavramı içerisinde nasıl yer edindiği de tartışmanın diğer bir boyutunu oluşturmaktadır. İstismarcının perspektifi ile ele alındığında, toplum içerisinde bu suça bulaşan bireylerin bir şekilde eylemlerinin normalize edilmesi ya da konunun hassasiyetinden kaynaklı istismarcı ve mağdur aileler tarafından kapatılmaya eğilimli olunması toplumsal bir gerçekliktir. Bu ekseninde düşünüldüğünde toplumun, düzenleyici kurumlara her ne kadar etkisi olsa da aile içi dinamikleri etkileme hususundaki yeterliliği bir diğer tartışmalı konudur. Bu yüzden ailenin tek bir dinamik olarak değerlendirilmesi ve bu dinamiklerin, ailenin kendi içindeki ahlak standartları, ekonomik seviyesi ve beslenme biçimi gibi dinamikler ekseninde değerlendirilmesi gerekliliği belirtilmiştir (Roberts 2001:53).

1.4.7.1. Aile İçi Cinsel İstismar: Ensest

Cinsel istismarın etkileri ve sonuçları bakımından en sarsıcı olanı olarak bilinen ensest, evlenmesi yasak olmayan kişiler dışında ailesi ve birinci dereceden yakınları tarafından cinsel doyum amaçlı gerçekleştirilen istismar şeklidir. Ancak günümüzde ensest kavramı sadece kan bağı olan kişiler arasında kurulan ilişkiden çok çocuğa bakmakla yükümlü tüm bireyler (öz anne, hala, teyze, baba, amca, dede, üvey anne baba, enişte vb.) veya çocuk ile aynı aile ortamında güven temelli sürekli duygusal bağ kuran kişiler (öz kardeş, üvey kardeşler vb.) ile çocuk arasında gerçekleşen cinsel eylemleri karşılamaktadır (Bozbeyoğlu, Koyuncu, Karam ve Sungur 2010).

Ensest istismarda eylemler önce okşama ve dokunma ile başlayıp uzun bir süre devam etmektedir. Bazı ensest mağdurlarında ise istismar bu şekilde başlayıp zamanla şiddeti artabilmekte ve anal vajinal tecavüze, gebeliğe ve ölüme kadar ilerleyebilmektedir. Bazı vakalarda cinsel saldırının doğrudan tecavüzle başlayabilmektedir. Ensestte istismarcı mağdurun gösterebileceği dirence karşın

ödüllendirme ya da tehdit yolunu kullanmaktadırlar. Bu yollardan ödüllendirmede, küçük hediyelerle başlayan kandırma nesnelere evin kaydını mağdurun üzerine almaya kadar varabilmektedir. Korkutma yolunda ise, fiziksel şiddetle başlayan yöntem yelpazesi mağduru ya da mağdurun sevdiği insanların ölümüyle tehdit etmeye kadar varabilmektedir (Bozbeyoğlu ve diğ. 2010).

Aile içi cinsel istismarın görüldüğü aileler üyeler arası bağları kopuk olan, içe dönük ve aile üyeleri haricindeki kişilerle duygusal bağ kuramayan ve ilişki geliştirmeye kapalı ailelerdir (Maltz ve Holman 1997; akt. Yenibaş ve Şirin 2007: 16). Çocuk için en güvenli ortam olduğu düşünülen aileden yönelen cinsel istismar, aile dışından kaynaklanan cinsel istismara göre daha ciddi sonuçlar doğurmaktadır (Saygılı ve Gönenli 2008).

“Ensest varlığı kabul edilemez ve gizliliği düşünülemez, önemli bir toplumsal sorundur. Ailede görülen şiddetinve istismarın da önemli bir boyutudur ayrıca. Toplumun her kesiminden erkek ve kız çocukları ensest mağduru olabilmektedir. Bireyden çok ailenin korunmasını önceleyen toplumsal ve hukuksal normlar ile yaygın olan namus anlayışı özellikle kadınlar ve çocuklar üzerinde baskı kurmaktadır. Bu baskı ve baskıyı güçlendiren kurumsal yaklaşımlar da ensestin gizli kalmasını kolaylaştırmakta ve açığa çıkması halinde de mağduru yeni istismarlara ve ayrımcı muamelelere maruz bırakmaktadır (Bozbeyoğlu ve diğ. 2010).

Çocuk cinsel istismarı akademik alanda ve medyada sıklıkla yer edinebilen bir konudur. Fakat sık olmasına rağmen istismar konusunun hassasiyeti, mağdurlara ulaşmanın güçlüğü ve ailelerin ve yakınların konunun üstünü kapatmak istemesi gibi nedenlerden dolayı yeterli olmadığı düşünülmektedir (Taşgın ve Sarı 2014).

1.4.7.2. Aile İçi İstismar Vakalarında Anne

Aile içi istismar vakalarında anne ve toplumun anneye yüklediği rol birçok araştırmacı tarafından irdelenen bir diğer önemli dinamiktir (Smallbone, Marshall ve Wortley, 2008). Anne olup olmamasına bakılmaksızın, hemen hemen tüm toplumlarda

kadına doğurganlık ve anaç olma rolü yüklenmiştir (Lawler 1996). Her ne kadar günümüzde kadının sosyal ve ekonomik yaşama katılımı ile bu algının değiştiği belirtilse de bunun sadece sosyal ve ekonomik değişikliklerle sınırlı kaldığı ve gerek kültürel olarak gerekse de aile anlamında bu beklentinin devam ettiği belirtilmiştir (Segal 1995). Bu çalışmanın bir önceki maddelerinde de değinildiği üzere, annenin çocukla olan bağı oldukça farklıdır. Özellikle Freudian bakış açısı ile değerlendirildiğinde hem masumiyet içeren korumacı hem de cinsellik emareleri taşıyan bir ilişki söz konusudur. Young (1990:76) kitabında annenin emziren, koruyan rolünün annenin hem toplum tarafından hem de kendi içselliğinde katıyetle kendini suçlamamasına yol açtığını belirtmiştir. Bunun yansira annenin bu kilit rolünün özellikle erkek çocuklarda baba ile rekabet anlayışı içerisinde istismarcıyı tetiklediği diğer belirtilen bir husustur (Young 1990).

1.4.8. Durumsal Faktörler

Kriminal suçlar teorisinde durumsal faktörlerin suçu ve suçluyu motive etmede önemli bir rol oynadığı belirtilir. Bu durum iki büyük kategoride sınıflandırılmıştır. Birincisi durumun fırsat yaratması sonucu kontrol sapması ve suçun işlenmesidir (Clarke 1997:3). Bu durumda istismarcı bilinçli ya da bilinçsiz devamlı fırsat kollar ve eylemi gerçekleştirir. İkinci faktör ise durumsallığın istismarcıya ipuçları sağladığı koşullardır. Bu durum birinci faktör ile aynı gibi görünse de temel olarak ayırdır. Burada istismarcıyı suça sürükleyen ipuçları ve koşullar dinamiktir ve istismarcının motivasyonunu açığa çıkarır (Wortley 2001). Durumsallık ve suça sürüklenme arasındaki ilişki Cornish ve Clarke (2003) tarafından üç başlıklı bir tipolojik formülasyon ile teorize edilmiştir. Wortley ve Smallbone (2006) bu teoriyi çocuğun cinsel istismarına adapte etmişlerdir. Buna göre:

1- **Anti-sosyal Avcılar:** Fail özellikle istismar ortamı arar ve suça meyil öz motivasyon ile sağlanır.

2- **Sıradan Durum Failleri:** Bu tür istismarcılar, durumu hayatın akışında değerlendirir, ekseriya normal bir yaşam sürdürür ve evlilik gibi kılıfların altına saklanabilirler.

3- **Tahrik Olan Failler:** Bu tür istismar failleri, bizatihi cinsel istismar eylemini gerçekleştirmek için herhangi bir çabada bulunmazlar. Çevresel ve davranışsal ipuçları motivasyonlarını ve eylemlerini tetikler.

1.4.8.1. Cinsel İstismarda Medyanın Rolü

Önceki bölümlerde suçlu perspektifi ile verilmiş olan tanımlayıcı yaklaşımlar ekseninde, medyanın istismarı pekiştirmede oldukça önemli bir etken olduğu varsayılabilir. Farkındalık yaratma amacı ile bakıldığında medyanın bu görevi ne denli yerine getirdiği tartışılır bir noktadadır. Bunun yanısıra, reklam amaçlı yukarıda bahsedilen tetikleyici unsurlarda, kasıtlı ya da kasıt olmayan biçimlerde sadece ve sadece satış ya da farklı bir amaç ile subliminal bir empoze çabası da söz konusudur. Yazılı ya da görsel basının nasıl bir tutum sergilediği konusunda ülkemizde tanımlayıcı bir çalışma bulunmamaktadır. Greer ve Jewkes 2005 yılındaki çalışmasında medyanın özellikle ekstrem suçları yazılı ya da görsel hale getirerek irili ufaklı birçok suçun kanıksanmasına yol açtığını belirtmişlerdir (s.22). Nielsen'in 2009 yılında yaptığı araştırmada çocuk ve ergenlerin ayda 101 saat televizyon izleme oranları bulunduğu belirtilmiştir. Ward, Hudson ve Siegert 1995 yılında yaptığı çalışmada ise televizyon imajlarının %11,5 oranında gizli cinsellik kodlaması barındırdığı belirtilmiştir.

1.5. Cinsel İstismar Vakalarında Mağdur Perspektifi

1.5.1. Çocuğun Cinsel İstismarına Tekrar Bakış

Bu çalışmanın girişinde de belirtildiği üzere çocuğun cinsel olarak istismarı bütün dünyada tartışılmalı ve çözümüne yönelik çalışmaların yapıldığı önemli bir toplumsal sorundur. Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (United Nations International Children's Emergency Fund (UNICEF) ve Avrupa Birliğinin birçok çalışmasında da ortaya koyulduğu gibi çocuğun cinsel istismarının varyantları ve sonuçlarının çeşitliliği kavramın kontrol altında olmasını da zorlaştırmaktadır. Mağdur perspektifinden travmatik ve uzun dönemli sonuçlar başta verilmiş ve daha sonrasında mağdur ve legal kurumlar ekseninde çözümlerin neler olduğuna değinilmiştir.

1.5.2. İstismar Sonrası Gelişimsel ve Travmatik Sonuçlar

Çocuk cinsel istismarının diğer önemli tarafı olan mağdur, çok boyutlu bir yaklaşım gerektirmektedir. Çünkü aynı eyleme maruz kalan bireylerin farklı başlangıç noktalarından benzer ve farklı sonuçlara sahip olabilmesi durumu oldukça büyük bir karmaşa yaratabilmektedir. İstismarı, kültürel korku, tanımlayamama, refleks verememe gibi olgular ekseninde karşılayan mağdur, belirtileri asimptotik bir biçimde karşılar. Bu durum hem terapötik süreci hem de tanımlamayı zorlaştırır. Örneğin; Kendall-Tackett, Williams ve Finkelhor 1993 yılında 43 çalışmayı inceledikleri çocuk cinsel istismarı olgularında vakaların yaklaşık olarak %33'lük bir bölümünün asimptotik olduğu bildirilmiştir. Ancak bu tip genellemelerin bütün vakaları kapsadığı söylenemez. Bazı araştırmalarda, cinsel istismar mağdurlarının %25 gibi bir oranının uzun dönemli semptomlar yaşamadıkları belirtilmiştir (McGloin ve Widom 2001).

Kız çocuğunun cinsel istismarı olgusunda en önemli semptomlardan birisi yaştan bağımsız olarak yeniden cinsel olarak kullanılma durumudur. Van-Bruggen, Runtz ve Kadlec (2006) bu durumun %15 ila %72 arasında çok ciddi bir rakam olduğunu belirtmişlerdir. Onların yaptıkları bu çalışmada, çocuk iken istismara uğrayan bireylerin riskli cinsel davranışlar sergileme, cinsel partner seçmede seçici olmama ve birden fazla cinsel partner ile ilişki kurma gibi davranışlar sergilediği belirtilmiştir.

1.5.2.1. Uzun Dönem Sonuçlar ve Semptomlar

1.5.2.1.1. Travmatik Semptomlar

- **İntihar:** Cinsel istismara maruz kalan kız çocuklarının intihar etmeye meyilli oldukları belirtilmiştir (Eisenberg, Gollust, Golberstein ve Hefner 2007). Bu durumun öz algının bozulması ile ilgili olduğu ve ilgili araştırmada yapılan anketlerde de aile içi ya da aile dışı cinsel istismara maruz kalan kız çocuklarının intihar etmeyi istedikleri, ya da bir dönem akıllarından geçirdikleri bildirilmiştir.
- **Yeme Anomalileri:** Cinsel istismara maruz kalan çocukların bir diğer önemli semptomu ise yeme bozukluklarıdır. Özellikle istismarın hemen sonrasında ya da farkındalığın oluşmaya başlaması ile bu tip bir semptomun gelişmesi

olasıdır. Wonderlich ve diğ. (2000) mağdur çocukların yemek yemeyerek içsel olarak temizlenme hissini pekiştirmeye çalıştıklarını belirtmiştir. Ackard ve Peterson (2001) ise cinsel istismara maruz kalan kız çocuklarının aşırı yeme ya da yememe gibi iki uç noktadan birinde semptom gösterdiklerini belirtmiştir.

- **Post-Travmatik Stres Bozukluğu:** Hemen hemen tüm semptomları ile beraber birçok istismar öyküsü bulunan çocuklarda görülebilir (Berliner ve Elliott 1996; Kendall-Tackett ve diğ. 1993; Putman 2003). Hissiz ve uzak davranış biçimi, aşırı uyarılma ve travmanın bir bölümünü tekrar yaşıyor olma hissi Post Travmatik Stres Bozukluğunun (PTSB) içeriğini oluşturmaktadır.
- **Cinsel Davranış Bozuklukları:** Cinsel davranış bozuklukları bu semptomların spesifik öğelerinden bir diğeridir. Maruz kalınan davranışın yanı sıra söz konusu bu davranışın mağdur tarafından ifa edilmesi oldukça problematik bir olgudur. Friedrich, Beilke ve Urquiza (1987) yaptıkları araştırmalarında, mağdur çocukların agresif ve uygunsuz cinsel davranış gösterme eğilimlerinin oldukça yüksek olduklarını belirtmişlerdir.
- **Duygusal Etkiler:** Duygunun yaşanma biçimi ya da mağdurun bu duyguyu yansıma biçimi, duygusal etkilerin neler olduğunun belirlenmesinde engel teşkil etmektedir. Duygusal etkiler genellikle depresyon ve anksiyete bozuklukları şeklinde görülür (Briere ve Elliott 2003; Lev-Wiesel 2008). Berliner ve Elliott (1996) cinsel istismara maruz kalan bireylerin diğer insanlara göre 5 kat daha fazla anksiyete bozuklukları ve depresif tanıyla geldiklerini belirtmişlerdir. Putman (2003) cinsel istismar öyküsü olan kadınların genel popülasyona nazaran daha fazla depresif olduklarını belirtmiştir. Çocuklarda ise depresyon daha çok haz yitimi, kendini izole etme, patolojik suçluluk hissi, okul uyumunda bozulma ve öz saygı yitimi olarak kendini gösterir (Cavaiola ve Schiff 1989).
- **Madde Bağımlılığı:** Madde bağımlılığının istismar öncesinde ve sonrasında birey için bir neden ya da kaçış argümanı olarak kullanıldığı aşikârdır.

Özellikle cinsel istismara uğrayan kız çocuklarında madde bağımlılığın yüksek oranda seyrettiği belirtilmiştir (Shin, Hong ve Hazen 2010).

- **Beden Algısı:** Beden algısı, istismar sonrası içsel çatışmanın en önemli ögesidir. Brannan ve Petrie (2008), beden huzursuzluğunun depresyon, öz saygı yitimi ve yeme anomalileri gibi diğer semptomları kendi başına tetikleyebilen bir semptom olduğunu belirtmişlerdir. Çocuklarda ise utanma ve acizlik duygusunun da eşlik etmesiyle birlikte beden algı bozukluğu olarak bilinen (Beden Dismorfik Bozukluk) semptomlar seyretmektedir (American Psychological Association- APA 2000).

1.5.2.1.2. Uzun Dönem Sonuçlar

Uzun dönem sonuçlar daha çok travma sonrası yaşama devam eden bireylerde görülen anomalileri ve semptomları içermektedir. Batten, Aslan, Maciejewski ve Mazure tarafından (2004) yapılan çalışmada kardiyovasküler bozukluk gibi spesifik bir kalp hastalığında dahi cinsel istismara uğrayan kadınlar ile anlamlı bir ilişki olduğu belirtilmiştir. Genel itibari ile semptomlar post travmatik stres bozukluğu ile paralellik göstermektedir.

1.5.2.1.3. Hasta Olma Sıklığı

Yukarıda belirtilen semptomlar da göz önüne alındığında mağdurların hastaneye uğrama ve yardım alma örüntülerinin normal bireylere göre daha sık olduğu bilinen bir gerçektir. Felitti (1991) çalışmasında örnekleme konu olan istismar mağdurlarının yıl içerisinde aynı şikâyetler için 10 kez doktor ziyaretinde bulunduğunu bildirmiştir. Bunun yanı sıra çocukken istismara uğramış kadınların yeniden ameliyat olma ve tekrar eden estetik operasyonlar yaptırma sıklığının olduğu belirtilmiştir (Kendall-Tackett, Marshall ve Ness 2000).

1.5.2.1.4. Kronik Ağrı Sendromu

Fibromiyalji sendromu olarak da bilinen kronik ağrı sendromu, cinsel istismara uğrayan bireylerde çeşitli şekillerde görülebilmektedir. Bunlar baş ağrısı, pelvik kas ağrısı, sırt ağrısı ve tanımlanamayan ağrılar olarak görülür (Kendall-Tackett, Marshall

ve Ness 2003). Mcbeth, MacFarlane, Benjamin, Morris ve Silman (1999) araştırmalarında özellikle ocuk yaşlardaki istismarın kronik ağrı sendromunun herhangi bir çeşidinin yaşanmasında önemli bir gösterge olduğunu belirtmişlerdir.

1.5.2.1.5. Uyku Bozuklukları

Uyku bozuklukları cinsel istismarın önemli sonuçlarından birisidir. Her ne kadar, uyku bozukluklarının depresyon ya da PTSD yaşayan tüm bireylerde sık görüldüğü belirtirse de istismar mağdurlarında ayrı olarak değerlendirilmesi gerektiği belirtilmiştir (Krakow ve diğ. 2000). Örneğin Teegen'in (1999) Avrupa Birliği içerisinde yapmış olduğu araştırmasında, cinsel istismara maruz kalmış kadınların %68 gibi bir oranda uyku bozukluğu yaşadığı belirtilmiştir. Choquet, Darves-Bornoz, Ledoux, Manfredi ve Hassler (1997) da Fransa rneğinde cinsel istismara uğrayan genç kadınların %33'ünün huzurlu yatamadıklarını bildirmiştir.

1.5.2.1.6. Zararlı Davranış Biçimleri

Semptomlar başlığı altında belirtilen birçok olgu bu kapsam içerisinde değerlendirilebilir. Bu yüzden burada sadece yüksek derecedeki cinsel aktivitelere değinilmiştir. Yapılmış birçok araştırmada, cinsel istismar sonrası yaşama devam eden kadınlarda kontrolsüz cinsel aktivitenin diğer kişilere göre oldukça yüksek olduğu belirtilmiştir (Hulme 2000; Raj, Silverman ve Amaro 2000). Bunun yanı sıra mağdur kadınların kontrolsüz cinsel aktiviteleri plansız ve genç yaşta gebelik gibi sorunlarla karşılaşmalarına da yol açmaktadır (Prentice, Lu, Lange ve Halfon 2002).

1.5.2.1.7. Bilişsel İnanış ve Davranışlar

Daha nceki bölümlerde değinilen birçok semptom ve uzun dönemli sonuçların bilişsel ve fizyolojik algıyla direkt ya da indirekt ilişkisi söz konusudur. Bu z algının yanı sıra önemli bir diğer negatif bilişsel inanış ise düşmanlıktır. Düşmanca bakış açısı, sosyal ve algısal düzeyde istismara uğrayan bireyin hem  alma refleksi hem de içsel huzursuzluğunun devamı olarak görülmelidir. şüphecilik ve diğer kişilerin hareketlerini agresif karşılama en belirgin göstergelerinden ikisidir (Smith 1992). Düşmanlık algısı,

nötr olan bir davranışı bile negatif olarak algılanmasını sağlar (Kiecolt-Glaser ve Newton 2001).

1.5.2.1.8. Sosyal İlişkiler

Cinsel istismara uğrayan bireylerin sosyal ilişki kuramama ve özellikle bilişsel inanışlarından kaynaklı olarak kurduğu ilişkilerinde dahi devamlılığı getirememesi gibi birçok sorunları söz konusudur. Hammen ve Brennan'ın 2002 yılındaki çalışmalarında depresyon ve ilişki niteliği arasındaki ilişki sorgulanmış ve istismara uğrayan kadınların daha mutsuz olduklarını bildirdikleri belirtilmiştir. Bunların yanı sıra, ensest ve ensest gebelik yaşayan ya da şiddetli istismara maruz kalan kadınların çocuk sahibi olma konusunda kesin bir reddetme davranışı göstermekte oldukları hatta ilişkilerinde ciddileşme durumunda da sonuçlarını düşünmeksizin mevcut ilişkilerini sonlandırmak istedikleri belirtilmiştir (Turton ve Haines 2007).

1.5.3. Mağdura Yönelik Terapötik Yaklaşımlar

Çocuğun cinsel istismarının çoklu yapısı (ensest vb.), en iyi yöntemin ne olduğu ya da belirlenecek yöntemlerin her mağdurda aynı sonucu verip vermeyeceği sorunu gündeme getirmektedir. Diğer bir sorun ise standartların neler olması gerektiği hususudur. Psikoterapik yaklaşımların kendi içindeki çoklu yapısı da vakalara ayrı yorumlar ve nedensel ilişkiler yorumu getirilmesini sağlamaktadır.

İstismarın kendisine olan yaklaşım da bir diğer önemli hususu temsil etmektedir. Yukarıda da belirtildiği üzere uzun dönemli sorun ve diğer semptomların çocuğun cinsel istismarında sıklıkla karşılaşıldığı gerçektir. Literatürde, cinsel mağdurların iyileştirilmesi ve topluma kazandırılması gibi, istismarın bilişsel, davranışsal ve fizyolojik sonuçlarını göz önünde bulundurmeyen iddialı yaklaşımların da alan çalışmalarına zarar verdiği belirtilmiş ve en iyi yöntemin mağdurun bireysel olarak değerlendirilip, kişiye özgü yaklaşımların geliştirilmesi gerektiği vurgulanmıştır (Goodyear-Brown 2011:143). Ayrıca istismar vakalarında, eş zamanlı diğer mental rahatsızlıkların ve çoklu istismar mağdurluğunun da ayrıca değerlendirilmesi gerektiği belirtilmiştir (Saunders, Williams ve Rheingold 2003).

1.5.3.1. Travma Odaklı Bilişsel-Davranışsal Terapi Yaklaşımı

Travma odaklı bilişsel-davranışsal terapi (TO-BDT) günümüzde ergen ve çocukların travma tedavisinde klinisyenlerin en çok başvurduğu ve en çok sonuç aldıklarını belirttikleri terapötik yaklaşımlardan biridir (Cohen, Mannarino ve Deblinger 2006; Copeland, Keeler, Angold ve Costello 2007). Bu yaklaşım özellikle çoklu travmatik deneyim yaşayan çocuklarda etkindir (etkinliğin 9 ayrı rastgele kontrol grupları ile yapılmış yarı deneysel metotları içeren sonuçları için Weisz ve Kazdin'in 2010 yılında yayınlanmış araştırması incelenebilir).

Bu yaklaşım 3 ila 18 yaş aralığında olan mağdurların, travma semptomlarını ön plana alarak, bileşen temelli yapılandırılmış bir terapi yöntemiyle tedavi etmeyi amaçlar. TO-BDT bilişsel-davranışsal, bağlanma, aile, insancıl ve psiko-dinamik genel bileşenlerini barındırır (Goodyear-Brown 2011:206). Hedef ve temaları ise şu şekildedir:

- a) Çocuk ve ailesinin öz-duygusal düzenlemelerini yapmada davranışsal ve bilişsel olarak destek olmak,
- b) Aile ya da çocuk arasındaki ilişkinin, anlayış ve travmayı anlama ekseninde bir düzene oturtulması,
- c) Travma ile ilgili hatırlatıcıların, duyguların ve travmatik reddetmenin barıştırma, anlatma veyahut yok sayma ile üstesinden gelme,
- d) Güven unsurlarının ve gelecek beklentilerinin optimize edilmesi (Goodyear-Brown 2011:206).

1.5.3.2. TO-BDT Spesifik Bileşenler

1.5.3.2.1. Psikoeğitim

Psikoeğitim, bileşenlerin en başındaki değerlendirme ile başlayan ve tüm tedavi boyunca devam eden bir süreçtir. Bu süreç ailenin ve çocuğun travmaya dönük tepkilerinin normalleştirilmesini ifade eder. Terapist bütün kurguyu ilk önce çocuğun travmasını tetikleyen unsurlar üzerine temellendirerek, aile ve çocuk arasında hem travmaya yönelik hem de birbirine yönelik normalizasyonu sağlar (Goodyear-Brown 2011).

1.5.3.2.2. Ebeveyn Özellikleri

Ebeveyn özellikleri, anne babanın travmaya hem bireysel olarak verdikleri tepkiyi hem de travmada çocuğa yönelik etkililiğın neler olduğunu kapsar. Terapist bu bileşende anne ve babayı ilk olarak mağdur ile empati kurarak olayı değerlendirebilmelerini ve daha sonra da bireysel tepkilerin yeniden düzenlenmesini hedefler. Daha sonraki aşamalarda da terapi dışı sürecin, ebeveynleri eğiterek, çocuğa destek için etkililiğini sağlar (Fitzgerald ve Cohen 2011: 207).

1.5.3.2.3. Rahatlama Becerilerinin Kazandırılması

Bu bileşende travmanın yarattığı fizyolojik uyarı ve PTSB sonrası travmatik tepkilerle ilgili olan anksiyete ve korkunun yönetilmesi amaçlanır. Çocuğa travma tetikleyicileri karşısında fizyolojik olarak başa çıkma yöntemleri öğretilir. Ayrıca ebeveynlerin de destek ve eğitim sağlanarak, travmatik düşüncelerden ziyade daha olumlu olgulara odaklanması sağlanır (Goodyear-Brown 2011).

1.5.3.2.4. Duygusal Düzenleme

Duygusal düzenleme ilk aşamada çocuğun yaşadığı duyguların neler olduğunu tanımlamasını ve bunları ifade edebilmesini hedefler. Daha sonra ise çocuğun ve ebeveynlerinin, birlikte tanınan duygusal yaşantı kapsamında duygularını regüle etmesi üzerine kurgulanmıştır (Goodyear ve Brown 2011).

1.5.3.2.5. Travma Hikayesi ve Bilişsel İşlemsellik

Travma hikayesi yaklaşımı çocuğun kendi travmatik deneyimini hikayeleştirmesini ifade etmektedir. Buradaki ana hedef çocuğun travmayı ve iç-duygu dünyasını direkt yansıtabilme yetisinin geliştirilmesidir. Belli bir süre içerisinde klinisyen çocuğun travma öncesi ve sonrası daha derin detayları anlatmasına yardımcı olur. Bu süreçte aşamalı bir yaklaşım geliştirilerek çocuğun kontrollü bir şekilde negatif duygulanımını yönetebilmesi sağlanır (Fitzgerald ve Cohen 2011: 211).

1.5.3.3. Göz Hareketleri ile Duyarsızlaştırma ve Yeniden İşleme Metodu ile Psikoterapik Yaklaşım

Göz hareketleri ile duyarsızlaştırma ve yeniden işleme metodu (GHDY) kapsamlı ve bütünlüycü 8 aşamadan oluşan psikoterapik bir uygulamadır (Shapiro 2001). Modelde problemlerin kaynağının işlenmemiş travma hafızası ve diğer rahatsız edici detaylar olduğu belirtilir. Bu minvalde ilgili travma anılarının yeniden işlenilerek etkisinin hafifletilmesi ve kişisel gelişim desteklenerek üstesinden gelinmesine destek olması amaçlanır (APA 2000). Bu aşamalar, hazırlık, değerlendirme, duyarsızlaştırma, yükleme, vücut taraması, kapama ve yeniden değerlendirme aşamasından oluşmaktadır.

1.5.3.4. Ebeveyn-Çocuk Etkileşimi Terapisi

Bu yaklaşım mağdur çocuğun davranışsal gelişimsel ve sosyal öğrenme prensiplerine dayanmaktadır. 2 ve 8 yaş arası çocuklara göre dizayn edilen bu yaklaşımda, ebeveynlerin çocukla olan ilişkileri belirlenen temalar ekseninde yeniden dizayn edilerek, ailenin çocukla olan etkileşiminin düzeltilmesi amaçlanır (Borrego ve Urquiza 1998; McNeil ve Hembree-Kigin 2010:4). İki aşamada yönetilen bu terapötik yaklaşımda, birinci aşama çocuk ve ailenin ilişkisini zenginleştirmeye, ikinci aşama ise çocuk ve ailenin uyumluluğunu sağlamaya yöneliktir.

1.5.3.5. Cinsel İstismar Mağduru Çocuklara Yönelik Esnek-Ardışık Oyun Terapisi

Çocuğun cinsel istismarına yönelik travma sonrası dönemini merkezine alan bu yaklaşım, gelişimsel ve bileşen bazlı bir modeldir. Modelde terapiye yönelik hem ardışık hem de esneklik barındıran ve TO-BDT'nin bugüne kadarki en etkin çıktığı ve verilerinin güncel olarak kullanımı esas alınır (Cohen ve diğ. 2006:46). Esnek-ardışık oyun terapisi (EAOT), esneklik kavramını mağdurun biyolojik ve mental gerçeklerine göre düzenlenebilmesinden alır. Oyun kavramı ise birçok aktiviteyi içinde barındıran ve oyunun içinde kendini ifade etme ile başlayan, duygusal regülasyon, fizyolojik rahatlama ve metaforik manipülasyonları barındıran diğer önemli bir husustur.

1.5.3.6. EAOT Bileşenleri

1.5.3.6.1. Korkusuzluk ve Güven Algısının Desteklenmesi

Yaklaşım, başlangıçta korkusuz olma ve güvende hissetme algısının desteklenmesi ile başlamaktadır. Bu aşamada metaforik anlatım biçimleriyle istismarcı betimlenerek çocuğun istismarcısı ile yüzleşmesi sağlanıp, korkusuzlaşma ve güvende hissetme algısı geliştirilmektedir. Çocuğun cinsel istismarına bulaşan istismarcıların çoğunluğunun orta yaşlarda olduğu bilinmektedir (Finkelhor, Ormrod ve Turner 2009). Bu yüzden çocuğun metaforik anlatımlarının, oyun kavramı altında, büyüklük ve korku imgesini birlikte taşıyan olgularda yoğunlaşacağı beklenmektedir (Örneğin, iki başlı canavar).

1.5.3.6.2. Çocuğun Mevcut Başa Çıkma Yöntemlerinin Keşfedilmesi ve Pozitif Olanların Öne Çıkarılması

Daha kapsamlı travmaya özgü müdahalelerden önce çocuğun mevcut başa çıkma yöntemlerinin neler olduğu keşfedilmelidir (Shelby ve Berk 2009). Bu aşamada çocuğun terapistte duyduğu güven ve inancının merkeze alınması gerekliliği unutulmamalıdır. Bu sayede çocuk kapsamlı bir içsel başa çıkma donelerini verebilecektir. (Shelby, Bond, Hall ve Hsu 2004).

1.5.3.6.3. Fizyolojik Rahatlamanın Sağlanması

Cinsel istismar mağduru çocukların çeşitli fizyolojik semptomlar geliştirdiği bilinmektedir (Finkelhor, Ormrod ve Turner 2007; 2009). İstismar mağduru çocuğun en yaygın gösterdiği fizyolojik tepkinin aşırı farkındalık (hipervigilans) olduğu belirtilmiştir (Goodyear ve Brown 2011:303). Fizyolojik rahatlama teşebbüslerinde dikkat edilmesi gereken en önemli husus, istismarcının kullanabileceği rahatlatma sözcüklerinden kaçınılması gerekliliğidir. Fizyolojik rahatlama en önemli oyun aktivitesi olarak boyama aktiviteleri gösterilebilir.

1.5.3.6.4. Duygusal Farkındalığın Sağlanması

Cinsel istismara maruz kalan çocuklarda, özellikle çoklu mağduriyet söz konusu ise, çocuğun duygusal farkındalığının azaldığı görülmektedir. Bundan ötürü, duygu

ifadelerinden genellikle tekdüze olan `kötü`, `iğrenç` gibi duygu sıfatlarını kullanırlar. Goodyear-Brown (2010:169) hikâyenin işlenilmesinden önce duygusal farkındalığın arttırılmasının travma hikayesinin doğru bir temelde yürümesi için öncelikli şartlardan biri olduğunu ifade eder. Bu aşamada çocuğun role bürünme oyunları ve destekleyici yeni duygusal sıfatları öğrenmesi ve teatral bir şekilde kendisine kazandırılması sağlanır.

1.5.3.6.5. İfşa Süreci

İfşa süreci yaklaşımı, çocuğun travma sonrası geliştirdiği içsel dünyasına terapistin dışardan anlık bakışını ifade eder. Bu süreç ilk başlarda kısa sürerken daha sonra terapistin güven duyulan ve hikâyenin anlatılacağı insan olması ile devamlılık kazanır. Bunun oyunsal yönü ise oyun alanındaki bazı oyunların belirli bir amacın dışında sadece terapist ve mağdurun bir arada olduğu bu güven ortamıdır. (Goodyear-Brown 2010:196)

1.5.3.6.6. Düşünsel Yaşamı İfşa Etme

Bu aşamada çocuğun bilişsel dalgalanmalarının ve düşünsel dünyasındaki travmatik anıların durdurulması amaçlanır. Bilişsel başa çıkma yöntemi, çocuğun terapi esnasındaki ivmelenmeler veyahut terapist hataları ile başa çıkmada da efektif olarak kullanılabilir. Çocuğun düşünsel dünyasında kendini suçlama eğilimi bu aşamada karşılaşılabilecek yaygın bir eğilimdir. Bu aşamada oyunlar genellikle metaforik betimlemeler üzerine kuruludur, örneğin kum tepsisinde çocuğun çizdiği karakter eğer eteği kısa ise çocuğun istismarın bir nedeni olarak kendini gördüğü olarak yorumlanabilir. (Goodyear-Brown 2010:295)

1.5.3.6.7. Travma Sonrası Sürecin Olumlu Anlamlandırılması

Diğer yöntemlerde olduğu gibi EAOT de hiçbir şekilde tam düzelme gibi bir iddianın gerçekliği yansıtmadığını belirtir. Bu aşamalı yaklaşımı alan mağdurların daha olumlu bir bakış açısı kazandığı, diğer almayan kişiler ile karşılaştırıldığında açık bir gerçektir (Goodyear-Brown 2011). Bu posttravmatik sürecin normalleştirilmesini amaçlayan yaklaşımın bitiş aşamasını, terapistin sıcak bir hoşçakal ile vurgulaması pozitifliğe olumlu etki edecektir.

1.6. Anka Psiko-Sosyal Destek Programı

Anka Çocuk Destek Programı

(<https://cocukhizmetleri.aile.gov.tr/duyurular/anka-cocuk-destek-programi-uygulama-yonergesi-ve-birdef-kullanim-klavuzu> adresinden gerekli yönergelere ve açıklamalara ulaşılabilir), UNICEF'in teknik desteği ve Prof. Dr. Kültegin Ögel'in bilimsel danışmanlığı ile hazırlanıp, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü'ne bağlı ihmal ve istismar mağduru çocukların yatılı olarak hizmet aldığı Çocuk Destek Merkezlerinde (ÇODEM) uygulanmakta olan yapılandırılmış ve standardize edilmiş bir psiko-sosyal destek programıdır. Program, koruma ve bakım altında olan çocuklara verilen hizmetler kapsamında yürütülen psiko-sosyal desteği ve müdahale yöntemlerini geliştirmeyi amaçlamaktadır.

Programın temel paradigması Sosyal Öğrenme Teorisine dayanmaktadır. Program, Bilişsel Davranışçı Terapi, Farkındalık Temelli Terapiler (Mindfulness) ve Diyalektik Davranış Tedavisi temelinde, istismar mağduru çocukların post travmatik süreçlerinin yapılandırılmış biçimde ve eklektik müdahalelerle yürütülmesini amaçlamaktadır. Program kapsamında çocukların ihtiyaç ve riskleri belirlenerek, yaşadıkları travmaların etkilerinin en aza indirilmesi ve mağdur çocukların kendini geliştiren, kendine ve başaracağına inanan, yeniden travma yaşamasını önleyici sosyal ilişki becerilerine sahip bireyler olması amaçlanmaktadır.

Merkeze kabulü yapılan her çocuğa Anka Çocuk Destek Programı çerçevesinde bir danışman tayin edilmekte ve çocuğun eğitim, sağlık, rehabilitasyon süreçleri söz konusu danışman tarafından yürütülmekte ve takip edilmektedir. Danışman, kuruma gelen çocuğun 10 gün kaldıktan sonraki bireysel ihtiyaçlarını ve risklerini belirlemek amacıyla standardize edilmiş ve tüm ÇODEM'lerde kullanılmakta olan form aracılığıyla çocuğa yönelik bireysel çalışmalar, aile çalışmaları ve grup çalışmaları ile ilgili psiko-sosyal destek süreci planlamaktadır.

Program kapsamındaki grup çalışmaları, psikoterapi ve psiko-eğitimsel gruplar olmak üzere iki ana ekseninde yer almaktadır. Psikodinamik, Bilişsel-davranışçı, Geşalt veya Psikodrama gibi teknikler kullanılarak, ilk olarak yaşanan travmatik deneyimlere

ve sorunlara yönelik farkındalık yaratmak hedeflenmektedir. Grup çalışmalarında kişiler arası ilişkilere odaklanmak, duygusal zorlukları çözmek ve gruptaki bireylerin cesaretlendirilip, kişisel gelişimleri sağlanarak aralarındaki etkileşimi sağlamak esas alınmaktadır. Grup çalışmaları kişisel gelişim ve sağlıklı yaşam, duygusal düzenleme, kişilik gelişimi, bağımlılık ve gebelik olmak üzere 5 bölüm ve 68 oturumdan oluşmaktadır. Program kapsamında her gün düzenlenmesi gereken oturumların her biri 45 dk. sürmektedir. Grup çalışmalarında uygulanan modüller çocukların bireysel farklılıkları ve ihtiyaçları dikkate alınarak seçilmekte ve uygulanmaktadır.

Anka çocuk destek programı kapsamında her bir çocuğun sabit olan danışmanı tarafından, çocuğa özgü bireyselleştirilmiş müdahaleler üçer aylık dönemlerle değerlendirilmekte ve çocuğun ihtiyaçlarına göre bu süreç yönetilmektedir. Psiko-sosyal desteğin sonunda çocuk, ailesi ve diğer dinamikler göz önünde bulundurularak çocuğa uygun bir karar verilerek, çocuğun kurum bakımında ve dolayısıyla da programda kalmasına ya da ailesi yanına veya durumuna uygun başka bir kuruma gitmesine karar verilmektedir.

1.7. Nedenlerin Belirlenmesinde Dikkat Edilmesi Gereken Hususlar

Goodyear-Brown (2011:181) bugüne kadar yapılmış olan çalışma verileri eşliğinde, yaklaşımların uygulanmasında aşağıdaki kriterlerin baz alınmasını önermişlerdir. Bunlar:

I.Çocuğun cinsel istismarı bir bozukluk olmayıp, çocuğun hayatında tarihsel bir kronolojisi olan travma bütünüdür.

II.Çocuğun cinsel istismarı çok düzeyli istismar biçimlerini ve bunun sonucunda da çok düzeyli mental rahatsızlıkları kapsar.

III.Cinsel istismar mağduru her çocuğun farklı düzeylerde tepkisellik ve semptom göstereceği unutulmamalıdır.

IV.İstismar mağduru eğer çocuk ise mental bir rahatsızlık belirtisi göstereceği unutulmamalıdır.

V.Risk tahlili yapıldığı zaman, riskin az, orta ya da çok şeklinde var olabileceği ve mental çıktılarının buna göre de seyir gösterebileceği unutulmamalıdır.

VI.Özel mağduriyet, aile içi mağduriyet biçimi, aile ve toplumun tepkisel karakteristiğinin bu semptomları doğrudan etkilediği unutulmamalıdır.

VII.Cinsel istismara uğrayan çocukların çok büyük bir bölümünün, diğer türlü seri istismarlara ve duygusal sarsıntılara da maruz kaldıkları göz önünde bulundurulmalıdır.

VIII.Geç yaşta cinsel istismara uğramış olan bireylerin büyük bir ihtimalle daha önce cinsel istismara uğradıkları göz önünde bulundurulmalıdır.

IX.Cinsel istismara uğrayan çocuklar paralel seyreden çoklu mental bozukluklar gösterebilir.

X.Birçok kez istismara ve dolayısıyla travmaya maruz kalan çocuklar paralel mental bozuklukları göstermeye daha meyillidirler.

XI.Çoklu istismara maruz kalma durumu bu tip mağdurların raporlaştırılmasını veyahut suçlunun bulunmasını engellemektedir.

XII.Çoklu istismara maruz kalma ve diğer etiyolojik faktörler hazır bir şekilde cinsel istismara bağlanılmamalıdır.

XIII.Vaka formulasyonu ve takip eden yaklaşım biçimleri, çocuğun kronolojik öyküsüne uygun olmalı ve her şey cinsel istismar olgusu ekseninde düşünülmemelidir.

XIV.Cinsel istismara çokça maruz kalmış çocuklara daha efektif ve bireysel ilgi gösterilerek yaklaşılmalıdır.

XV.Cinsel istismara maruz kalan bütün çocuklar terapötik destek almak zorunda değildir.

XVI.Bazı mağdur çocuklar, mental olarak güçlüdür ve durumun bilincinde olarak kendi kendilerini onarabilirler. Bu tip çocukların desteğe ihtiyacı olmasa bile gözlem altında tutulması faydalı olacaktır.

XVII.Bazı istismara uğrayan çocukların ilk olarak ağır semptomlar göstermesine rağmen, daha sonra çevre ve aile faktörü ile birlikte başa çıkma yetileri gelişebilir.

XVIII.Bazı çocukların tedaviye cevap vermemekle beraber, daha kötüye gitme tehlikesinin bulunduğu unutulmamalıdır.

XIX.Cinsel istismara maruz kalan çocukların tedavisinde aile, toplum, finansal faktörler, klinik ve klinik servisini veren terapist dahil bütün bileşenler göz önünde bulundurulmalıdır.

1.8. Kapsamlı Travma Hikayesi ve Yaklaşım Biçimi

Cinsel istismara uğrayan çocukların kapsamlı travma hikayesi terapi yaklaşımında önemli rol oynamaktadır. Çocuğun travma hikayesi klinik olarak değerlendirilmeli ve adli vaka yaklaşımlarından uzak durulması gerekmektedir. Goodyear-Brown (2011) soruların ‘hedef’ odaklı olması gerektiğini belirtip, tek soru ile birçok ipucunun alınmasının mümkün olduğunu belirtmiştir. Bu yüzden hikâyenin sorgulanmasında hem pratik hem de dikkatli olunması gerekmektedir. Örneğin, istismar biçiminin sorgulanması oldukça dikkatli yapılmalıdır çünkü olayı tekrar canlandırma ve derinleştirme tehlikesi söz konusudur (Goodyear-Brown 2011:182).

1.8.1. Vaka Formülasyonu

Goodyear-Brown (2011:184) vaka formülasyonunun iki soru ile şekillendirilmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Bunlar:

- 1- Çocuğa en iyi yaklaşımın hangisi olduğu?
- 2- Çocuğun hikayesi ve travma hikayesi göz önünde bulundurularak, risk unsuru olan problemlerin neler olduğu?

Vaka formülasyonunda en önemli engellerden biri çocuğun inkâr ederek başa çıkma eğilimidir. Cinsel istismara uğrayan çocuk genellikle hikâye hakkında ve diğer travmalar hakkında konuşmayı, tekrar deneyimleme riskini göze almamak için reddeder. Cinsel istismar mağduru çocuğun formülasyonu sadece mevcut anlatılar üzerine geliştirilmemesi, bunun yanında gelecek temelli yaklaşımların ön plana çıkartılması gerekmektedir.

1.8.2. Çocuk Cinsel İstismarında Geliştirilen Programlarda Karşılaşılması Muhtemel Hatalar

Çocuğun cinsel istismarında en büyük yanılığ bireyi tamamen tedavi etme güdüsü ve beklentisidir. Çocuğun cinsel istismarında, mağdurun olay esnası veyahut sonrasında yaşadığı duygusal etkinin ne olduğunun hiçbir zaman tam olarak anlaşılamayacağı belirtilmiştir (Goodyear-Brown 2011:186).

1.8.3. Mental Dayanıklılık ve Kendi Kendini Onarma Süreçlerinin Gözardı Edilmesi

Daha önce de değinildiği üzere bazı çocukların cinsel istismar travmasının üstesinden kendi doğal içsel onarımı ile gelmesi ihtimali söz konusudur (Lynksey ve Fergusson 1997). Bazı çocukların bu programlar içerisinde iken ya da klinik tedavi alırken gösterdikleri üstesinden gelme becerisi, uygulanan metot ve/veya programın etkinliğinin ölçülmesinde bazen yanıltıcı olabilmektedir. Bununla beraber, çocuğun bu içsel onarımı sonucunda uygulanan metot, mağdurun bu yetisinin ve sürecinin önünde engel de olabilmektedir.

1.8.4. Değişimin Nedenlerinin Yanlış Atfı

Çocuğun cinsel istismarında klinik desteğe ya da bir programa dahil olan mağdurların, aldıkları destek eşliğinde sosyal yaşamlarındaki anlamlı değişimler ya da gelişmeler de onarım sürecine eşlik eden ve katkı yapan süreçlerdir. Bu süreçlerin, programların ya da klinik etkinin analizi yapıldığında ayrıştırılması oldukça önem taşır. Örneğin; Mağdurların yaşamındaki pozitif bir sosyal ilişki ya da yeni bir aktivite bazı durumlarda klinik ya da program etkisini elemine edebilir (Zoellner ve Maercker 2006). Bunun yanı sıra farmakolojik destek de bir diğer önemli etken olabilmektedir. Bazı travmatik vakalarda plasebo yöntemi ya da ilacın gerçek etkisine bakılmaksızın, bu tip desteklerin de etkinliği görülebilmektedir. Bu sebepten ötürü değişimin ya da gelişmenin bir atfı yapılacaksa bunun çok iyi ayırt edilerek irdelenmesi gerekmektedir.

2. UMUTSUZLUK

Bir eylemin gerçekleştirilmesindeki olumlu beklenti ve duygular umut olarak ifade edilmektedir (Cheavens, Feldman, Woodward ve Snyder 2006, akt. Akpınar 2013). Bu beklenti ve duygular kişinin harekete geçmesini kolaylaştıran, iyi olma duygusu veren, yaşamını zenginleştiren ve motive eden bir güçtür. Umutsuzluk ise bu güven duygusundan yoksun bir şekilde, kişinin geleceğe yönelik hedeflerine ulaşamama, başarılı olamama öngörüsüne bağlı kötümser bir tutum içinde olması ve geleceğe dair motivasyonunu kaybetmesidir (Gençöz, Vatan ve Lester 2006).

Umutsuzluk kuramlarına göre umutsuzluk, ilk olarak motivasyon eksikliği ve üzüntü, ikincil olarak da intihar fikri, uyku bozuklukları, düşük konsantrasyon ve enerji, bağımlılık ve olumsuz düşünceler olmak üzere iki ayrı grup belirti ile karakterize edilmiştir (Abela ve Payne 2003). Umutsuzluk bu belirtilerle karakterize olmanın yanı sıra sosyal yeterlilik ve ruhsal iyilik hali ile de ilişkilendirilmektedir (Ağır 2007).

Umutsuzluk ile ilgili olarak bir kısım kuramcı, umutsuzluğun geçmiş olumsuz yaşantılarla ilişkili olduğunu ve yaşanan bu olayların da negatif sonuçlar doğurması bakımından kişileri olumsuz bir düşünüşe ve bekleyişe götürdüğünü belirtmiştir (Ağır 2007). Bu olumsuz bekleyiş ve düşünme hali de umutsuzluk kavramını otaya çıkarmaktadır.

Etkileri ve sonuçları bakımından travmatik yaşantı olarak belirtilen cinsel istismar olayı sonrasındaki Travma Sonrası Stres Bozukluğu (TSSB) belirtileri ile umutsuzluk halinin şiddeti ile ilgili güçlü ilişki olduğu belirtilmektedir (Gray, Pumphrey ve Lombardo 2003, akt. Vatan ve Dağ 2009). İnsan doğası, yaşamda kalmaya ve uyuma programlı olsa da deneyimlenen travmatik yaşantılar kişinin psikolojik, biyolojik ve sosyal dengesini bozabilir. Deneyimlenen travmatik anı geçmiş anılara bulaşmakla kalmaz şimdiki yaşantıya ait memnuniyeti engeller ve kimi zaman geleceğe yönelik beklentiyi de bozar (Goldberg 2009, akt. Atay 2015)

Rose ve Abramson (1992), umutsuzluğu gelişimsel bir süreç olarak ele alarak, çocukluk döneminde maruz kalınan kötü muamelenin ve deneyimlenen olumsuz yaşantıların bireylerin olumsuz algılama ve yorumlama geliştirmesine neden olduğunu belirtmişlerdir. Örneğin; bir çocuk geçmişte yaşamış olduğu kötü bir deneyimin nedenlerini kendisi ile ilişkilendirmeksizin, olumlu duygular içerisinde merak eder ve araştırmaya meyillendirir. Deneyimlenen bu kötü yaşantılar kronik hal alınca çocuk da başlangıçtaki umut duygusunu ve olumlu yaklaşım biçimini doğrulayamaz hale gelerek umut duygusunu yitirir. Zamanla da umutsuzca çıkarımlar edinmeye, olumsuz yorumlama stili geliştirir ve devam eder (Akt. Gibb, Alloy, Abramson ve Marx 2003).

3. SALDIRGANLIK

Saldırganlık, Fromm'a (1995) göre tehdide karşı bir tepkiden öte, varoluşun tehlikeye düştüğü anda ortaya çıkan biyolojik kökenli, kodlanmış bir tepki, Bandura (1978)'ya göre gözlem ve taklidin ürünü bir davranış, Freud' a göre insanın kendine yönelttiği yıkıcı eğilimlerin dış dünya nesnelere yönelmesi halidir (Geçtan 1993).

Saldırgan davranış gerek ifade ediliş şekli ve gerekse de oluşmasına etken olan faktörler açısından çok fazla çeşitlilik gösterir. Bu bağlamda saldırgan davranışın içeriği ve saldırganın bilişsel süreçleri temel alınarak birçok araştırmacı tarafından farklı sınıflamalar yapılmıştır. Ramirez ve Andreu (2006) saldırganlığı üç ayrı boyutta sınırlandırmışlar ve sosyal, biyolojik ve durumsal olarak belirtmişlerdir. Bu sınıflandırmaya göre *fiziksel ve sözel saldırganlık*, saldırganlığın biyolojik boyutuna; *dolaylı ve eleştirel saldırganlık*, saldırganlığın sosyal boyutuna; *reaktif (tepkisel) ve araçsal saldırganlık* ise saldırganlığın durumsal boyutuna karşılık gelmektedir.

Saldırganlığın karmaşık yapısı ve çok boyutluluğu, açıklanmasında birçok kuramın geliştirilmesi sonucunu doğurmuştur. **İçgüdü kuramları** saldırganlığı açıklarken, doğuştan gelen saldırgan içgüdülerin bir çıktısı (Başaran 2008; Kutlu 2011; Yalçın 2004), **Etolojik kuram** hayvanları gözlemlemeden hareketle, doğuştan gelen, hayatı sürdürme ve soyun devamlılığı için gerekli bir güdü, **Biyolojik kuram** spesifik biyolojik mekanizmaları, genetik faktörler, hormonlar ve merkezi sinir sisteminin bir sonucu (Çelik 2006; Gümüş 2000; Lucea, Glass ve Laughon 2011; Raine 2002), **Engellenme- saldırganlık kuramı** 1939'da John Dollard ve arkadaşlarının katkılarıyla geliştirilen amaca yönelik bir engellenme durumunda bir kişi veya objeye zarar verme yönelimli bir dürtü, (Çamuroğlu 2014; Güner 2007) **Sosyal öğrenme kuramı** toplumsallaşma sonucu gözlem ve taklit yoluyla öğrenilen bir davranış (Avcı 2006; Çamuroğlu 2014; Eroğlu 2009), olarak açıklarken, **Genel saldırganlık modeli** de bugüne değin kadar değinilen tüm kuram ve açıklamaları bünyesinde toplayarak açıklamaktadır (Özmen 2004; Terzi 2009).

Saldırganlığın ortaya çıkmasına ilişkin nedenler tek bir faktörle ilişkilendirilemeyeceği gibi günümüzde de giderek çoğalmaktadır. Bireylerin çeşitli

yatkınlıkları, kişilik özellikleri ve örüntüleri birçok faktörle birleşerek saldırgan tutumlara ortam hazırlamaktadır (Kula 2008). Geçmişte saldırganlığın nedenlerine yönelik araştırmalar, içgüdüsel, genetik ve çevresel faktörler üzerine odaklanmakta iken, son zamanlarda ise sosyal öğrenme, model alma, aile içi şiddet, çocuk istismarı, ilgisizlik, şiddet içeren televizyon programları, yapısal ve fonksiyonel beyin anormallikleri ve hormonların etkisi üzerine odaklanmaktadır (Raine 2002).

Cinsel istismar etkileri ve sonuçları bakımından mağdurlarını travmatize edici bir yaşantıdır. Travmatik yaşantılar, deneyimleyen kişiye adaptasyon kırılması yaşatmaları ile karakterizedir. Travmanın niteliksel (yakın tarafından, yabancı tarafından vb.) ve niceliksel (süreğen, tek seferlik vb.) özellikleri, maruz kalan kişideki olası tahribatlar üzerinde belirleyici etkiye sahiptir. Travmatik yaşantının kişideki olası etkileri davranışsal ve bilişsel alanda kendini gösterir ve kişinin kendisi ve çevresiyle olan ilişkisini bozucu etkiye sahiptir. Saldırganlık da davranışsal alandaki zorluklardan biri olup üzerindeki görüşler farklıdır (Atay 2015).

4. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde cinsel istismar, umutsuzluk ve saldırganlık ile doğrudan yada dolaylı bir biçimde ilgili olan ve araştırmacının ulaşabildiği, araştırmalar özetlenmiştir.

Pereda, Guilera, Forns ve Gomez-Benito (2009)'nın 22 ülkeyi kapsayan bir meta analiz çalışmalarında, erkeklerin %7,9'unun (aykırı değerler olmadan %7,4) ve kadınların %19,7'sinin (aykırı değerler olmaksızın %19,2) on sekiz yaşından önce cinsel istismara uğradığını saptamışlardır.

Calam, Horne, Glasgow ve Cox (1998) cinsel istismar mağduru çocuklarda gelişen psikolojik ve gelişimsel bozuklukları belirlemek üzere son bir yıl içerisinde istismara uğramış on altı yaşından küçük 144 çocuğu (105 kız, 39 erkek) dört hafta, dokuz ay ve iki yıl arayla incelemişlerdir. Araştırmanın başlangıcında çocukların 2/3'sinde uyku bozuklukları, depresyon ve öfke nöbetlerinin eşlik ettiği duygusal veya davranışsal bazı problemler görülürken, zamanla çocuklarda anksiyete, depresyon, intihar girişimi ve cinsel davranışlarda artış, akran ilişkilerinde ise azalma görülmüştür.

Tüzün (2008) kendine zarar verme tutumuna sahip olan ergenler ile olmayanları çocukluk dönemi istismar ve ihmal yaşantıları açısından karşılaştırdığı çalışmasında, kendini yaralama davranışı gösteren ergenlerin böyle bir davranış göstermeyenlere göre anlamlı bir şekilde daha yüksek düzeyde cinsel, duygusal, fiziksel istismara ve duygusal olarak ihmal edilme yaşantılarına sahip olduklarını belirtmiştir.

Er (2010) 15-24 yaş aralığında, cinsel istismar mağduru 50 ergen ile cinsel istismar mağduru olmayan olmayan 50 ergenin benlik saygısı, depresyon ve anksiyete düzeylerini karşılaştırdığı araştırmada, cinsel istismara maruz kalanların maruz kalmayanlara göre anlamlı şekilde yüksek depresyon ve anksiyete seviyesine ve düşük benlik saygısına sahip olduklarını göstermiştir.

Bulut ve Çeçen-Eroğul (2011) ergenlerdeki kural dışı davranışların belirlenmesine ilişkin gerçekleştirdikleri çalışmalarında, çocukluk döneminde yaşanan fiziksel ve cinsel istismar mağduriyetinin, ergenlerin kural dışı davranışlarını yordamada anlamlı katkıya sahip olduğunu tespit etmişlerdir.

Reyes (2008) cinsel istismar mağduru 61 çocukla yapmış olduğu araştırmasında, istismarın doğası ile benlik kavramı, algılanan ebeveyn desteği ve travmatik belirtiler arasındaki ilişkiyi ele almıştır. Araştırma kapsamında uzun süre cinsel istismara uğrayan çocukların benlik kavramlarının daha olumsuz olduğu görülmüştür.

Rehan, Antfolk, Johansson, Jern ve Santtila (2017) Finlandiya örnekleminde yapmış oldukları çalışmalarında, cinsel saldırıya da maruz kalmış çeşitli kötü muamele mağduru 10980 kişi ile yaptıkları araştırmada, değişkenlerinin kendi arasında ve depresyon, anksiyete ile korelatif ilişkilerde olduğunu ve cinsel istismar mağduru kız çocuğu olmanın bu durumla anlamlı ilişkisinin olduğunu belirtmişlerdir.

Edelman (2004) cinsel istismara uğramış ve uğramamış ergenlik dönemindeki kızların akran ilişkilerindeki sosyal destek, cinsellik ve saldırganlığa ilişkin tutumlarını karşılaştırmalı bir çalışmayla ele almışlardır. Araştırmada cinsel istismar yaşantısı olan kız çocuklarının olmayanlara göre yüksek düzeyde normal dışı cinsel davranışlar sergilediği tespit edilmiştir. Araştırmanın bir diğer bulgusu ise, cinsel istismar

mağduriyeti olmayan ergenlerin olan diğer gruba göre artan sosyal destek sistemlerinin varlığıyla beraber azalan saldırganlık toleranslarıdır. Başka bir ifade ile cinsel istismar yaşantısı olmayan ergen kızların sosyal destekleri arttıkça saldırganlığa gösterdikleri tolerans düşmektedir.

Haatainen ve diğ.'nin (2003) çocukluk travmalarının yetişkinlik dönemindeki umutsuzluk düzeyi ile olan ilişkisini cinsiyet farklılığı ekseninde ele aldıkları çalışmada, kadın katılımcılarda çocukluk travmalarından kaynaklı olarak sürekli umutsuzluk halinin var olduğu tespit edilmiştir.

Rutter (2007) çocukluk döneminde yaşanan istismar yaşantıları ile yetişkinlik dönemindeki psikolojik problemler arasındaki ilişkinin incelendiği dört ayrı araştırmayı derlemiş ve çocukluk döneminde fiziksel ve cinsel istismara maruz kalan bireylerin yarısına yakınının yetişkinlik döneminde ruh sağlığı bakımından ortalama psiko-sosyal işlevlere sahip olduğunu belirtmiştir.

Dilillo, Lewis ve Loreto-Colgan (2007) 174 üniversite öğrencisi ile yapmış oldukları çalışmada, çocukluk döneminde istismar yaşantıları ile yetişkinlik dönemi fonksiyonları arasındaki ilişkide psikolojik problemlerin etkisini araştırmışlardır. Çocukluk dönemi istismar öyküsü olan kadınlarda yüksek oranda psikolojik problemler, korku, ilişki problemleri ve cinselliğe ilişkin olumsuz inanışların varlığı tespit edilmiştir. Kadın mağdurların eş ilişkilerinde de yüksek oranda fiziksel saldırganlık olduğu tespit edilmiştir.

Gamble ve diğ. (2006) cinsel istismar, fiziksel istismar ve duygusal istismar mağduru bireylerin yetişkinlik dönemlerindeki depresyon ve anksiyete durumlarını karşılaştırdığı çalışmalarında çocukluk dönemi duygusal ve cinsel istismar mağduriyeti yaşayan bireylerin depresyon ve anksiyete düzeylerinin diğer değişkenlere nazaran anlamlı derecede yüksek olduğunu ortaya koymuşlardır.

Trickett, Negriff, Ji ve Peckins (2011) yaptıkları meta analiz çalışmasında 2000-2010 yılları arasında yapılmış olan çalışmaları inceleyerek çocukluk dönemi istismar deneyimi olan ergenlerin gelişimsel problemleri, davranışsal sorunları ve uyumlu-

uyumsuz davranışlarını ele almışlardır. Çalışma sonucunda ergenlik dönemi akran ilişkilerinin saldırgan tutumlar ve zayıf duygusal yönetimler aracılığıyla tüm istismar türlerinden olumsuz etkilendiğini belirtmişlerdir.

Molnar, Buka ve Kessler (2001) Amerikan örnekleminde 5877 kişiden elde edilen verilerle cinsel istismar ve psikopatoloji arasındaki ilişkiyi ele almışlardır. Araştırmada istismar bildiren katılımcıların % 2.5'ini erkekler, %13.5'ini ise kadınlar oluşturmuştur. İstismar bildiren ve bildirmeyen kadın ve erkekler arasında 17 psikiyatrik belirti açısından farklılık bulunup bulunmadığına bakılmış ve kadınlarda 14 belirtide (depresyon, distimi, mani, agorafobi, panik atak, travma sonrası stres, sosyal fobi, alkol ve madde problemleri ve bağımlılığı problemleri ve diğer bozukluklar) anlamlılık tespit edilirken, 3 belirtide (yaygın anksiyete bozukluğu, basit fobi ve ciddi alkol bağımlılığı) anlamlılık tespit edilmemiştir.

Bostancı, Albayrak, Bakoğlu ve Çoban (2006) çocukluk dönemi istismar yaşantıları ile depresyon belirtileri arasındaki ilişkiyi 17-33 yaş aralığında 378 üniversite öğrencisi üzerinde araştırmışlardır. Araştırma sonuçlarına göre çocukluk döneminde deneyimlenen cinsel, fiziksel ve duygusal istismar ile depresyon arasında anlamlı ilişki tespit edilmiştir.

Demir (2008) 9-18 yaş grubunda ve çoğunluğunu kız çocuklarının oluşturduğu 30 kişilik araştırmasında çocuk ve ergenlerin post-travmatik stres bozukluğu, akut dönem stres bozukluğu, depresyon, anksiyete ve benlik saygılarını klinik bulguları inceleyerek ele almıştır. Analizlerde katılımcıların %90'ının TSSB, %73,3'ünün patolojik düzeyde anksiyete, %50'sinin patolojik düzeyde depresyon belirtileri gösterdiğini tespit etmiştir. Katılımcıların beden imgesinin ise %70'inde uyumlu, %30'un uyumsuz olduğu belirlenmiştir.

Erol, Ersoy ve Mete (2013) majör depresyon tanısı almış ve intihar girişiminde bulunmuş, sadece majör depresyon tanısı almış ve herhangi bir tanı almamış grupları çocukluk dönemi istismar ve ihmal yaşantıları açısından karşılaştırmışlardır. Araştırma sonuçları, depresyon tanısı almış ve intihar girişiminde bulunan kişilerin sadece depresyon tanısı alan ve herhangi bir tanı almayan kişilere göre daha yüksek oranda

fiziksel, duygusal ve cinsel istismar ve duygusal ihmal yaşantılarına sahip olduklarını göstermiştir. Bu bulgu çocukluk dönemi istismar ve ihmal yaşantılarının depresyon hastalarının intihar girişiminde risk etmeni olduğunu ortaya koymaktadır.

Cullerton-Sen, Murray-Close, Cassidy, Cichetti ve Rogosch (2008) çocukluk çağı istismarı ile saldırganlık arasındaki ilişkiyi ele aldıkları ve 410 çocuğun katıldığı karşılaştırmalı araştırmalarında, erkeklerde fiziksel saldırganlık ve fiziksel istismar yaşantısının, kızlarda ise cinsel istismar ve ilişkisel saldırganlığın ilişkili olduğu sonucunu elde etmişlerdir.

Finkelhor ve diğ. (2009) çoklu istismar olgusunun neden olduğu çevresel ve içsel faktörlerin hangi kavramlar altında toplandığını incelediği çalışmalarında, bu tip istismara neden olan sebepleri 4 başlık altında kavramsallaştırmışlardır. 2030 katılımcı ile gerçekleştirilen çalışmada istismar ve saldırganlık arasında pozitif korelasyon tespit etmişlerdir.

O'Leary, Cooney ve Easton (2010) çocukluk çağı cinsel istismarı ve istismar yaşantısını açıklamanın yetişkinlik dönemindeki psikolojik sağlık durumuna etkisi ele almış ve bu kapsamda 172 yetişkin ile çalışma gerçekleştirmişlerdir. Araştırma sonuçlarına göre katılımcılardan 30-40 yaş aralığındakilerin, istismarcısı ile akrabalık bağı olanların, istismarı gizleyenlerin ve istismar sonrasında yaşadığını bir yıl süreyle bir başkasına derinlemesine paylaşmayanların daha yüksek düzeyde semptomlara sahip olduğunu tespit edilmiştir.

I. BÖLÜM

ARAŞTIRMA

1. ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ

Cinsel istismar, nedenleri karmaşık olan, kısa ve uzun dönemdeki etki ve sonuçları bakımından ağır olumsuz durumların yaşanmasına, bireyin yaşam kalitesinin azalmasına ve yaşam doyumunun olumsuz etkilenmesine neden olan önemli bir sosyal problemdir. Dünya Sağlık Örgütü (2006) tarafından cinsel istismar “yasal ve toplumsal kurallar nezdinde normal karşılanmayan, çocuğun gelişimsel ve zihinsel olarak hazır olmadığı bir cinsel aktiviteye maruz bırakılması” şeklinde tanımlanmıştır. Çocuk cinsel istismarı çocukluk ve yetişkinlik döneminde bireyler üzerinde bilişsel, duygusal, fiziksel, davranışsal birtakım etkilerin görülmesine neden olmaktadır.

Cinsel istismar mağduru kız çocuklarının davranışsal ve duygusal bileşenleri özellikle vaka tanımının yapılabilmesi ve post-travmatik sürecin irdelenmesi açısından oldukça önem taşımaktadır. Bu açıdan bakıldığında saldırganlık ve umutsuzluk değişkenlerinin, ilgili davranışsal ve duygusal boyutu temsil eden iki önemli faktör olduğu ve mağduriyet sonrası edinilen davranış ve duygusal tetikleyicilerin ifade edilmesinde kilit rol oynadığı düşünülebilir. Mağdurun post-travmatik süreç sonrası edineceği duygusal ve davranışsal özellikler ele alındığında; konu edilen bu bileşenleri etkileyen unsurların neler olduğu, istismar sonrası edinilen davranışların, istismar ile olan direkt ve indirekt ilişkilerin ne olduğu, post-travmatik sürecin ve konu edinilen istismar mağduriyetinin genellenebilir davranış ve duygusal kazanımlarının neler olduğunun yanı sıra saldırganlık ve umutsuzluk düzeylerinin, mağduriyet ile olan ilişkileri ve birbirleri ile olan korelatif ilişkilerinin de ilgili travma sonrası sürecin detaylandırılması için önemli ve araştırmanın temel problem durumu olarak görülmüştür.

1.1. Araştırmanın Amacı

Cinsel istismar, mağdurların hem çocukluk hem erişkinlik döneminde birtakım olumsuz etkiler bırakmaktadır. Cinsel istismar travmatik etkileri ve bu etkilerin kısa ve

uzun vadede belirgin bir şekilde kendini göstermesi bakımından diğer istismar türlerinden oldukça önemli bir farklılık göstermektedir. Söz konusu bu etkilerin şiddeti ise cinsel istismar mağdurunun yaşına, cinsiyetine, ruhsal özelliklerine, istismarcı ile olan ilişkisine, istismarcının yaşına, istismarın şekline, süreğenliğine, şiddet olgusu içermesine, istismar mağdurunun destek mekanizmalarının varlığına ve işlevselliğine göre de değişiklik göstermektedir.

Bu araştırmada cinsel istismar mağduru çocuk ve ergenlerin sosyo-demografik bilgileri, istismarcı ile olan ilişkileri, istismarın sıklığı, fiziksel şiddet olgusu ile tanışık olmaları, mağduriyet sonrasında koruma ve rehabilitasyon amaçlı kaldıkları Çocuk Destek Merkezlerinde bulunma süreleri, aile ilişkileri, aileleri ile görüşme şekilleri ve sıklıkları, psikiyatrik süreçleri, gebelik öyküleri ve can güvenliği riski içinde olmaları gibi değişkenler ele alınarak mağdur çocukların umutsuzluk düzeyleri ve saldırgan tutumlarının bu değişkenlere göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğinin ve aralarındaki ilişki durumunun tespit edilmesi amaçlanmıştır.

1.2. Araştırmanın Hipotezleri

Araştırmanın hipotezleri şu şekildedir:

- Cinsel istismar mağduru kız çocukların *istismar özellikleri* ile umutsuzluk düzeyi ve saldırgan tutumları arasında anlamlı bir ilişki vardır.
- Cinsel istismar mağduru kız çocukların *ebeveyn özellikleri ve ilişkileri* ile umutsuzluk ve saldırganlık puanları arasında anlamlı bir ilişki vardır.
- Cinsel istismar mağduru çocukların umutsuzluk düzeyi ile saldırgan tutumları arasında anlamlı ilişki vardır ve çocukların umutsuzluk düzeyi arttıkça saldırgan tutumları da artmaktadır.

1.3. Araştırmanın Soruları

- 1- Cinsel istismar mağduru kız çocukların toplam umutsuzluk ve alt faktör bileşenlerinin puanları nedir ?
- 2- Cinsel istismar mağduru kız çocukların toplam saldırganlık ve alt faktör bileşenlerinin puanları nedir ?

1.4. Araştırmanın Önemi

Cinsel istismar doyum içeren bir eylem olması itibariyle birçok şekilde gerçekleştirilebilen ve barındırdığı özellikler ve değişkenler açısından da uzun ve kısa vadede birçok farklı etkide bulunan geniş yelpazeli bir istismar türü olarak kabul edilmektedir. Bu farklı özellikler her ne kadar mağdurların içinde buldukları post-travmatik süreçlerin her birey için özgünlük göstermesine neden olsa da cinsel istismar mağduru çocuk ve ergenlerde genel olarak benzer dinamikleri barındıran birtakım davranışsal ve duygusal süreçler görülmektedir.

Cinsel istismar gibi hassasiyet ve profesyonellik isteyen bir mağduriyet sonrası sürecin etkili bir şekilde yürütülmesi ve çocuk ve ailesi ile ilgili uygun mesleki çalışmaların yapılması mağdurun hem istismar sonrası akut döneminde hem de yaşamının sonrasında olumlu yönde etkiler bırakacak ve bu post-travmatik sürecin daha az hasarla atlatılmasına ve işlenmesine katkı sağlayacaktır.

Cinsel istismar mağdurlarına verilen hizmetlerin, gerçekleştirilen sosyal hizmet müdahalelerinin, psiko-sosyal destek çalışmalarının, kurumsal destek mekanizmalarının işleyişinin bilimsellikten uzak olmayan, profesyonel bir şekilde ve çocuğun yüksek yararı gözetilerek gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Bununla ilgili bilimsel araştırmalar ve geliştirmeler de cinsel istismar mağdurlarına hizmet veren tüm mekanizmalarda gerçekleştirilen mesleki müdahaleler ve psiko-sosyal çalışmalara katkı sağlaması açısından önem taşımaktadır.

1.5. Araştırmanın Sayıtları

Araştırmanın üzerinde şekillendiği iki sayıtlı şunlardır:

1. Araştırmanın kuramsal bilgiler bölümünde yararlanılan kaynaklardan elde edilen bilgiler denenmiş bilimsel verilerdir.
2. Çalışma grubu umutsuzluk ölçeği, saldırganlık ölçeği ve kişisel bilgi formunu samimi ve gerçekleri yansıtan bir biçimde doldurmuştur.

1.6. Araştırmanın Sınırlılıkları

1. Araştırma 2016 yılı Nisan- Ekim ayları arasında Adıyaman, Batman, Diyarbakır, Gaziantep, Mardin ve Şanlıurfa illerinde, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'na bağlı, cinsel istismar mağduru kız çocuklar alanında ihtisaslaşmış yatılı kuruluşlar olan Çocuk Destek Merkezlerinde koruma ve bakım altında bulunan çocuklar ile sınırlıdır.

2. Araştırma, araştırmacının maddi imkânı, zaman, ulaşabildiği kaynaklar ve Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın belirlediği çalışma süresi ve koşulları ile sınırlandırılmıştır.

YÖNTEM

Çalışmanın bu bölümde araştırmanın amacı ve sorularına ilişkin olarak uygulanacak yöntem hakkında bilgiler sunulmuştur. Bu amaçla araştırma modeli, veri toplama araçları, araştırmanın evren ve örnekleme ilişkin betimsel istatistiklere, verilerin toplanması ve analizi konularına yer verilmiştir.

1.7. Araştırmanın Modeli

Araştırmanın modeli ilişkisel tarama modelidir. Karasar (2013), ilişkisel tarama modelini, "...iki ve daha çok sayıdaki değişken arasında birlikte değişim varlığını ve/veya derecesini belirlemeyi amaçlayan araştırma modelleri" şeklinde tanımlamıştır (s.81). Araştırma; cinsel istismar mağduru kız çocukların umutsuzluk düzeyleri ve saldırgan tutumları arasındaki ilişkilerle ilgili durum tespiti yapmasından kaynaklı olarak betimsel nitelik taşımaktadır.

1.8. Evren ve Örneklem

Araştırmanın genel evreni Türkiye olup, araştırma evrenini ise Güneydoğu Anadolu Bölgesinde Adıyaman, Batman, Diyarbakır, Gaziantep, Mardin ve Şanlıurfa illerinde, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı bünyesinde cinsel istismar mağduru kız çocuklara yatılı hizmet veren 5 Çocuk Destek Merkezi (ÇODEM) ve bu merkezler bünyesinde hizmet veren 1 Ergen Gebe ve Çocuk Anneler Ünitesi ve 3 Çocuk Koruma İlk Müdahale ve Değerlendirme Birimi (ÇOKİM) oluşturmaktadır. Bakanlığın Çocuk

Hizmetleri Genel Müdürlüğüne bağlı kuruluşlar olan ÇODEM'ler, yatılı olarak hizmet vermekte olup çocukların suça sürüklenme, suçun mağduru olma, madde bağımlılığı ve maddeyi kötüye kullanım durumlarına göre ihtisaslaşmış, yaş ve cinsiyete göre ayrılmış, gizlilik ilkesi gereğince isim ve iletişim bilgileri gizli, tabelası bulunmayan kuruluşlardır. ÇOKİM'ler, korunma ihtiyacı olan tüm ihmal ve istismar mağduru çocukların ilk olarak geldiği ve hakkında verilecek olan hizmet modellerinin belirlendiği birimler olup, Ergen Gebe Birimleri ise cinsel istismar mağduru gebelik öyküsü olan çocuklar ve çocuklu annelerin koruma ve bakım altına alındığı ÇODEM'ler bünyesindeki birimlerdir.

Araştırmanın örneklemini ise, araştırma evrenini oluşturan illerdeki 5 ÇODEM, 1 Ergen Gebe Birimi ve 3 ÇOKİM'de hizmet alan cinsel istismar mağduru, mental olarak araştırmaya katılacak düzeyde yeterli, 11-18 yaş aralığında 224 kız çocuğu oluşturmaktadır. Daha önce de belirtildiği üzere, çocuk kabul edilme yaşı hususunda kurumsal farklılıklar söz konusudur. UNICEF çocuk kabul edilme yaşını 18 yaş ve altındaki yaşlar olarak sınıflandırırken Dünya Sağlık Örgütü ise çocuk kabul edilme yaşını 19 ve altı olarak sınıflandırmıştır. Bunun yanı sıra Jennison ve diğ. 1973 yılındaki çalışmalarında Amerikan Pediatri Birliği'nin çocuk kabul edilme yaşının 21 yaş olduğunu belirtmişlerdir. Bu araştırmanın katılımcıları her ne kadar gelişim psikolojisi açısından ergenlik dönemi içinde değerlendiriliyor olsalar da sözü edilen bu iki uluslararası örgütün tanımlama ve sınıflandırmaları ölçüt alınarak bu araştırmanın tüm aşamalarında "kız çocuğu" kullanımı tercih edilmiştir. Ayrıca diğer bir ölçüt ise Türkiye'de ilgili kurum ve kuruluşlar olarak Aile ve Sosyal Politikai Bakanlığı'nın Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü'ne bağlı ÇODEM ve ÇOKİM adlı kuruluşların adlarında "çocuk" teriminin kullanılmış olmasıdır.

Araştırma amaçsal örnekleme tekniğiyle oluşturulmuştur. Neuman (2014: 322-323), olasılıklı olmayan bir örnekleme tekniği olan amaçsal örnekleme, ulaşılması güç ve özelleşmiş bir nüfusun belli bir amaca yönelik olarak seçilmesiyle, nüfusun tüm olası olaylarını belirlemek için geniş bir yöntemler yelpazesi olarak kullandığı örneklem olarak vurgular. Araştırma örneklemine ASPB'nin izni ile ulaşılmıştır.

1.9. Veri Toplama Araçları

Araştırmada, katılımcı çocuklara ait kişisel bilgileri toplamak amacıyla araştırmacı tarafından düzenlenen Kişisel Bilgi Formu, umutsuzluk düzeylerini incelemek için Beck Umutsuzluk Ölçeği, saldırganlık durumlarını incelemek için Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği ve araştırmacı tarafından hazırlanan ve çocukların istismar mağduriyeti sonrası süreçlerine ilişkin bilgileri içeren Katılımcı Çocukların İstismar Sonrası Sürecine İlişkin Veri Toplama Formu kullanılmıştır.

1.10. Kişisel Bilgi Formu

Araştırmacı tarafından hazırlanan ve katılımcı çocukların demografik bilgilerinin ve kişisel verilerinin yer aldığı formdur. Katılımcı çocuklar tarafından doldurulan form çoktan seçmeli 9 sorudan oluşmakta ve 1 soruya (8. *Aileniz ile görüşme şekliniz*) birden fazla seçenekle cevap verilebilmektedir. Sorular çocukların yaş, öğrenim görme türü, yaşadıkları şehir, ebeveyn bilgileri, aileleri ile görüşme şekilleri ve sıklığı, psikiyatrik destek almaları ve psikiyatrik herhangi bir ilaç kullanmalarına ilişkin bilgileri içermektedir.

1.11. Beck Umutsuzluk Ölçeği

Beck Umutsuzluk Ölçeği (BUÖ), (Beck, Kovacs ve Weissman 1974) yapmış oldukları bir dizi çalışma sonucunda umutsuzluk derecesini sayılara dökerek belirlemek amacıyla Beck ve arkadaşları tarafından geliştirilmiştir (Durak ve Palabıyıkoglu 1994). Ölçek literatürde oldukça sık rastlanan, geçerlik ve güvenilirliğinin yüksek olduğu belirtilen, 20 maddelik bir ölçektir. Seber (1991) tarafından doçentlik tezi olarak Türkçe 'ye uyarlanmıştır.

Ölçek "Gelecek ile İlgili Duygular", "Motivasyon Kaybı" ve "Gelecek ile İlgili Beklentiler" olmak üzere 3 faktörlüdür. Gelecek ile ilgili duygular (1., 6., 13., 15., 19., *Maddeler*), Motivasyon kaybı (2., 3., 9., 11., 12., 16., 17., 20., *maddeler*) ve Gelecekle ilgili beklentiler (4., 7., 8., 14., 18., *maddeler*) şeklinde adlandırılmıştır. Önermeler duygusal, motivasyonel ve bilişsel etmenlerden oluşmaktadır (Seber, Dilbaz, Kaptanoğlu ve Tekin 1993).

Araştırmaya katılan katılımcıların geleceğe yönelik karamsarlık derecesini ölçmeyi amaçlayan ölçek, kendini değerlendirme türünde olup 20 maddeden ve 3 faktörden oluşmaktadır. Ölçeğe katılımcılardan doğru-yanlış şeklinde cevap verilmesi istenmekte ve cevaplar 0-1 arası puanlanmaktadır. Ölçek 11 doğru (2., 4., 7., 9., 11., 12., 14., 16., 17., 18., ve 20. maddeler), 9 yanlış (1., 3., 5., 6., 8., 10., 13., 15., ve 19. maddeler) anahtar yanıtı olan ve anahtara uyumlu her yanıt için 1 puan, uyumsuz her yanıt için ise 0 puan verilerek hesaplanan bir ölçektir. Ölçeğin puan aralığı 0-20 dir. Alınan puanlar yüksek olduğunda bireydeki umutsuzluğun yüksek olduğu varsayılır.

Ölçeğin güvenilir olduğuna ilişkin bulgular ölçeğin iç tutarlılık katsayısının yeterli olduğu gösterilerek belirlenmiştir (Cronbach alfa=0.86). İç tutarlılık katsayısını Beck ve arkadaşları (1974) 0.93, Durham (1982) genel psikiyatri hastalarında 0.86, yatan suçlu psikiyatrik bozukluğu olan hastalarda ise 0,83 olarak rapor etmişlerdir (Seber ve ark. 1993).

Bu araştırmanın, Beck umutsuzluk ölçeği korelasyon temelli Cronbach-Alpha katsayısı .82 bulunmuştur.

1.12. Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği

Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği (BPSÖ) (Buss ve Perry 1992) literatürde en sık kullanılan saldırganlık ölçekleri arasında yer almaktadır. Buss ve Warren (2000) tarafından ölçeğin 2000 yılında güncellenen 34 madde ve 5 faktörlü formu, Can (2002) tarafından uzmanlık tezi olarak Türkçe'ye uyarlanmış, ancak çalışma yayımlanmamıştır. Dünya literatüründe ölçeğin 1992'de geliştirilen 29 madde ve 4 faktörlü formunun ise daha yaygın olarak kullanılmakta olduğu görülmektedir. Buss-Durkee Düşmanlık Envanterinden (Buss-Durkee 1957) uyarlanmış olan ölçek, 29 maddeden oluşan 5 aralıklı Likert türü bir ölçektir. Ölçeğin Türkçe formu geçerlik güvenirlik çalışması Madran (2012) tarafından yapılmış olup sözel saldırganlık, fiziksel saldırganlık, öfke ve düşmanlık olmak üzere saldırganlığın dört farklı boyutunun ölçülmesi amaçlanmıştır. Alt ölçeklerden fiziksel saldırganlık başkalarına zarar verme ile ilişkili 9 soru, sözel saldırganlık başkalarını sözel yolla incitmeyi içeren 5 soru, öfke saldırganlığın duygusal

boyutunu ölçmeyi hedefleyen 7 soru ve düşmanlık ise saldırganlığın bilişsel boyutunu ölçmeyi hedefleyen 8 soru içermektedir (Madran 2012).

Araştırmaya katılan katılımcıların saldırganlık durumunu ölçümleyen BPSÖ kendini değerlendirme türünde bir ölçek olup 29 maddeden oluşmaktadır. Ölçek, 5 aralıklı likert tipte olup, 4 alt faktörden oluşmaktadır. Katılımcılardan kendilerine uygun olacak şekilde (1=Kesinlikle Katılmıyorum, 2=Katılmıyorum, 3=Kararsızım, 4=Katılıyorum, 5=Tamamen Katılıyorum) ölçeği işaretlemeleri istenmektedir. Fiziksel saldırganlık alt ölçeği (13., 8., 2., 11., 25., 16., 29., 22., ve 5. maddeler), Öfke alt ölçeği (19., 28., 1., 18., 9., 23. ve 12. maddeler) Düşmanlık alt ölçeği (20., 24., 3., 26., 10., 15., 7. ve 17. Maddeler) ve Sözel saldırganlık alt ölçeği (27., 6., 21., 14. ve 4. maddeler) şeklinde adlandırılmıştır. Ölçek puanlanırken 9. ve 16. maddeler ters olarak puanlanmaktadır. Ölçeğin her bir alt faktörüne ilişkin elde edilen puan, bireyin o faktöre ilişkin saldırgan tutumlara sahip olduğunu göstermektedir.

BPSÖ'nün özgün versiyonunun psikometrik özellikleri incelenirken çeşitli yöntemler kullanılarak birçok araştırma yürütülmüş ve araştırmaların çoğu özgün formun yapısının gücünü destekler nitelikte bulgular ortaya koymuştur. Bulgulara göre ölçek ve alt ölçeklerinin test-tekrar test güvenilirliği ve iç tutarlılığı yeterlidir. Buss ve Perry'nin (1992) özgün çalışmalarında elde edilen iç tutarlılık katsayılarına bakıldığında, fiziksel saldırganlık 0.85, sözel saldırganlık 0.72, öfke 0.83, düşmanlık 0.77 ve toplam puan için 0.89 şeklindedir (Madran 2012).

Madran'ın (2012) çalışmasında, tüm ölçek için elde edilen iç tutarlılık (Cronbach alfa) katsayısı 0,85, fiziksel saldırganlık alt ölçeği için elde edilen alfa değeri 0,78, sözel saldırganlık alt ölçeği için elde edilen alfa değeri 0,48, öfke alt ölçeği için elde edilen alfa değeri 0,71, düşmanlık alt ölçeği için elde edilen alfa değeri 0,71'dir. En düşük alfa değeri sözel saldırganlık için elde edilmiştir.

Bu çalışmanın korelasyon temelli Cronbach Alpha değeri .88 olarak bulunmuştur. Bundan dolayı tüm ölçek için güvenilirlik oranı yüksektir.

1.13. Katılımcı Çocukların İstismar Sonrası Sürecine İlişkin Veri Toplama Formu

Katılımcı çocukların istismarına ve çocuğa ilişkin bazı bilgileri içeren form araştırmacı tarafından hazırlanmış olup, formdaki sorular içerikleri bakımından çocukların travmatik yaşantılarını hatırlatacağından, araştırmacı tarafından her çocuk hakkında düzenlenen kişisel dosyaların incelenmesi ve danışmanları ile yapılan görüşmeler sonrası elde edilen bilgiler doğrultusunda doldurulmuştur. Form çoktan seçmeli 9 sorudan oluşmakta olup, 1 soruya (1. Katılımcının istismarcısı ile olan yakınlığı nedir?) birden fazla cevap verilebilmekte, 1 soruya da (8. Katılımcının can güvenliği riski var mıdır?) evet /hayır seçenekleri ile cevap verilmektedir. Sorular, katılımcı çocukların istismarcısı ile olan yakınlığı, maruz kaldığı istismar sayısı, gebelik öyküsü, aile üyelerinin istismardan haberdar olma durumu, aile üyelerinin tamamı ile görüşme durumu, fiziksel şiddete maruz kalma durumu, psikiyatrik tedavi ve tedaviye uyum durumu, can güvenliği riski ve kurumda geçirmiş olduğu süreye ile ilgili bilgiler içermektedir.

İŞLEM

1.14. Araştırmanın Uygulanması

Cumhuriyet Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Sosyal ve Beşerî Bilimler Kurulu'nun 20.01.2016 tarih ve 01/2 nolu kararı (Ek:1) ile "Cinsel İstismar Mağduru Kız Çocukların Umutsuzluk Düzeyi ile Saldırgan Tutumları Arasındaki İlişki (Güneydoğu Anadolu Bölgesi Örneği) "adlı yüksek lisans tezi başlatılmış olup Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Eğitim ve Yayın Dairesi Başkanlığı'nın 18.04.2016 tarih ve 50367 sayılı araştırma izni (Ek:2) doğrultusunda gerçekleştirilmiştir.

Verilerin toplanması aşamasında gizlilik ilkesine hassasiyetle riayet edilmiş ve gerçekleştirilen görüşmelerde ve uygulanan ölçek ve formlarda çocuğun kimlik bilgilerini içeren herhangi bir bilgiye yer verilmemiştir. Verilerin istatistiksel analizinde ise geçerlik ve güvenilirlik hesaplamalarının yapılabilmesi amacıyla Aile Bakanlığında evren sayısı talep edilmiş ve metninde yayımlanmamak ve yalnızca araştırma

hesaplamalarında kullanılmak üzere söz konusu sayılar resmi yazı ile (Ek:3) araştırmacıya verilmiştir. İstatistiksel işlemlerde kullanılan sayıların gizli kalmak koşulu ile verilmesi nedeniyle de Etik Kurul tarafından söz konusu sayılar incelenmiş ve bahse konu sayıların Etik Kurulunca görüldüğüne dair kurul kararı (Ek:4) doğrultusunda da istatistiksel işlemler ve hesaplamalara gerekçeli olarak metinde yer verilmemiştir. Araştırma süresince her katılımcı araştırma konusunda bilgilendirilmiş ve her bir katılımcıya Bilgilendirilmiş Onam Formu (Ek:5) doldurulmuştur.

1.15. Veri Analizinde Kullanılan İstatistiksel İşlemler

Araştırmanın sosyo-demografik değişkenleri, her değişken için ortalama, frekans ve yüzde değerleri şeklinde sunulmuştur. Umutsuzluk ve Saldırganlık arasındaki ilişkilerin tespiti yönündeki analizde ise Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı (Product-Moment Correlation Coefficient) hesaplanmıştır. Bununla beraber, etki büyüklüklerinin hesaplanmasında kısmi Omega kare formülü kullanılmıştır. Çoklu kategorilerden oluşan istismar özellikleri, ebeveyn özellikleri ve ilişkileri ile umutsuzluk ve saldırganlık arasındaki ilişkiler, ilgili değişkenlerin birbirinden ayrı değerlendirilemeyeceği gerçeği ekseninde hiyerarşik linear modelleme kullanılarak rapor edilmiştir. Bütün analizler SPSS 24 programı ile gerçekleştirilip, hiyerarşik linear modelleme için *SPSS Mixed* prosedürü kullanılmış olup modelleme sonuçları en iyi AIC değerleri dikkate alınarak gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın anlamlılık düzeyleri (p) .05 ve .01 olarak alınmıştır.

Araştırmanın örneklemini oluşturan (n=224) mağdurların sosyo-demografik özellikleri aşağıdaki gibidir:

Tablo 1. Örneklem Grubunun Yaş ve Öğrenim Değişkenlerinin Toplam ve Buldukları İllere Göre Dağılımları

	<i>Bütün İller</i>		<i>Adıyaman</i>		<i>Batman</i>		<i>Diyarbakır</i>		<i>Gaziantep</i>		<i>Mardin</i>		<i>Şanlıurfa</i>		
	<i>f</i>	<i>%</i>	<i>f</i>	<i>%</i>	<i>f</i>	<i>%</i>	<i>f</i>	<i>%</i>	<i>f</i>	<i>%</i>	<i>f</i>	<i>%</i>	<i>f</i>	<i>%</i>	
<i>Öğrenim Görmüyorum</i>	99	44.2	7	20.6	9	50	40	62.5	13	31	23	56.1	7	28	
<i>Devlet Okulunda Gündüzlü Öğrenim Görmekteyim</i>	56	25	11	32.4	8	44.4	12	18.8	8	19	12	29.3	5	20	
<i>Bir Açık Öğretim Programında Öğrenim Görmekteyim</i>	64	28.6	15	44.1	1	5.6	10	15.6	20	47.6	6	14.6	12	48	
<i>Özel Bir Eğitim Kurumunda Öğrenim Görmekteyim</i>	5	2.2	1	2.9	0	0	2	3.1	1	2.4	0	0	1	4	
<i>Toplam</i>	224	100	34	15.2	18	8	64	28.6	42	18.8	41	18.3	25	11.2	
<i>Yaş</i>	11-12	8	3.6	0	0	0	0	2	3.1	2	4.8	2	4.8	2	8
	13-15	71	31.7	9	26.5	8	44.4	17	26.6	23	54.8	9	22	5	20
	16 ve Üstü	145	64.7	25	73.5	10	55.6	45	70.3	17	40.5	30	73.2	18	72
	<i>Toplam</i>	224	100.0	34	15.2	18	8.0	64	28.6	42	18.8	41	18.3	25	11.2

Tablo 1’de yer alan araştırma örneklemini oluşturan kız çocuklarının illere göre dağılımında en az örneklem sayısının 18 kişi ile Batman, en çok katılımın ise 64 kişi ile Diyarbakır iline ait olduğu görülmüştür. Yaş satırında görüldüğü gibi, örnekleme oluşturan katılımcıların %64,5’inin 16 ve üstü yaşta olduğu, %31,7’sinin 13-15 yaş aralığında, %3,6’lık dilimin ise 11-12 yaş aralığında olduğu tespit edilmiştir. Katılım yaşının 13-15 aralığı ile 16 ve üstü yaş aralığında yoğunlaştığı gözlenmektedir.

Tabloda yer verilen öğrenim durumu değişkeninde ise katılımcılarının özel eğitim kurumları haricinde %44,2’sinin öğrenimlerine devam etmedikleri, %25’inin herhangi bir devlet okulunda öğrenim gördüğü ya da herhangi bir ilköğretim programında (%28,6) eğitim aldığı gözlenmiştir.

Tablo 2. Katılımcıların Anne ve Babalarının Medeni Durumu, Ebeveynlerin Yaşama Durumu, Görüşme Sıklığı ve Görüşme Şekli Değişkenlerinin Dağılımları

		<i>f</i>	%	
<i>Anne-Baba Medeni Durum</i>	Birlikte Yaşıyorlar	134	59.8	
	Ayrı Yaşıyorlar	55	24.6	
	Herhangi Bir Bilgim Yok	35	15.6	
<i>Anne-Baba Sağ mı?</i>	Anne Sağ, Baba Vefat Etmiş	26	11.6	
	Anne Vefat Etmiş, Baba Sağ	12	5.4	
	Her İkisi De Sağ	180	80.4	
	Her İkisi De Ölmüş	4	1.8	
	Herhangi Bir Bilgim Yok	2	0.9	
	<i>Aile ile Görüşme Şekli</i>	Bulunduğu Kuruma Ziyarete Gelmekte	47	21
		İzinli Olarak Ben Gitmekteyim	3	1.3
Telefon İle Görüşmekteyim		65	29	
Birden Fazla Şekilde		82	36.6	
Hiçbiri		27	12.1	
<i>Aile ile Görüşme Sıklığı</i>		Haftada Bir	148	66.1
	Ayda Bir	34	15.2	
	Üç Ayda Bir	10	4.5	
	Altı Ayda Bir	3	1.3	
	Hiç Görüşmüyorum	29	12.9	
	Toplam	224	100.0	

Tablo 2’de yer alan veriler incelendiğinde katılımcılar, ebeveynlerinin medeni durumu ile ilgili olarak sırasıyla: %59,8’i birlikte yaşadıklarını, %24,6’sı ayrı yaşadığını ve %15,6’sı da ebeveynlerinin medeni durumundan haberdar olmadıklarını belirtmişlerdir. Anne ve babanın yaşayıp yaşamadığının yer aldığı değişkende ise, katılımcılar, anne ve babalarının %80,4 oranında yaşadıklarını belirtmişlerdir.

Katılımcıların aileleri ile olan görüşme şekli değişkeninde ise kuruma ziyarete gelenler, telefon ile görüşenlerin ve birden fazla biçimde görüşmelerin olduğu cevaplar çoğunluğu oluşturmuştur (sırasıyla: %21, %29, %36,6). Aile görüşme sıklığı değişkeninde ise haftalık görüşmenin %66,1, ayda bir olanın %15,2, üç ayda bir olanın %4,5 olduğu gözlenmektedir. Hiç görüşmeyen katılımcıların oranının ise %12,9 olduğu görülmüştür.

Tablo 3. Katılımcıların Psikiyatrik Destek Alma ve İlaç Kullanma Durumu Değişkenlerinin Dağılımı

		<i>f</i>	<i>%</i>
<i>Psikiyatrik Destek Alma Durumu</i>	Evet Şu An Almaktayım, Daha Önce Almadım	61	27.2
	Hayır Şu An Almıyorum, Daha Önce Aldım	42	18.8
	Evet Şu An Alıyorum, Daha Önce De Almaktaydım	49	21.9
	Hayır Şu An Almıyorum, Daha Önce De Almadım.	72	32.1
<i>İlaç Kullanma Durumu</i>	Evet	89	39.7
	Hayır	135	60.3
	Toplam	224	100.0

Tablo 3'teki veriler incelendiğinde, psikiyatrik destek alma durumu değişkeninde yer alan seçeneklerin birbirine yakın seçildiği görülmüştür. Buna göre; şu an almamakta ve daha önce almamakta olan bireyler ile şu an psikiyatrik destek alıp daha önce almamakta olanların çoğunluğu oluşturduğu görülmüştür (%32,1, %27,2 sırasıyla). Daha önce alıp şu an almayanların oranının %18,8 şu an alıp daha önce de alan katılımcıların oranının ise %21,9 olduğu görülmüştür.

Katılımcıların ilaç kullanma durumu ile ilgili olan değişkende ise, katılımcıların %60,3'u ilaç kullanmadığını, %39,7'si ise kullandığını bildirmiştir.

Tablo 4. Katılımcının İstismarcısı ile Olan Yakınlığı ve Maruz Kaldığı İstismar Sayısı Değişkenlerine İlişkin Bilgiler

	<i>f</i>	<i>%</i>
<i>İstismarcı ile Olan Yakınlık</i>	Aile Üyesi	57 25.4
	Yakın Akraba	16 7.1
	Erkek Arkadaş	81 36.2
	Tanıdığı Ancak Akraba Olmayan	33 14.7
	Tanımadığı Kişiler	16 7.1
	Birden Fazla Seçenek	21 9.4
	<i>Toplam</i>	224 100.0
<i>İstismar Sayısı</i>	Bir Defa	41 18.3
	2-3 Defa	52 23.2
	3'ten Fazla	131 58.5
	<i>Toplam</i>	224 100.0

Tablo 4 incelendiği takdirde, katılımcıların istismarcı ile olan ilişkilerini, %25,4'ünün aile bireyleri, %7,1'inin yakın akraba, %36,2'nin erkek arkadaş, %14,7'nin tanıdığı ancak akrabası olmayan kişiler, %7,1'inin tanımadığı kişiler ve %9,4'unun ise verilen seçeneklerden birden fazlası şeklinde olduğunu belirtmişlerdir. Örneklemeye konu olan katılımcıların %18,3'u istismarın tekli gerçekleştiğini, %23,2'si istismarın 2 ila 3 defa arasında tekrar ettiğini ve %58,5'i ise istismarın çoklu defa meydana geldiğini bildirmişlerdir.

Tablo 5. Katılımcının Gebelik Öyküsü, Ailesinin İstismardan Haberdar Olma Durumu ve Can Güvenlik Riskinin Olup Olmadığına İlişkin Bilgiler

	<i>f</i>	<i>%</i>	
Gebelik Öyküsü	Şu An Gebe	12	5.4
	Gebelik Daha Evvel Söz		
	Konusu Olmuş ve Sonlandırılmış	5	2.2
	Gebelik Yaşanmış ve Çocuğu İle Beraber Yaşamakta	4	1.8
	Gebelik Yaşanmış Ancak Çocuk Yanında İkamet Etmemekte	11	4.9
	Gebelik Öyküsü Yok	192	85.7
Ailenin İstismardan Haberdar Olma Durumu	Tamamı Biliyor	144	64.3
	Bir Kısmı Biliyor	68	30.4
	Hiçbiri Bilmiyor	12	5.4
Can Güvenlik Riski Var Mı?	Evet	27	12.1
	Hayır	197	87.9
Toplam	224	100.0	

Tablo 5'te yer alan verilere bakıldığında, katılımcıların çoğunluğunun (%85,7) gebelik öyküsünün bulunmadığı görülmektedir. Araştırmanın yürütüldüğü zaman dilimi içerisinde 12 katılımcının gebe olduğu, diğer 15 katılımcının ise gebelik öyküsünün bulunduğu ve çocuğuyla beraber ya da ayrı yaşadıkları görülmüştür.

Bir diğer değişken olan ailenin istismardan haberdar olma durumunda ise katılımcıların %64,3'ü ailenin durumdan haberdar olduğunu belirtmişlerdir. Diğer kalan %30,4'lük kısım ailenin bir kısmının bildiğini ifade ederken, %5,4'ü ise aile üyelerinden hiçbirinin durumdan haberdar olmadığını belirtmiştir.

Can güvenlik riskinin olup olmadığı hususunda yöneltilen soruya ise katılımcıların %87,9'u herhangi bir güvenlik risklerinin bulunmadığını belirtmişlerdir. %12,1'lik dilim ise belli bir güvenlik risklerinin olduğunu beyan etmişlerdir.

1.16. Verilerin Çarpıklık ve Basıklık Değerleri

Sosyo-demografik form, Bussy-Perry saldırganlık ve Beck umutsuzluk ölçeklerinden elde edilen veriler SPSS 24 paket programına girilmiş ve analizler bu program aracılığı ile yapılmıştır. Katılımcılara ait kişisel bilgiler yukarıda frekans (f) ve yüzde (%) değerleri tespit edilerek verilmiştir. Puanların normal dağılım durumları; çarpıklık ve basıklık değerleri, histogramlar aracılığı ile normal dağılım eğrileri, örneklem grubunun 50'den büyük olduğu durumlarda kullanılan Kolmogorov-Smirnov (K-S) test değerleri incelenerek aşağıda verilmiştir.

Tablo 6. Puanların Çarpıklık-Basıklık Değerleri ve Kolmogorov-Smirnov Testi Anlamlılık Düzeyleri

				<i>Kolmogorov-Smirnov</i>
				<i>(K-S)</i>
	<i>N</i>	<i>Çarpıklık</i>	<i>Basıklık</i>	<i>p</i>
Toplam Saldırganlık		-.14	-.13	.20
Fiziksel Saldırganlık		.18	-.42	.07
Düşmanlık	224	-.12	-.40	.20
Öfke		-.16	-.36	.12
Sözel Saldırganlık		.20	-.05	.07
Toplam Umutsuzluk		.35	-.82	.00*
Gelecekle İlgili Duygular	224	.82	-.54	.00*
Motivasyon Kaybı		.09	-1.20	.00*
Gelecek Beklentileri		.12	-1.00	.00*

* $p < .01$

Tablo 6'daki K-S testi sonuçları incelendiği takdirde bütün katılımcıların Saldırganlık ölçeği ve alt faktörlerinde herhangi bir normallikten anlamlı sapmanın olmadığı görülmektedir. Ancak Umutsuzluk ölçeği ve ölçeğin alt faktörlerinin anlamlılık düzeylerinde normallikten anlamlı derecede sapmaların olduğu gözlemlenmiştir ($p < .01$).

Fakat arpıklık ve basıklık katsayıları incelendiği takdirde Kalaycı (2008)'nın da belirttiği üzere, katsayıların ± 3 aralığında yer almasının normallik değerleri içerisinde değerlendirilebileceği belirtilmiştir. Buradan hareketle araştırmada parametrik istatistik tekniklerinin uygulanmasına gerek görülmüştür.

Tablolarda Kullanılan Sembollerin Anlamları

N: Toplam Sayı

f: Frekans

%: Yüzde

\bar{X} : Aritmetik Ortalama

ω^2 : Kısmı Omega squared etki bklğü simgesi

α = Cronbach Alpha güvenirlik katsayısı

Welch's F= Welch testi istatistik değeri

K-S= Kolmogorov-Smirnov test

r^2 =Determinasyon Katsayısı

ss: Standart sapma

F: Varyans değerleri

p: Anlamlılık düzeyi

sd: Serbestlik değerleri

r: Pearson korelasyon katsayısı

b: Regresyon Katsayisi (Slope)

sh: Standart Hata

II. BÖLÜM

BULGULAR

2.1. Katılımcıların Umutsuzluk Düzeyine İlişkin Bulgular

Araştırmanın bu başlığında, katılımcıların umutsuzluk düzeyine ilişkin elde edilen verilere yer verilmiştir. Analiz işlemi sonucunda, katılımcıların genel umutsuzluk düzeyleri ve alt faktörlerine ait olan ortalama ve standart sapma puanları Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7. Katılımcıların Umutsuzluk Düzey ve Alt Faktör Ortalama Puanları

	<i>N</i>	\bar{X}	<i>ss</i>
<i>Umutsuzluk Toplam</i>		8.31	5.12
<i>Gelecekle İlgili Duygular</i>	224	1.50	1.62
<i>Motivasyon Kaybı</i>		3.58	2.43
<i>Gelecek Beklentileri</i>		2.57	1.48

Tablo 7’de Toplam umutsuzluk ortalama puanı ve alt faktör ortalama puanları incelendiğinde, toplam umutsuzluk puanı aritmetik ortalamasının 8.31 olduğu görülmüştür. Bu rakama bakılarak katılımcıların umutsuzluk düzeyinin genel itibari ile orta düzeyde olduğu söylenebilir. Alt faktörlerin aritmetik ortalamaları incelendiğinde ise en olumlu alt faktörün gelecekle ilgili duygularda olduğu gözlemlenmiştir ($\bar{X} = 1.50$). Katılımcıların yaş ve post-travmatik durumları göz önüne alındığında, bu durumun tutarlı olduğu söylenebilir. Bununla beraber yine bu tutarlılık ekseninde, Motivasyon kaybı alt ölçeğinin 3.58 aritmetik ortalamaya sahip olduğu görülmüştür. Gelecek beklentilerinin ise diğer alt faktörlere göre orta seviyede olduğu ($\bar{X} = 2.57$) görülmüştür.

2.1.1. Cinsel İstismar Mağdurlarının İstismar Özellikleri ile Umutsuzluk İlişkisi

Araştırmanın istismar özellikleri başlığı altında, daha önce yapılmış çalışmalar ve kavramsal çerçeve dikkate alındığı takdirde, katılımcının istismarcısı ile olan

yakınlığı, maruz kalınan istismar sayısı ve gebelik öyküsünün mevcut olup olmadığının kognitif ve davranışsal çıktılar olan umutsuzluk ve saldırganlığı birlikte etkilediği ve birbirinden ayrı olarak değerlendirilmemesi gerektiğine karar verilmiştir. Bu kapsamda arada herhangi bir anlamlı ilişkinin olup olmadığı, umutsuzluğu ne kadar yordadığını öngörebilmek için hiyerarşik doğrusal modelleme prosedürü uygulanmıştır. Buradaki amaç istismar özelliklerinin bir etken grubu olduğu ve ana etkilerin yanı sıra birlikte etkileşim etkilerinin de vurgulanması gerektiğidir. Bu açıdan *Hiyerarşik Modellemenin* F test öncesi denklemi aşağıdaki gibi kurulmuştur.

Denklem 1

Toplam Umutsuzluk Puanları ve Alt Faktörleri Ayrı Ayrı Olmak Üzere =
b0(Kesen) + b1 x İstismarcı ile Olan Yakınlık +
b2 x Maruz Kalınan İstismar Sayısı + b3 x Gebelik Öyküsü + b4 x b1 * b2 +
b5 x b1 * b3 + b6 x b2 * b3 + b7 x b1 * b2 * b3

Yapılan analiz işlemi sonucunda gelecek beklentileri alt faktörü dışında yer alan diğer toplam ve alt faktörlerde herhangi bir anlamlı ilişki tespit edilmemiştir. Gelecek beklentileri için tip 3 test sonuçlarına göre gebelik öyküsü (F=3.10, p=.02), istismarcı ile olan yakınlık ve gebelik öyküsü arasındaki etkileşim (F=2.13, p=.04) ve maruz kalınan istismar sayısı (F=2.37, p=.03) ile gebelik öyküsü arasında anlamlı ilişkilerin olduğu tespit edilmiştir. Kısmi Omega kare etki büyüklüğünün ise gebelik öyküsü için $\omega^2=.37$, istismarcı ile olan yakınlık ve gebelik öyküsü arasındaki etkileşim için $\omega^2=.32$ ve maruz kalınan istismar sayısı ile gebelik öyküsü arasında yer alan etkileşim için ise $\omega^2=.34$ olduğu tespit edilmiştir. Buradan hareketle, etki büyüklüklerinin orta düzeye yakın olduğu söylenebilir. İlgili analiz sonucunda çıkan grup karşılaştırmalı sonuçlara Tablo 8, 9 ve 10'da yer verilmiştir.

Tablo 8. Gelecek Beklentileri Alt Faktör Puanlarının Gebelik Öyküsüne Göre Anlamlılık Düzeyi Sonuçları

<i>Gruplar</i>	\bar{X}	Şu an gebe	Gebelik daha evvel söz konusu ancak sonlanmış	Gebelik yaşanmış ve çocuğu ile beraber yaşamakta	Gebelik yaşanmış ancak çocuk yanında ikame etmemekte	Gebelik söz konusu değil
Şu An Gebe	2.64		.06	.19	.38	.90
Gebelik Daha Evvel Söz Konusu Ancak Sonlanmış	4.97			.00**	.01**	.02*
<i>Gelecek Beklentileri</i> Gebelik Yaşanmış ve Çocuğu İle Beraber Yaşamakta	1.25				.67	.07
Gebelik Yaşanmış Ancak Çocuk Yanında İkamet Etmemekte	1.68					.25
Gebelik Öyküsü Yok	2.53					

* $p < .05$, ** $p < .01$

Tablo 8'deki gruplar arası test sonuçları incelendiğinde, gebeliği söz konusu olup sonlandırılmış bireylerin diğer gebelik öyküsü bulunan kişilere nazaran anlamlı derecede umutsuzluk puanlarının yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bu tespit umutsuzluk kavramı göz önüne alındığında oldukça gerçekçi ve dikkat çekici bir bulgu olarak görülmektedir.

Etkileşim sonuçları için istismarcı ile olan yakınlık ve gebelik öyküsü arasındaki yordayıcı-kestirici puanların kombinasyon sonuçları gebeliğin söz konusu olmadığı kategori ve %95 güven aralığı referans alınarak incelenmiştir. Analiz çıktısında, yakın akraba olan ve gebeliğin sonlandırıldığı bireylerin umutsuzluk düzeyleri, yakın akraba tarafından istismara uğrayıp gebelik öyküsü olmayan bireylere

göre 3.42 puan daha umutsuz oldukları ilgili güven aralığında tespit edilmiştir. Yakın akraba tarafından istismara uğrayan ve mevcut gebelik yaşayan kız çocuklarının yakın akraba tarafından istismara uğrayıp gebelik öyküsü olmayan bireylere göre -4.63 puan düşük umutsuzluk düzeyine sahip olduğu belirlenmiştir. Bu farkların umutsuzluk kavramı düşünüldüğü takdirde gebelik öyküsünün olmasının, hiç olmayan istismar mağdurlarına göre oldukça tutarlı bir şekilde gelecek beklentileri konusundaki umutsuzluk düzeyini düşürdüğü görülmektedir. Bu durumun çocuk beklentisinin, istismar sonucu bile olsa, istismar mağdurunun zihinsel ve psikolojik açıdan gelecek ile ilgili umut düzeyini yükselttiği söylenebilir. Yine yukarıdaki sonuç ile tutarlılık gösteren bir diğer anlamlı bulgu ise yakın akraba tarafından istismara uğrayıp, gebe kalan ve gebeliği sonlandırılan kız çocuklarının, yakın akraba tarafından istismara uğrayıp, gebelik öyküsü olmayan bireylere nazaran gelecek beklentilerine yönelik umutsuzluk düzeylerinin, anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmüştür. Buradan hareketle, gebelik öyküsü ana değişken etkeni sonuçları ile paralellik gösteren bu bulgunun, küretaj kavramının istismar mağdurunun hayata yönelik beklenti güdüsünü ne derecede olumsuz yönde etkilediği sonucuna varılabilir. İlgili bulgular Tablo 9’da görselleştirilmiştir.

Tablo 9. Gelecek Beklentileri Alt Faktör Puanlarının İstismarcı ile Olan Yakınlık ve Gebelik Öyküsü Arasında Etkileşime Göre Anlamlılık Düzeyi Sonuçları

			<i>Gruplar</i>	<i>b</i>	<i>sh</i>	<i>sd</i>	<i>t</i>	<i>p</i>
<i>Gelecek Beklentileri</i>	Yakın Akraba	Şu An Gebe		-4.63	2.04	224	-2.27	.02
		Gebelik Yaşanmış Ancak Sonlandırılmış		3.42	1.75	224	1.95	.05

F testinde bir diğer anlamlı bulgulardan olan maruz kalınan istismar sayısı ve gebelik öyküsü arasındaki etkileşim sonuçları için gebelik öyküsü olmayan kişiler tekrar referans grup alınmıştır. İlgili sonuçlara Tablo 10’da yer verilmiştir.

Tablo 10. Gelecek Beklentileri Alt Faktör Puanlarının Maruz Kalınan İstismar Sayısı ve Gebelik Öyküsü Arasında Etkileşime Göre Anlamlılık Düzeyi Sonuçları

		<i>Gruplar</i>	<i>b</i>	<i>sh</i>	<i>sd</i>	<i>t</i>	<i>p</i>
<i>Gelecek Beklentileri</i>	2-3 defa	Gebelik Yaşanmış Ancak Sonlandırılmış	4.50	1.71	224	2.63	.00

Tablo 10’da yer aldığı gibi; anlamlı ilişkinin sadece 2-3 defa istismara uğrayan ve gebeliği sonlandırılan bireylerde olduğu görülmektedir. Buradan hareketle, 2-3 defa istismara maruz kalan katılımcıların, aynı sayıda istismara maruz kalıp gebelik öyküsü olmayan katılımcılara, anlamlı derecede yüksek olduğu görülmektedir. Bu durum, sistematik ya da seyrek istismar mağduru olsa da mağdurun gebelik sonlandırılması sonucunda koşulsuz olarak gelecek beklentilerinden olumsuz etkilendiği şeklinde yorumlanabilir.

2.1.2. Cinsel İstismar Mağdurlarının Ebeveyn Özellikleri ve İlişkileri ile Umutsuzluk İlişkisi

Bu başlıkta araştırmanın üçüncü hipotezine ilişkin olarak umutsuzluk toplam ve alt faktör puanları ile ebeveyn özellikleri ve ilişkileri başlığı altında sınıflanmış olan ebeveynlerin birliktelik durumu, hayatta olup olmadıkları, görüşme şekli ve görüşme sıklığı arasındaki ilişkilerin hem birlikte hem de etkileşimsel olarak değerlendirilmesi gerektiğine karar verilmiştir. Bu kapsamda ilişki anlamlılığın olup olmadığı, varsa hangi ana gruplardan kaynaklandığı ve etkileşim söz konusu ise ne derece yordadığını tespit edebilmek için hiyerarşik doğrusal modelleme işlemi uygulanmıştır. Buradan hareketle F testi öncesi ilgili linear denklem aşağıdaki gibi kurulmuştur.

Denklem 2

$$\begin{aligned}
& \textit{Toplam Umutsuzluk Puanları ve Alt Faktörleri Ayrı Ayrı Olmak Üzere} \\
& = \mathbf{b0}(\textit{Kesen}) + \mathbf{b1} \times \textit{Ebeveynlerin Birliktelik Durumu} \\
& + \mathbf{b2} \times \textit{Ebeveynlerin Hayatta Olma Durumu} + \mathbf{b3} \times \textit{Aile ile Görüşme Şekli} \\
& + \mathbf{b4} \times \textit{Aile ile Görüşme Sıklığı} + \mathbf{b4} \times b1 * b2 + \mathbf{b5} \times b1 * b3 + \mathbf{b6} \times b1 * b4 \\
& + \mathbf{b7} \times b2 * b3 + \mathbf{b8} \times b2 * b4 + \mathbf{b9} \times b3 * b4 + \mathbf{b10} \times b1 * b2 * b3 + \mathbf{b11} \times b2 \\
& * b3 * b4 + \mathbf{b12} \times b1 * b3 * b4 + \mathbf{b13} \times b1 * b2 * b4 + \mathbf{b14} \times b1 * b2
\end{aligned}$$

Umutsuzluk puanları analiz sonuçlarına göre, toplam umutsuzluk puanları ile ebeveyn özellikleri ve ilişkileri arasında anlamsız olan etkileşimlerin çıkarılmasına rağmen herhangi bir anlamlılık görülmemiştir (Kesen: F=26.09, p=.00). Daha sonra analiz süreci Gelecek ile ilgili duygular, Motivasyon kaybı ve Gelecek beklentileri alt faktörü ile devam ettirilmiştir. Toplam puandaki sonuçlar ile aynı şekilde herhangi bir anlamlı ilişkiye rastlanılmamıştır (Kesen: F=19.00, p=.00; F=59.90, p=.00; F=105.99, p=.00 sırasıyla). Bu buğulardan hareketle araştırmanın üçüncü hipotezi doğrulanmamıştır.

2.2. Katılımcıların Saldırganlık Düzeyine İlişkin Bulgular

Araştırmanın bu başlığında, katılımcıların saldırganlık düzeyine ilişkin elde edilen verilere yer verilmiştir. Analiz işlemi sonucunda, katılımcıların genel saldırganlık düzeyleri ve alt faktörlerine ait olan ortalama ve standart sapma puanları Tablo 11’de verilmiştir.

Tablo 11. Katılımcıların Saldırganlık Toplam ve Alt Faktör Ortalama Puanları

	<i>N</i>	\bar{X}	<i>ss</i>
<i>Saldırganlık Toplam</i>		82.8	19.43
<i>Fiziksel Saldırganlık</i>		23.2	6.96
<i>Düşmanlık</i>	224	25.26	6.99
<i>Öfke</i>		20.58	5.38
<i>Sözel Saldırganlık</i>		13.75	4.01

Tablo 11’de saldırganlık ölçeği bileşenlerine yer verilmiştir. Bu ölçekte en az 29 en fazla 145 puan alınabilmekte olup, toplam ve alt faktörlerdeki yüksek puanlar ilgili faktörlere ait yüksek saldırganlık eğilimini temsil etmektedir. Analiz sonucunda katılımcıların toplam saldırganlık puanının normalin üzerinde olduğu ($\bar{X}=82,8$) görülmüştür. Fiziksel saldırganlık alt faktöründe ise en fazla 45 ve en az 9 puan alınabilmekte olup, söz konusu alt faktörün analizinde aritmetik ortalamanın 23,2 olduğu gözlemlenmiştir. Diğer bir alt faktör olan ‘düşmanlık’ ta ise en az 8 ve en çok 40 puan alınabilmekte iken bu faktörün analizinde ise 25,26 aritmetik ortalamaya sahip olduğu görülmüştür. Öfke alt faktöründe alınabilecek en yüksek puan 35, en düşük puan ise 7’dir. Yapılan analiz sonucunda aritmetik ortalamanın 20,58 olduğu gözlenmiştir. Sözel saldırganlık alt faktöründe en yüksek 25 puan, en asgari ise 5 puan alınabilmekte iken, bu faktörün aritmetik ortalama bulgusu ise 13,75’tir.

Bu sonuçlardan hareketle, örnekleme konu olan cinsel istismar mağdurlarının saldırganlık düzeylerinin normalden anlamlı derecede yüksek olduğu gözlemlenmektedir. Bununla beraber agresyon türlerinin alt bileşenlerini oluşturan diğer faktörlerin de toplam saldırganlık düzeyi ile paralellik gösterdiği gözlenmiştir. Özellikle fiziksel saldırganlık, öfke ve sözel saldırganlık cinsel istismar sonrası post-travmatik davranış bozuklukları arasında beklenen tepkisellik olduğundan, ilgili sonuçların travma sonrası bulgu ve beklentileri desteklediği söylenebilir.

2.2.1. Cinsel İstismar Mağdurlarının İstismar Özellikleri ve Saldırganlık İlişkisi

Saldırganlık toplam ve alt faktörlerine yönelik analiz için ilk umutsuzluk bağımlı değişkeninde uygulanmış olan prosedür uygulanmıştır. Buna göre, saldırganlık toplam ve alt faktörleri için *Hiyerarşik Modelleme* denklemi aşağıdaki gibi kurulmuştur.

Denklem 3

$$\begin{aligned} &\text{Toplam Saldırganlık Puanları ve Alt Faktörleri Ayrı Ayrı Olmak Üzere} = \\ &\mathbf{b0}(\text{Kesen}) + \mathbf{b1} \times \text{İstismarcı ile Olan Yakınlık} + \\ &\mathbf{b2} \times \text{Maruz Kalınan İstismar Sayısı} + \mathbf{b3} \times \text{Gebelik Öyküsü} + \mathbf{b4} \times \mathbf{b1} * \mathbf{b2} + \\ &\mathbf{b5} \times \mathbf{b1} * \mathbf{b3} + \mathbf{b6} \times \mathbf{b2} * \mathbf{b3} + \mathbf{b7} \times \mathbf{b1} * \mathbf{b2} * \mathbf{b3} \end{aligned}$$

Yapılan analiz işlemi sonucunda ilişkisel olan faktörlerden katılımcının istismarcı ile olan yakınlığı, maruz kalınan istismar sayısı ve gebelik öyküsü arasındaki üçlü etkileşim F testi sonucunda değerlendirme dışı bırakılmıştır. Buna ek olarak, maruz kalınan istismar sayısı ve gebelik öyküsü ile istismarcı ile olan yakınlık ve gebelik öyküsü arasındaki etkileşimlerin anlamlılık düzeyinin altında olduğu görülmüştür (F=.45 p=.85; F=.63 p=.73 sırasıyla). Hiyerarşik modellemede yer alan bu etkileşimler kapsam dışı tutularak yeniden F testi yürütülmüştür. Bu aşamada yer alan sonuçlara göre sadece istismarcı ile olan yakınlığın anlamlı derecede farklılık gösterdiği tespit edilmiştir (F=2.95 p=.01). Araştırmanın birinci hipotezinde belirtildiği üzere istismar özellikleri ile saldırganlık düzeyi arasındaki ilişkinin varlığı doğrulanmıştır. Kısmi Omega kare etki büyüklüğünün ise orta düzeyde olduğu saptanmıştır (Kısmi $\omega^2=.4$). Bununla beraber saldırganlık alt faktörlerine ait puanlarda herhangi bir anlamlı ilişkinin olmadığı tespit edilmiştir. Toplam saldırganlık puanları ve istismar özellikleri arasında yer alan ilişkilerin analizi sonucunda ortaya çıkan istismarcı ile olan yakınlığın hangi gruplarda farklılık gösterdiğini belirten tablo aşağıdaki gibidir.

Tablo 12. Saldırganlık Toplam Puanlarının İstismarcı ile Olan Yakınlığa Göre Anlamlılık Düzeyi Sonuçları

	<i>Gruplar</i>	\bar{X}	Aile Üyesi	Yakın Akraba	Erkek Arkadaş	Tanıdığı Ancak Akraba Olmayan	Tanımadığı kişiler	Birden Fazla Seçenek
<i>Toplam Saldırganlık Puanları</i>	Aile Üyesi	82.36		.10	.70	.00**	.58	.86
	Yakın Akraba	92.79			.06	.65	.11	.20
	Erkek Arkadaş	80.89				.00**	.72	.99
	Tanıdığı Ancak Akraba Olmayan	95.90					.03*	.07
	Tanımadığı Kişiler	78.25						.86
	Birden Fazla Seçenek	81.00					.78	

* $p < .05$, ** $p < .01$

Tablo 12’de yer alan gruplar arası anlamlılık düzeyleri incelendiğinde, tanıdığı ancak akraba olmayan kişilerce istismara uğrayan kız çocuklarının toplam saldırganlık aritmetik ortalamalarının ($\bar{X} = 95.90$), aile üyesi tarafından, erkek arkadaş tarafından ve tanımadığı kişilerce istismara uğrayan kız çocuklarından anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmüştür. Buradan hareketle tanımış olduğu ancak akraba olmayan bireyler tarafından istismara uğrayan kız çocuklarının bir önceki paragrafta yer alan diğer yakınlık gruplarına göre daha fazla saldırganlık eğilimi gösterdikleri söylenebilir. Bu durum, istismar unsurunun özellikle beklenmeyen bireyler tarafından gerçekleştiğinde saldırganlığı arttırdığı ve bireyin durumu kabullenmesini zorlaştırdığı şeklinde yorumlanabilir.

2.2.2. Cinsel İstismar Mağdurlarının Ebeveyn Özellikleri ve İlişkileri ile Saldırganlık İlişkisi

Araştırmanın bu alt probleminde yine bir önceki alt problemde değinildiği üzere, umutsuzluk ve saldırganlık toplam ve alt faktör puanları ile ebeveyn özellikleri ve ilişkileri başlığı altında sınıflanmış olan ebeveynlerin birliktelik durumu, hayatta olup olmadıkları, görüşme şekli ve görüşme sıklığı arasındaki ilişkilerin hem birlikte hem de etkileşimsel olarak değerlendirilmesi gerektiğine karar verilmiştir. Bu kapsamda ilişki anlamlılığın olup olmadığı, varsa hangi ana gruplardan kaynaklandığı ve etkileşim söz

konusu ise ne derece yordadığını tespit edebilmek için hiyerarşik doğrusal modelleme işlemi uygulanmıştır. Buradan hareketle F testi öncesi ilgili linear denklem aşağıdaki gibi kurulmuştur.

Denklem 4

$$\begin{aligned}
 & \text{Toplam Saldırganlık Puanları ve Alt Faktörleri Ayrı Ayrı Olmak Üzere} \\
 & = \mathbf{b0}(\text{Kesen}) + \mathbf{b1} \times \text{Ebeveynlerin Birliktelik Durumu} \\
 & + \mathbf{b2} \times \text{Ebeveynlerin Hayatta Olma Durumu} + \mathbf{b3} \times \text{Aile ile Görüşme Şekli} \\
 & + \mathbf{b4} \times \text{Aile ile Görüşme Sıklığı} + \mathbf{b4} \times \mathbf{b1} * \mathbf{b2} + \mathbf{b5} \times \mathbf{b1} * \mathbf{b3} + \mathbf{b6} \times \mathbf{b1} * \mathbf{b4} \\
 & + \mathbf{b7} \times \mathbf{b2} * \mathbf{b3} + \mathbf{b8} \times \mathbf{b2} * \mathbf{b4} + \mathbf{b9} \times \mathbf{b3} * \mathbf{b4} + \mathbf{b10} \times \mathbf{b1} * \mathbf{b2} * \mathbf{b3} + \mathbf{b11} \times \mathbf{b2} \\
 & * \mathbf{b3} * \mathbf{b4} + \mathbf{b12} \times \mathbf{b1} * \mathbf{b3} * \mathbf{b4} + \mathbf{b13} \times \mathbf{b1} * \mathbf{b2} * \mathbf{b4} + \mathbf{b14} \times \mathbf{b1} * \mathbf{b2}
 \end{aligned}$$

Toplam saldırganlık puanları için yapılan analiz sonucunda **b14, b13, b4, b6, b7, b8, b9** ve **b10** kesenleri denklem dışı tutularak F testi yeniden gerçekleştirilmiştir. İlgili analiz sonucunda, anne babanın birlikte olma durumu (F=3.08, p=.03), anne ve babanın birliktelik durumu ve görüşme şekli arasındaki etkileşimde (F=2.36, p=.02) ve anne baba birlikteliği, aile görüşme şekli ile aile görüşme sıklığı arasında (F=2.38, p=.02) anlamlı ilişkilerin bulunduğu görülmüştür. Etki büyüklükleri incelendiğinde sırasıyla, $\omega^2 = .2, .4, .4$ olarak tespit edilmiştir. Buradan hareketle, ana etkenlerden biri olan anne ve babanın birliktelik durumunun etki düzeyi küçük olarak, diğer etkileşimlerin ise orta düzeye yakın olduğu söylenebilir. Anne ve baba birliktelik durumlarına göre toplam saldırganlık puanlarının hangi gruplarda anlamlı farklılık gösterdiği Tablo 13’de yer verilmiştir.

Tablo 13. Aile Birliktelik Durumlarına Göre Toplam Saldırganlık Puanlarının Anlamlılık Düzey Sonuçları

	<i>Gruplar</i>	\bar{X}	Birlikte Yaşıyorlar	Ayrı Yaşıyorlar	Herhangi Bir Bilgim Yok
<i>Toplam</i>	Birlikte Yaşıyorlar	85.25		.80	.00**
<i>Saldırganlık Puanları</i>	Ayrı Yaşıyorlar	86.05			.00**
	Herhangi Bir Bilgim Yok	48.68			

*p<.05

Tablo 13’de yer verilen gruplar arası sonuçlar incelendiği takdirde, anne ve babasının birliktelik durumundan herhangi bir bilgisi olmayan katılımcıların, birlikte yaşayan ve ayrı yaşayanlara göre saldırganlık eğiliminin oldukça düşük olduğu görülmektedir.

Etkileşim sonuçlarının yer aldığı Tablo 14 ve Tablo 15’de görüleceği üzere, birliktelik durumu ve görüşme şekli arasındaki etkileşimde anne ve babası birlikte olan ve asgari telefon ile görüşebilen bireylerin, birlikte olup hiçbir şekilde görüşemeyen bireylere nazaran-20.3 (%95 Güven aralığı) daha düşük olduğu tespit edilmiştir. Tablo 21’de verilmiş olan analiz sonuçlarında ise, anne ve babanın birlikteliği, aile görüşme şekli ve aile ile görüşme sıklığı etkileşiminde, anne ve babası birlikte olup, birden fazla biçimde görüşen ve en az aylık dilimler arasında görüşenlerin, anne ve babası birlikte olup hiç görüşmeyenlerden anlamlı düzeyde düşük olduğu görülmüştür.

Tablo 14. Aile Birliktelik ve Görüşme Biçimi Etkileşimine Göre Toplam Saldırganlık Puanlarının Anlamlılık Düzey Sonuçları

		<i>Gruplar</i>	<i>b</i>	<i>sh</i>	<i>sd</i>	<i>t</i>	<i>p</i>
<i>Toplam Saldırganlık Puanları</i>	Birlikte Yaşıyorlar	<i>Telefon Aracılığı İle</i>	-20.3	7.79	224.000	-2.61	.01

Tablo 15. Aile Birliktelik, Görüşme Biçimi ve Sıklığı Etkileşimine Göre Toplam Saldırganlık Puanlarının Anlamlılık Düzey Sonuçları

		<i>Gruplar</i>	<i>b</i>	<i>sh</i>	<i>sd</i>	<i>t</i>	<i>p</i>
<i>Toplam Saldırganlık Puanları</i>	Birlikte Yaşıyorlar	Birden Fazla Biçimde Aylık Dilimler	-81.30	42.12	224.000	-1.93	.05

Tabloların verdiği bilgiler ışığında ve bu araştırmanın kavramsal çerçeve bölümünde de değinildiği üzere, istismar sonrası süreçte aile ilişkilerinin hem destekleyici olması hem de travma hatırlatıcı ipuçları barındırması nedeniyle aile

ilişkileri ve desteği oldukça kontrollü yürütülmelidir. Bununla beraber, ensest mağdurlarının örneklem içerisinde yer alması da sonuçları destekler niteliktedir.

Saldırganlık ölçeği alt faktör puanlarına yönelik yapılan analiz sonucunda fiziksel saldırganlık faktöründe anne-baba birlikteliği, aile görüşme şekli ve aile görüşme sıklığı (F=6.69, p= .00) arasındaki etkileşimde anlamlı farklılıkların olduğu tespit edilmiştir. Düşmanlık alt faktöründe uygulanan analiz sonucu ise anne-baba birlikteliği, anne baba hayatta mı ve aile görüşme sıklığı (F=4.80, p= .01) arasındaki etkileşimin de anlamlı olduğu görülmüştür. Bir diğer alt faktör öfke’de ise anne ve baba birlikteliği ana etkeninde (F=3.35, p=.02), anlamlı farklılıkların olduğu tespit edilmiştir. Sözel saldırganlık alt kategorisinde ise herhangi bir anlamlı ilişkiye rastlanılmamıştır.

Tablo 16. Aile Birliktelik Durumlarına Göre Öfke Alt Faktör Puanlarının Anlamlılık Düzey Sonuçları

<i>Gruplar</i>	\bar{X}	Birlikte Yaşıyorlar	Ayrı Yaşıyorlar	Herhangi Bir Bilgim Yok
Birlikte Yaşıyorlar	19.44		.87	.01**
<i>Öfke Puanları</i> Ayrı Yaşıyorlar	19.58			.01**
Herhangi Bir Bilgim Yok	11.56			

*p<.05, **p<.01

Tablo 16’da yer alan öfke alt faktörleri grup içi anlamlılık düzeyleri kontrol edildiğinde, herhangi bir bilgisi olmayan katılımcıların, birlikte yaşayan ve ayrı yaşayanlara göre öfke alt faktörlerinin düşük olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 17. Aile Birliktelik, Görüşme Biçimi ve Sıklığı Etkileşimine Göre Fiziksel Saldırganlık, Düşmanlık ve Sözel Saldırganlık Alt Faktörleri Anlamlılık Düzey Sonuçları

		<i>Gruplar</i>		<i>b</i>	<i>sh</i>	<i>sd</i>	<i>t</i>	<i>p</i>
<i>Fiziksel Saldırganlık Puanları</i>	Birlikte Yaşayanlar	İzinli Olarak Gidiyorum	Haftalık Dilimler	-32.27	13.08	224	-2,47	.01
	Ayrı Yaşayanlar	Anne Sağ, Baba Vefat Etmiş	Haftalık Dilimler	27.50	9.12	224	3.01	.00

Tablo 17’de yer alan sonuçlar incelendiği takdirde anne babası birlikte yaşayan ve izinli olarak haftada bir olarak ebeveynlerin yanında ikamet eden katılımcıların, anne babası yaşayan, izinli olarak giden ve ancak 6 aydan daha büyük sıklıkta ziyaret gerçekleştiren katılımcılara göre daha az fiziksel saldırganlık eğilimi gösterdikleri söylenebilir.

Bir diğer yordama tahmin sonucu olan düşmanlık alt faktörüne ait, anne babası ayrı yaşayan, babası vefat etmiş ve ebeveynini haftalık dilimlerle ziyaret eden katılımcıların, yine aynı şekilde ayrı yaşayıp annenin yaşadığı ancak 6 aylık dilimlerle ziyaret gerçekleştiren katılımcılara göre düşmanlık besleme puanlarının yüksek olduğu görülmüştür.

2.3. Umutsuzluk Düzeyi ile Saldırganlık Düzeyi Arasındaki İlişki

Bu alt başlıkta umutsuzluk toplam ve alt faktör puanlarının saldırganlık toplam puanlarına göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğine dair tespit ve bulgulara yer verilmiştir. Ayrıca anlamlı farklılık gösterilen tüm faktörlere ilişkin nokta dağılım grafiklerine yer verilmiştir.

Tablo 18. Umutsuzluk Ortalama Puanları ve Saldırganlık Ortalama Puanları Arasındaki İlişkiler

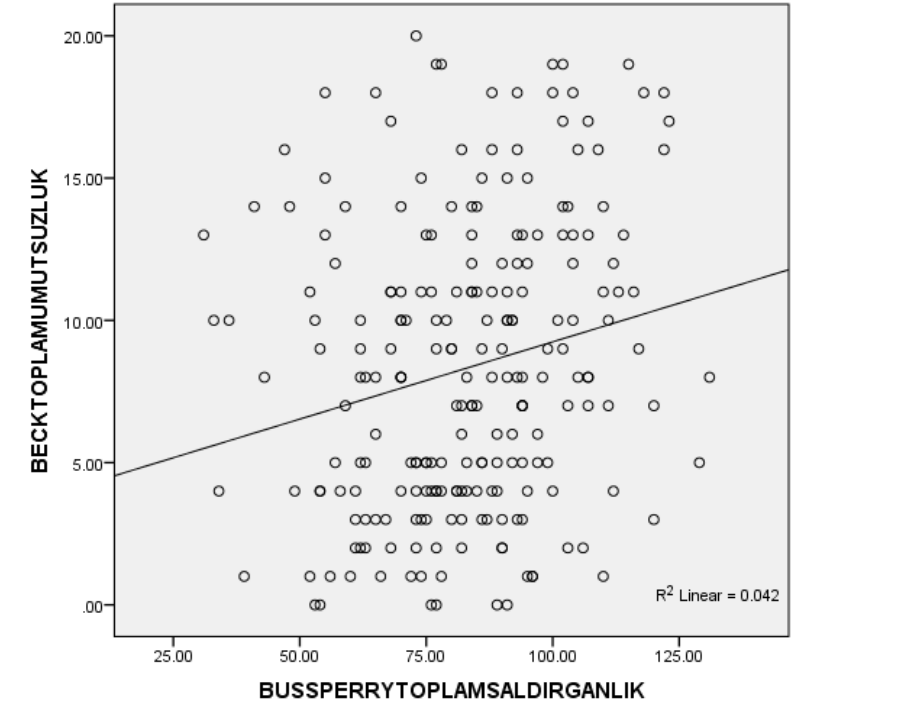
<i>Puan Türü</i>	<i>N</i>	\bar{X}	<i>ss</i>	<i>r</i>	<i>p</i>
<i>Umutsuzluk Toplam</i>		8.31	5.12		
<i>Saldırganlık Toplam</i>		82.80	19.43	.21**	.00
<i>Gelecekle İlgili Duygular</i>		1.51	1.62		
<i>Saldırganlık Toplam</i>	224	82.80	19.43	.23**	.00
<i>Motivasyon Kaybı</i>		3.58	2.43		
<i>Saldırganlık Toplam</i>		82.80	19.43	.14*	.04
<i>Gelecek Beklentileri</i>		2.57	1.48		
<i>Saldırganlık Toplam</i>		82.80	19.43	.14*	.04

**p<.01, *p<.05

Tablo 18’de yer alan değerler kontrol edildiğinde, toplam saldırganlık puanları ile umutsuzluk genel toplam ve bütün alt faktörlerinde anlamlı ilişkilerin olduğu görülmektedir. Umutsuzluk toplam puan (\bar{X} =8.31) ve Saldırganlık (\bar{X} =82.80) toplam puanları arasında pozitif yönde ve zayıf düzeyde anlamlı ilişkinin olduğu görülmektedir. Bununla beraber, determinasyon katsayısı ele alındığında (r^2 =.04), ilişki düzeyi düşük olsa da saldırganlık arttıkça umutsuzluk düzeyinin de arttığı ya da diğer bir anlatımla umutsuzluk arttıkça saldırganlık düzeyinin de arttığı söylenebilir. Bu belirlemeden hareketle, umutsuzluk ve saldırganlık arasında pozitif yönlü bir korelasyonun olduğu görülmektedir. Bu bulgu ise araştırmanın üçüncü hipotezini doğrulamaktadır.

Bir diğer umutsuzluk alt faktörü olan gelecekle ilgili duygular (\bar{X} =1.51) ve toplam saldırganlık arasında da anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir. Pozitif ve zayıf düzeyde olan ilişkinin determinasyon katsayısının (r^2 =.05) olduğu görülmüştür. Buradan hareketle saldırganlık puanı arttıkça gelecekle ilgili duygulardaki umutsuzluğun da arttığı söylenebilir. Umutsuzluk ölçeğine ait motivasyon kaybı (\bar{X} =3.58) alt faktöründe de pozitif yönlü korelatif bir ilişkinin olduğu saptanmıştır. Buna göre motivasyon kaybı arttıkça saldırganlığın da arttığı görülmektedir. Bu durumun bireyin öz-kontrol kaybının getirdiği bir sonuç olarak değerlendirilmesi de mümkündür. Umutsuzluk ölçeğinin son alt faktörü olan gelecek beklentilerinde ise zayıf düzeyli,

pozitif yönlü, anlamlı ilişkiler saptanmıştır. Buna göre gelecek ile ilgili olan beklentilerde umutsuzluk düzeyi arttıkça katılımcıların saldırganlık düzeyinin de arttığı söylenebilir. Grafik 1’de korelasyon ilişkileri sunulmuştur.

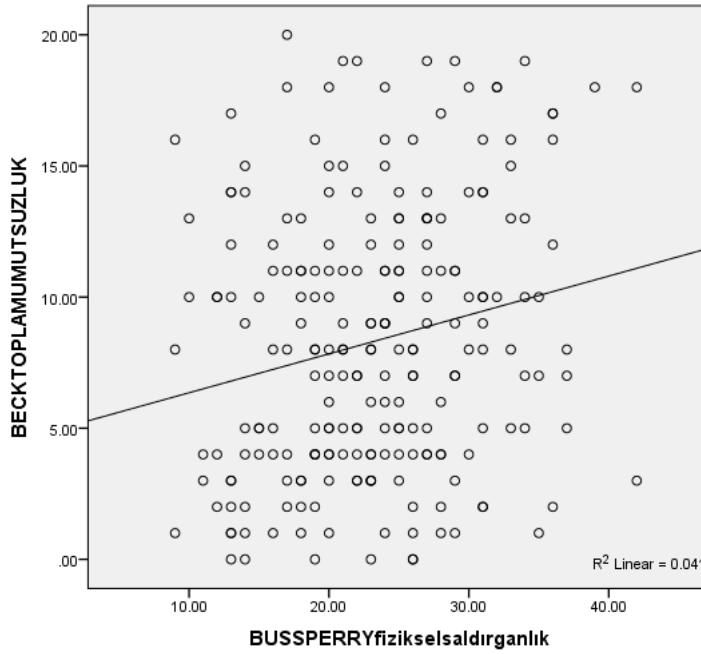

Grafik 1. Umutsuzluk Toplam Ortalama Puanları ile Saldırganlık Toplam Ortalama Puanları Arasındaki Nokta Dağılım Grafiği

Tablo 19. Umutsuzluk Toplam ve Alt Faktör Ortalama Puanları ile Fiziksel Saldırganlık Alt Faktör Ortalama Puanları Arasındaki İlişkiler

<i>Puan Türü</i>	<i>N</i>	\bar{X}	<i>ss</i>	<i>r</i>	<i>p</i>
<i>Umutsuzluk Toplam</i>		8.31	5.12		
<i>Fiziksel Saldırganlık</i>		23.21	6.96	.20**	.00
<i>Gelecekle İlgili Duygular</i>		1.51	1.62		
<i>Fiziksel Saldırganlık</i>	224	23.21	6.96	.23**	.00
<i>Motivasyon Kaybı</i>		3.58	2.43		
<i>Fiziksel Saldırganlık</i>		23.21	6.96	.16*	.01
<i>Gelecek Beklentileri</i>		2.57	1.48		
<i>Fiziksel Saldırganlık</i>		23.21	6.96	.11	.09

Tablo 19'daki korelasyon analiz sonuçları incelendiğinde Fiziksel Saldırganlık faktör puanları ile gelecek beklentileri dışındaki bütün umutsuzluk faktörleri arasında zayıf düzeyde anlamlı ilişkilerin olduğu görülmektedir. Fiziksel saldırganlık ile Toplam umutsuzluk ($\bar{X}=8.31$, $r=.20$), gelecek ile ilgili duygular ($\bar{X}=1.51$, $r=.23$) ve motivasyon kaybı ($\bar{X}=3.58$, $r=.20$), arasında pozitif yönlü ilişkiler söz konusudur. Bu durum, fiziksel saldırganlık eğiliminin ilgili umutsuzluk faktörleri arttıkça gerçekleşmesi olarak belirtilebilir. Pozitif korelatif ilişkiler, grafik 2'de sunulmuştur.

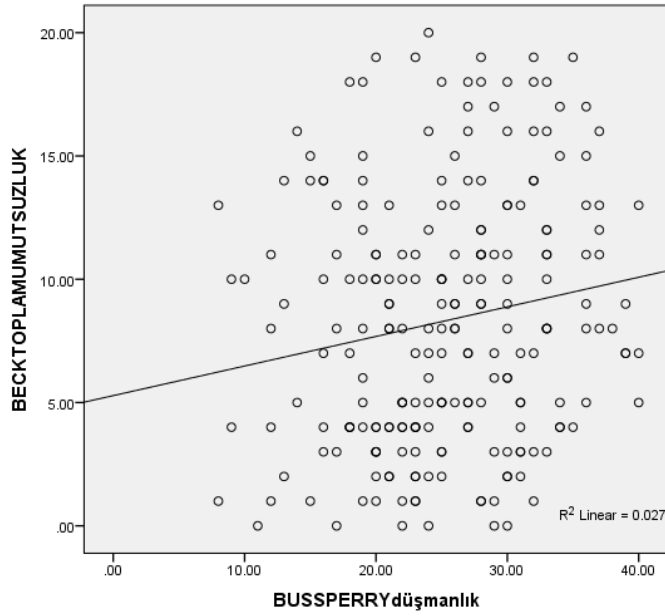

Grafik 2. Umutsuzluk Toplam Ortalama Puanları ile Fiziksel Saldırganlık Ortalama Puanları Arasındaki Nokta Dağılım Grafiği

Tablo 20. Toplam ve Alt Faktör Ortalama Puanları ile Düşmanlık Alt Faktör Ortalama Puanları Arasındaki İlişkiler

<i>Puan Türü</i>	<i>N</i>	\bar{X}	<i>ss</i>	<i>r</i>	<i>p</i>
<i>Umutsuzluk Toplam</i>		8.31	5.12		
<i>Düşmanlık</i>		25.26	6.99	.16*	.01
<i>Gelecekle İlgili Duygular</i>		1.51	1.62		
<i>Düşmanlık</i>		25.26	6.99	.15*	.02
<i>Motivasyon Kaybı</i>	224	3.58	2.43		
<i>Düşmanlık</i>		25.26	6.99	.11	.10
<i>Gelecek Beklentileri</i>		2.57	1.48		
<i>Düşmanlık</i>		25.26	6.99	.12	.07

Tablo 20'deki analiz sonuçlarına bakıldığı takdirde, cinsel istismara maruz kalmış kız çocuklarının toplam umutsuzluk düzeyleri ($\bar{X}=8.31$, $r=.16$) ve gelecekle ilgili duygular ($\bar{X}=1,51$, $r=.15$) arasında pozitif yönlü ve zayıf anlamlı ilişkilerin olduğu saptanmıştır. Buradan hareketle agresyonun açık ya da kapalı versiyonları bulunabilen düşmanlık eğilimi arttıkça toplam umutsuzluk düzeyinin ve geleceğe dair duygulardaki umutsuzluğun da arttığı görülmektedir. Determinasyon katsayıları dikkate alındığında bu durumun sırasıyla %27 ve %23'unu açıkladığı görülmektedir. Grafik 3'te ilgili pozitif ilişkiler görselleştirilmiştir.

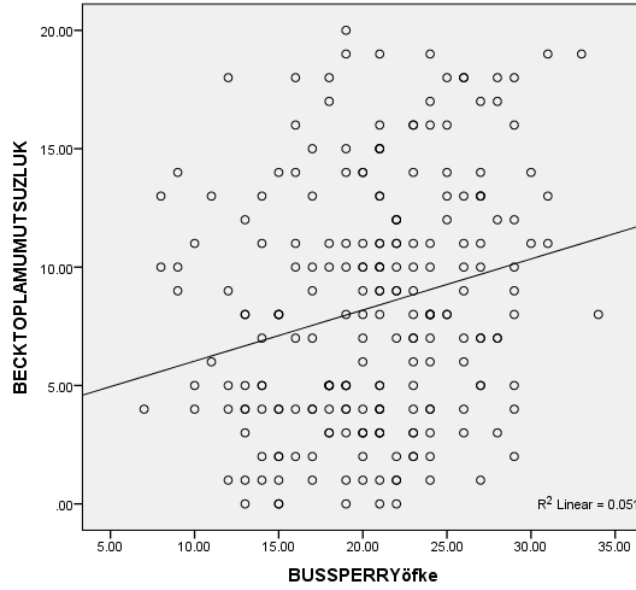
Grafik 3. Umutsuzluk Toplam Ortalama Puanları ile Düşmanlık Alt Faktör Ortalama Puanları Arasındaki Nokta Dağılım Grafiği

Tablo 21. Umutsuzluk Toplam ve Alt Faktör Ortalama Puanları ile Öfke Ortalama Puanları Arasındaki İlişkiler

<i>Puan Türü</i>	<i>N</i>	\bar{X}	<i>ss</i>	<i>r</i>	<i>p</i>
<i>Umutsuzluk Toplam</i>		8.31	5.12		
<i>Öfke</i>		20.58	5.38	.23**	.00
<i>Gelecekle İlgili Duygular</i>		1.51	1.62		
<i>Öfke</i>		20.58	5.38	.25**	.00
<i>Motivasyon Kaybı</i>	224	3.58	2.43		
<i>Öfke</i>		20.58	5.38	.13	.06
<i>Gelecek Beklentileri</i>		2.57	1.48		
<i>Öfke</i>		20.58	5.38	.20**	.00

Tablo 21’de yer alan korelasyon analizi incelendiği takdirde, cinsel istismar mağduru kız katılımcıların toplam umutsuzluk puanları, gelecekle ilgili duygu puanları ve gelecek beklentileri arasında zayıf ve pozitif yönlü korelatif ilişkilerin olduğu saptanmıştır (Sırasıyla $r=.23$, $.25$ ve $.20$). Buradan hareketle, genel umutsuzluk

düzeinin, gelecekle ilgili duygularda oluşan umutsuzluk ve gelecek beklentilerinin umutsuz bir kavrayışta olmasının, öfkelenme düzeyini arttırdığı söylenebilir. Determinasyon katsayıları ($r^2=.53$, $.63$, $.40$ sırasıyla) açıklanan toplam varyansın, sırasıyla; %53, %63 ve %40'ini karşılamaktadır. Grafik 4'te bu ilişkiler görsel olarak sunulmuştur.

Grafik 4. Umutsuzluk Toplam Ortalama Puanları ile Öfke Alt Faktör Ortalama Puanları Arasındaki Nokta Dağılım Grafiği

Tablo 22. Umutsuzluk Toplam ve Alt Faktör Ortalama Puanları ile Sözel Saldırganlık Ortalama Puanları Arasındaki İlişkiler

<i>Puan Türü</i>	<i>N</i>	\bar{X}	<i>ss</i>	<i>r</i>	<i>p</i>
<i>Umutsuzluk Toplam</i>		8.31	5.12		
<i>Öfke</i>		13.75	4.01	.06	.37
<i>Gelecekle İlgili Duygular</i>		1.51	1.62		
<i>Öfke</i>		13.75	4.01	.11	.09
<i>Motivasyon Kaybı</i>	224	3.58	2.43		
<i>Öfke</i>		13.75	4.01	.01	.88
<i>Gelecek Beklentileri</i>		2.57	1.48		
<i>Öfke</i>		13.75	4.01	.00	.98

Tablo 22’de yer alan analiz sonuçlarında cinsel istismara maruz kalan katılımcıların Umutsuzluk toplam ve alt faktör puanları ile sözel saldırganlık puanları arasında herhangi bir anlamlı ilişkiye rastlanmamıştır. Bu durumun özellikle kavramsal çerçevede de belirtildiği gibi, içe dönük travmatik yaşantının bir sonucu olduğu söylenebilir. Bununla beraber, sözel saldırganlık açık bir saldırı davranışıdır. Bu yüzden katılımcıların bunu açıkça belirtmeme eğiliminin bulunması da bir diğer etken olabilir.

III. BÖLÜM

BULGULARIN DEĞERLENDİRİLMESİ

Bu bölümde, elde edilen bulgulara dayalı olarak varılan sonuçlar ve bu sonuçlara ilişkin tartışmalar alt problemlerin sıralamasına uygun bir biçimde verilmiştir. Bulgular ve araştırmalar ışığında çeşitli değerlendirmelerde bulunulmuştur.

3.1. Katılımcıların Umutsuzluk Düzeylerine İlişkin Bulguların Değerlendirilmesi

Katılımcı çocukların tespit edilen umutsuzluk durumlarının genel olarak orta düzeyde olduğu ifade edilebilir. Alt bileşenlerinden gelecekle ilgili duyguların ise diğer bileşenlere nazaran en olumlu tablo olduğu görülmüştür.

Katılımcıların gelişimsel dönemleri ve yaşamış oldukları travma sonrası süreç ele alındığında ortaya çıkan tablonun olağan olduğu söylenebilir. Literatürde de belirtildiği gibi travmatik deneyimi sonrası bireyin içe kapanık, haz yitimi, izole, depresif ve karamsar duygulara sahip olması, bireyin motivasyonunda kayba ve gelecekle ilgili beklentilerinde de etkiye neden olmaktadır. Katılımcı çocukların cinsel istismar mağduru olmaları ve bu mağduriyet sonrasında kurum bakımında ailelerinden uzak ve yabancı bir ortamda yaşamaya başlamaları, cinsel istismar sonrası gelişen suçluluk duygusu, izole, depresif olma hali ve memnuniyeti doğrudan etkilemektedir. Bu travma sonrası süreçler genel olarak bireyde karamsarlık hali doğurmakta ve umut duygusundan yoksun olmaya neden olabilmektedir.

Çocukların umutsuzluk alt bileşenlerinden gelecek beklentilerinin en olumlu tablo olması ile benzer bulguyu da Akkuş (2012) ÇODEM'lerde kalmakta olan cinsel istismar mağduru çocuklarla yapmış olduğu araştırmasında bulmuştur. Araştırmacı gerçekleştirmiş olduğu odak grup görüşmelerinde, katılımcıların büyük çoğunluğunun hayal kırıklığı içerisinde olduğu fakat geleceğe yönelik planlar yaptığını belirtilmiştir.

Travmatik anıların geçmiş yaşantıya bulaşmasının bir sonraki aşaması şimdiki yaşantıya ait memnuniyeti olumsuz anlamda etkilemesidir. Bu post-travmatik olumsuzluk sosyal destek sistemleriyle giderilmeye çalışıldığı takdirde, yerini zamanla geleceğe dair olumlu beklentilere ve umut edebilme duygusuna bırakmaktadır. Katılımcıların cinsel istismar gibi travmatik bir mağduriyet sonrasında ailelerinden uzakta olsalar bile hizmet aldıkları kurumlarda görevli meslek elemanları (sosyal hizmet uzmanı, psikolog, sosyolog, çocuk gelişimcisi ve öğretmen) aracılığıyla almış oldukları yapılandırılmış desteğin çocukların duygusal ve düşünsel süreçlerine olumlu anlamda katkı sağladığı düşünülebilir. Çocuğun doğrudan psiko-sosyal destek programına dahil edilmesi ve danışman kontrolünde olması, ayrıca kendisiyle benzer yaşantılara sahip akranlarıyla etkileşim içerisinde ve yalnız olmadığı hissinde olması ve bulgularda da görüldüğü üzere büyük bir çoğunluğunun ailesi ile bir şekilde görüşebiliyor olması çocukların destek sistemlerinin varlığını göstermekte ve umutsuzluk puanlarına ilişkin ortalamayı açıklamada etken faktör olarak değerlendirilmektedir.

3.1.1. Cinsel İstismar Mağdurlarının İstismar Özellikleri ile Umutsuzluk İlişkisi

- Araştırma bulgularından gebelik öyküsü ve umutsuzluk düzeyi arasındaki ilişkiye bakıldığında, gebeliği sonlandırılmış katılımcıların gebelik öyküsü diğer farklı olan katılımcılara göre anlamlı düzeyde umutsuzluk puanlarına sahip oluğu tespit edilmiştir. İstismar sonucu olsa bile, küretaj konusu bir dönem ülkemizde sıkça tartışılmış ve bu tartışmalara istinaden belli başlı düzenlemeler getirilmiş idi. Özellikle dönemin Sağlık ve Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlıkları'nın bu konuda ortak yaptığı düzenlemeler tepki çekmiş ancak buna rağmen yürürlüğe konulmuştur.

Örneklemin evreni temsiliyetine bakıldığında da bu rakamların umutsuzluk ekseninde oldukça dikkat çekici ve önem teşkil eden bir bulgu olduğu ifade edilebilir. İstismar sonucu gelişen gebeliklerle ilgili yapılan yasal düzenlemelerde tartışma konusu olan ve sıkça gündemde yer alan bu konunun tepki çeken düzenlemelerle paralellik gösterdiği görülmektedir.

Bu durumun çocuk beklentisinin, annelik duygusunun, istismar sonucu bile olsa, istismar mağdurunun zihinsel ve psikolojik açıdan umut düzeyini yükselttiği söylenebilir. Yine yukarıdaki sonuç ile tutarlılık gösteren bir diğer anlamlı bulgu ise yakın akraba tarafından istismara uğrayıp, gebe kalan ve gebeliği sonlandırılan kız çocuklarının, yakın akraba tarafından istismara uğrayıp, gebelik öyküsü olmayan bireylere nazaran gelecek beklentilerine yönelik umutsuzluk düzeylerinin, anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmüştür. Buradan hareketle, gebelik öyküsü ana değişken etkeni sonuçları ile paralellik gösteren bu bulgunun, küretaj kavramının istismar mağdurunun hayata yönelik beklenti güdüsünü ne derecede olumsuz yönde etkilediği sonucuna varılabilir.

- İstismar sıklığı ve gebelik öyküsü arasındaki anlamlı ilişkinin sadece 2-3 defa istismara uğrayan ve gebeliği sonlandırılan bireylerde olduğu görülmektedir. Buradan hareketle, 2-3 defa istismara maruz kalan ve gebeliği sonlandırılan katılımcıların umutsuzluk düzeyinin, aynı sayıda istismara maruz kalıp da gebelik öyküsü olmayan katılımcılara göre, anlamlı derecede yüksek olduğu görülmektedir. Bu durum, sistematik ya da seyrek istismar mağduru olsa da mağdurun gebelik sonlandırılması sonucunda koşulsuz olarak gelecek beklentilerinden olumsuz etkilendiği şeklinde yorumlanabilir.

İstismar mağduru olsa da gebelik süreci ve umutsuzluk genel ve alt bileşenleri ilişkisinin, gebeliğin post-travmatik süreçlere nasıl ve ne düzeyde etkilerde bulunduğu tespitine yönelik çalışmaların artırılması ve farklı bir bakış açısının tartışılabilmesi açısından önemli bir bulgu olduğu yorumu yapılabilir.

3.1.2. Cinsel İstismar Mağdurlarının Ebeveyn Özellikleri ile Umutsuzluk İlişkisi

- Araştırmanın ana değişkenlerinden biri olan Umutsuzluk puanları analiz sonuçlarına göre, umutsuzluk düzeyi ile ebeveyn özellikleri ve ilişkileri arasında anlamsız olan etkileşimlerin çıkarılmasına rağmen herhangi bir anlamlılık görülmemiştir. Daha sonra analiz süreci Gelecek ile ilgili

duygular, Motivasyon kaybı ve Gelecek beklentileri alt faktörü ile devam ettirilmiştir. Toplam puandaki sonuçlar ile aynı şekilde herhangi bir anlamlı ilişkiye rastlanılmamıştır.

Bu durumun hem örnekleme oluşturan katılımcıların profil özelliklerinden kaynaklı olabileceği, hem de oluşturulmuş hiyerarşik modelin kompleks yapısı sebebi ile ihtiyaç duyulan örneklem sayısının modelleme gereksinimlerini karşılamaması sebebi ile de ilgili olabileceği düşünülmektedir. Bölge örnekleme ve eko-sosyolojik gerçeklikler göz önüne alındığında birinci durumda bahsedilen sebebin kuvvetle ihtimal olduğu söylenebilir.

Bu bulguyu, ebeveyn ilişkileri ve özelliklerinin çocukların içsel süreçlerinin daha çok içsel süreçlerinin çıktısı olan umutsuzluk durumlarından ziyade davranışsal bir çıktı olan saldırganlık eğilimlerini etkilediği şeklinde yorumlanabilir. Kurum bakımında toplu alanda yaşayan çocukların kendileri ile benzer öykülere fakat; farklı aile ilişkileri ve özelliklere sahip olan akranları ile bir arada yaşamaları birbirlerinin farklı post travmatik süreçlerini görmesini mümkün kılmaktadır. Her çocuğun aile desteğinin biçimi ve düzeyinin farklı olması ve aynı kurumda kalan çocukların bir diğerlerinin içsel süreçlerini bilmese de görülebilir aile ilişkilerinin farkında olması ve kendi aile süreçleri ile mukayeseye gitmesi de bu duruma etki edebileceği düşünülebilir.

3.2. Katılımcıların Saldırganlık Düzeylerine İlişkin Bulguların Değerlendirilmesi

Saldırganlık ölçeği ile elde edilen sonuçlardan hareketle, örnekleme konu olan cinsel istismar mağdurlarının saldırganlık düzeylerinin normalden anlamlı derecede yüksek olduğu gözlemlenmektedir. Bununla beraber saldırganlık türlerinin alt bileşenlerini oluşturan diğer faktörlerin de toplam saldırganlık düzeyi ile paralellik gösterdiği görülmektedir. Özellikle fiziksel saldırganlık, öfke ve sözel saldırganlık cinsel istismar sonrası post-travmatik davranış bozuklukları arasında beklenen tepkisellik olduğundan, ilgili sonuçların post-travmatik bulgu ve beklentileri desteklediği söylenebilir.

Çocukların travma sonrası süreçlerinde davranış bozukluklarının beklenen bir durum olması ve bilişsel ve davranışsal olarak beklenen sonuçlar olması bulguları destekler niteliktedir. Travmatik deneyimler etki ettiği çocuk ve yetişkinlerde adaptasyon kırılmasına sebep olmaktadır. Bu kırılma bilişsel ve davranışsal birtakım değişikliklere ve inanışlara yol açmaktadır. Cinsel istismar mağdurlarındaki saldırgan tutumların temelinde de yaşamış oldukları travmatik istismar yaşantısı yer almaktadır.

Cinsel istismar sonrasında çocukta gelişen bilişsel ve davranışsal değişimler, aynı zamanda yaşadığı çevrenin barındırdığı dinamiklerden de etkilenmektedir. Çocukta meydana gelen bazı tutum ve inanışlara etki eden faktör içinde bulunduğu fiziksel ortam ve bu ortamın ilişkileri de olabilir. Araştırmaya katılan çocukların istismar sonrası travmatik süreci kurum bakımında psiko-sosyal destek olarak geçirmelerinin bu sürece olumlu anlamda katkı sağladığı yadsınamaz bir gerçek iken, aynı zamanda çocuğun post-travmatik durumlarını olumsuz anlamda etkileyebildiği de söylenebilir. Çocukların kalmakta oldukları yatılı kurumlarda, cinsel istismar mağduru çocukların yanı sıra suça sürüklenen ve cinsel istismar mağduru olan çocukların da hizmet alması ve yaşanan ortamda saldırgan tutumları besleyen akran grupların olması, kaldıkları kurumların kurallarını kabul etmede istekli olmamaları ve sınırları belirgin bu kurumlarda esnek zaman geçiremeyip cezalandırılmışlık hissine kapılmaları ve engellenmeleri de saldırganlık düzeylerini etkilemektedir. Bu kurumların belli kurallar ve yaptırımlar barındırması da gözlem ve taklit ürünü olabilecek davranışlar da pekiştirme ve cezalandırma mekanizmalarıyla da akranlar arasındaki hızlı etkileşimde varlığını gösterebilmektedir.

Çocukların hizmet aldığı bu kurumlarla ilgili olarak da literatüre bakıldığında Akkuş (2012: 153) İstanbul ilinde hizmet veren ÇODEM ve ÇOKİM'lerde kalan cinsel istismar mağduru çocuklarla yapmış olduğu araştırma kapsamında, odak grup çalışmaları gerçekleştirmiş ve yaş ve istismar şeklinden etkilenmeksizin çocukların kurum bakımına özellikle sosyalleşme ve iletişim açısından kapatılma, engellenme cezalandırılma gibi negatif anlamlar yüklediğini belirtmiştir (Akkuş 2012: 280).

Literatürde kurum bakımının çocuklardaki etkisi ile ilgili olarak bir başka bulgu da Aydoğan'ın (2010) Ankara ilinde, ihmal-istismar nedeniyle ve başka nedenlerle Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'na bağlı yatılı kuruluşlarda kalan 208 ergenin benlik saygısı ve ruhsal durumlarının belirlenmesine yönelik yapmış olduğu karşılaştırmalı çalışmasında elde ettiği bulgulardır. Araştırmacı kurum ortamında yaşıyor olmanın çocuklar için başlı başına risk oluşturduğunu ve benlik saygılarının düşük olduğunu bildirmiştir.

3.2.1. Cinsel İstismar Mağdurlarının İstismar Özellikleri ile Saldırganlık İlişkisi

Araştırmanın istismar özellikleri başlığı altında, daha önce yapılmış çalışmalar ve literatür bilgileri dikkate alındığı takdirde, katılımcının istismarcısı ile olan yakınlığı, maruz kalınan istismar sayısı ve gebelik öyküsünün mevcut olup olmadığının katılımcıların umutsuzluk düzeylerini etkilediği ve birbirinden bağımsız olmadığı görülmektedir.

- Elde edilen bilgilere göre istismarcısı ile bir tanışıklığı olan ancak akrabası olmayan katılımcıların, ailesi, erkek arkadaşı ve tanımadığı kişilerce istismara uğrayan kız çocuklarına göre anlamlı derecede genel saldırganlık durumlarının olduğu tespit edilmiştir.

Araştırma sonuçlarına bakıldığında istismarcı yakınlığıyla ilgili bulgular beklenenden farklı bir bulgu olarak karşımıza çıkmıştır. Araştırma örneklemine benzer gruplarla yapılan çalışmalara baktığımızda; Turan (2014) İstanbul ilinde ÇODEM'lerde kalan 59 çocukla gerçekleştirdiği araştırmasında aile içi cinsel istismara maruz kalan çocukların diğer istismar türlerine maruz kalan çocuklara göre daha fazla travma hissi yaşadığını belirtmiştir. Uzun (2013) cinsel istismar mağduru çocuklarla ilgili yapmış olduğu araştırmasında ailesi tarafından istismara uğrayan çocukların aile dışı istismar mağduru olan çocuklardan daha olumsuz etkilendiğini belirtmiştir.

Bu durum istismar mağduru kız çocuklarının, istismarcılarının yaşattığı mağduriyeti kabullenmekte güçlük çekmesi olarak yorumlanabilir. Beklenmeyen

bireyler tarafından gerçekleştirilen istismarın gerek aile tarafından karşılanış şekli gerekse de çocukların istismarcısı ve eylemlerini kabullenme ve karşılama şeklinin, çocuklarda bir tür tepkisellik olan saldırganlık eğilimini arttırdığı yorumu yapılabilir.

3.2.2. Cinsel İstismar Mağdurlarının Ebeveyn Özellikleri ve İlişkileri ile Saldırganlık İlişkisi

Umutsuzluk ve saldırganlık toplam ve alt faktör puanları ile ebeveyn özellikleri ve ilişkileri başlığı altında sınıflanmış olan ebeveynlerin birliktelik durumu, hayatta olup olmadıkları, görüşme şekli ve görüşme sıklığı arasındaki ilişkilerin hem birlikte hem de etkileşimsel olarak değerlendirilmesi gerektiğine karar verilmiştir.

- Gruplar arası sonuçlar incelendiği takdirde, anne ve babasının birliktelik durumundan herhangi bir bilgisi olmayan katılımcıların, birlikte yaşayan ve ayrı yaşayanlara göre saldırganlık eğiliminin oldukça düşük olduğu görülmektedir. Etkileşim sonuçlarına baktığımızda, birliktelik durumu ve görüşme şekli arasındaki etkileşimde anne ve babası birlikte olan ve asgari telefon ile görüşebilen bireylerin, birlikte olup hiçbir şekilde görüşemeyen bireylere nazaran daha az saldırgan olduğu tespit edilmiştir.
- Bir diğer tespit edilen bulguya baktığımızda ise, anne ve babanın birlikteliği, aile görüşme şekli ve aile ile görüşme sıklığı etkileşiminde, anne ve babası birlikte olup, birden fazla biçimde görüşen ve en az aylık dilimler arasında görüşenlerin, anne ve babası birlikte olup hiç görüşmeyenlerden anlamlı düzeyde daha az saldırgan olduğu görülmüştür.

Kurum bakımında olan çocukların yakınları tarafından ziyaret edilmesine ilişkin farklı bir bulguyu da Tambağ (2004) 386 katılımcı ile yapmış olduğu araştırmasında elde etmiştir. Söz konusu çalışmada ailesi ile birlikte yaşayan 286 ve kurum bakımında olan 100 ergenin öfke ifade etme tarzı karşılaştırılmış ve kurum bakımında kalıp yakınları tarafından ziyaret edilen ergenlerin öfke puanları anlamlı derecede yüksek bulunmuştur. Ziyaretçisi gelenlerin saldırgan davranışlar ile öfkesine ve diğerlerine yönelik öfke düzeyleri daha yüksek ve istatistiksel olarak da anlamlı

bulunmuştur. Yıldırım (2005) da kurum bakımında olan 152 ve 148 de ailesi ile birlikte kalan 13-18 yaş arası ergenlerde sürekli öfke ile depresyon düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemiş ve kurum ve bakımında kalan ve ziyaretçisi gelmeyen ergenlerin sürekli öfke puanlarının ziyaretçisi gelenlerle yakın olduğunu belirtmiştir.

Tespit edilen bulgular ışığında ve bu araştırmanın kavramsal çerçeve bölümünde de değinildiği üzere, istismar sonrası süreçte aile ilişkilerinin hem destekleyici olması hem de travma hatırlatıcı ipuçları barındırmasından kaynaklı olarak aile ilişkileri ve desteği oldukça kontrollü yürütülmelidir. Bununla beraber, bizim araştırmamızın kurum bakımında kalmanın yanı sıra spesifik bir grup olan cinsel istismar mağdurlarını kapsaması ve ensest mağdurları, yakınları ve aile ilişkilerinin sürdüğü kişilerce istismar edilen çocukların örneklem içerisinde yer alması da araştırma sonuçları destekler niteliktedir. Çocukların travma sonrası süreçte ailesi ile olan ilişkilerinin yapılandırılması ve çocuk ve aile için bu sürecin ne anlama geldiği ve nasıl yaklaşıldığının bilinmesi gerekmektedir. Aile ile ilişkilerin şekli ve biçimi çocuğun yararına olabileceği gibi aynı zamanda kontrol dışı bir tepki ve gelişmenin çocuğu olumsuz etkileyeceği veya travma sonrası psiko-sosyal destek sürecini sekteye uğratabileceği göz önünde bulundurulmalıdır.

Yurdakul (2016) ise Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'na bağlı kurumlarda kalan 40 korunmaya muhtaç çocuk ve koruyucu aile hizmetinden yararlanan 33 çocukla yapmış olduğu karşılaştırmalı çalışmasında, kurum bakımında kalan çocukların psiko-sosyal gelişimlerinin babaları ile görüşme sıklıkları arasında anlamlılık bulunmadığını, anneleri ile görüşme sıklığı ile anlamlı ilişkili olduğunu belirtmiştir. Annesi ile haftada bir görüşme durumunda psiko-sosyal gelişim düzeyinin en yüksek iken, hiç görüşmüyor olması durumunda ise en düşük seviyede olduğunu bulgulamıştır. Bu bulgunun bizim bulgularımızla farklılık göstermesinin nedenlerinden biri olarak araştırma örneklemimizi cinsel istismar mağdurlarının oluşturmaları ve örneklem grubumuzda aile içinden ve ailenin tanıdığı ve birinci dereceden akrabalar tarafından istismara uğrayan kız çocuklarının sayıca çok olması gösterilebilir.

- Buss-Perry saldırganlık ölçeği alt faktör puanlarına yönelik yapılan analiz sonucunda fiziksel saldırganlık faktöründe anne-baba birlikteliği, aile görüşme şekli ve aile görüşme sıklığı arasındaki etkileşimde anlamlı farklılıkların olduğu tespit edilmiştir. Düşmanlık alt faktöründe uygulanan analiz sonucu ise anne-baba birlikteliği, anne baba hayatta mı ve aile görüşme sıklığı arasındaki etkileşimin de anlamlı olduğu görülmüştür. Bir diğer alt faktör öfke 'de ise anne ve baba birlikteliği ana etkeninde anlamlı farklılıkların olduğu tespit edilmiştir. Sözel saldırganlık alt kategorisinde ise herhangi bir anlamlı ilişkiye rastlanılmamıştır.
- Öfke alt faktörleri grup içi anlamlılık düzeyleri kontrol edildiğinde, aile birliktelik durumu ile ilgili olarak, ailesinden herhangi bir bilgisi olmayan katılımcıların, birlikte yaşayan ve ayrı yaşayanlara göre öfke alt faktörlerinin düşük olduğu tespit edilmiştir. Tambağ (2004) da kurum bakımındaki ergenlerin de yer aldığı araştırmasında yetiştirme yurdunda kalıp anne babası ayrı olan adölesanların öfke puanlarını daha yüksek bulmuştur.

Bu durumun, çocuğun ailesinin istismarı bilmesi, hatırlatıcı tetikleyicilerin yoksunluğu ve mağdurun zihinsel ve duygusal bağının kopması ile alakalı olduğu söylenebilir. Pişı (2013) ihmal ve istismar mağduru çocukların psiko-sosyal özelliklerini incelediği çalışmasında, Çocuk Destek Merkezlerinde kalan cinsel istismar mağduru kız çocuklarla araştırma kapsamında gerçekleştirdiği grup çalışmalarında çocuğun yaşanan cinsel istismarı kendi suçu olduğunu düşündüğünü, cinsel istismar nedeniyle çocuğun kendini suçlayan birilerinin olduğunu düşündüğünü belirttiğini ve istismarcıların çocuğun sevdiği veya güvendiği birileri olduğunu tespit etmiştir. İstismar sonrası travmatik süreçle paralellik gösteren bu bulgular, genel olarak çocukların saldırgan tutumları ve umutsuz bu bulguların, cinsel istismar mağduru çocukların duygusal süreçleriyle ilişkili olduğu ve umutsuzluk ve saldırganlık durumlarıyla da paralellik gösterdiği söylenebilir.

- Anne babası birlikte yaşayan ve izinli olarak haftada bir olarak ebeveynlerin yanında ikamet eden katılımcıların, anne babası yaşayan, izinli olarak giden ve ancak 6 aydan daha büyük sıklıkta ziyaret gerçekleştiren katılımcılara göre daha az fiziksel saldırganlık eğilimi gösterdikleri tespit edilmiştir. Bu durum ebeveyn kontrolü ve duygusal bağın fiziki taşkınlığı belli bir ölçüde önleyebildiği olarak yorumlanabilir.
- Bir diğer yordama tahmin sonucu olan düşmanlık alt faktörüne ait, anne babası ayrı yaşayan, babası vefat etmiş ve ebeveynini haftalık dilimlerle ziyaret eden katılımcıların, yine aynı şekilde ayrı yaşayıp annenin yaşadığı ancak 6 aylık dilimler ile ziyaret gerçekleştiren katılımcılara göre düşmanlık besleme puanlarının yüksek olduğu görülmüştür.

Buradan hareketle, kız çocuğu ve anne arasında yaşanan travma sonucunun bir çıktısı olarak düşmanlık güdüsünün ivmelendiği ifade edilebilir. Bunun yanı sıra bu durumun Freudian bakış açısı ekseninde electra kompleksinin bir çıktısı olarak da değerlendirilmesi mümkündür. Çünkü babanın hayatta olmaması ve travma sonrası nedenselleştirme eğiliminin, anne ile ilgili çatışmayı kuvvetlendirme ihtimali söz konusudur. Buna ek olarak, araştırmanın kapsamını oluşturan bölgenin, sosyo-kültürel yapısı irdelendiği takdirde, annenin kız çocuğunun korumasını üstlenen, ona sahip çıkan bir gizil rolü olduğu bilinmektedir. Çocuğun travma sonrası bu kültürel öğrenmenin bir sonucu olarak da anneye karşı duygusal ve zihinsel suçlama geliştirilmesi sonucu, düşmanlık beslemesi olarak da yorumlanabilir. Bu değerlendirmeye paralel bir sonuç olarak Bilgin (2015) de ÇODEM'lerde kalan cinsel istismar mağduru 54 kız çocuğu ile yapmış olduğu araştırmasında katılımcıların % 40,7'sinin (N=22) istismarı ilk olarak engelleyebilecek kişi olarak annesini düşündüğünü belirtmiştir.

3.3. Umutsuzluk Düzeyi ile Saldırganlık Düzeyi Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi

Katılımcıların umutsuzluk ve saldırganlık durumları arasında pozitif yönde anlamlı ilişki olduğu ve ilişki düzeyi zayıf da olsa umutsuzluk düzeylerinin arttıkça

saldırganlık durumlarının da arttığı görülmüştür.

- Elde edilen bulgulara göre, gelecekle ilgili duygular ve genel saldırganlık durumu arasında da anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Bu durumun literatürde de belirtildiği üzere cinsel istismar travması sonrası süreçte mağdurun duygu ve semptomlarıyla paralellik gösterdiği ve geleceğe ilişkin düşünme biçimlerinin, öz saygı yitiminin, izole yaşamak ve hissetmek durumunun ve karamsar hallerinin bireyin umut duygusunu negatif yönde etkilediği gibi, davranışlarına da olumsuz yönde etki ettiği görülmektedir. Bireyin travmatik yaşantısıyla beraber geleceğine ilişkin karamsar bakış açısı ve içsel süreçlerinin, davranışsal tepkileri de doğurduğu ve tepkisel bir tutum olan saldırgan tutumların da bu nedenle ortaya çıktığı şeklinde de yorumlanabilir.

- Araştırmada katılımcı çocuklarla ilgili umutsuzluk ve saldırganlık ölçeklerine göre tespit edilen bir diğer durum ise post-travmatik sürecin en belirgin semptomlarından biri olan motivasyon kaybı ve saldırganlık durumu arasındaki pozitif yönlü korelatif ilişkidir.

Bu durumun da bireyin travma sonrası süreçteki kontrol ve haz yitimi, ailesinden ayrı ve yeni bir ortamda yaşaması, cinsel istismarın ve sonrasındaki yasal ve sosyal süreçlerin yarattığı duygusal etkiler ile birlikte yaşanan korku, yalnızlık, istismardan kaynaklanan suçluluk ve utanç duygularının etkisiyle de literatüre paralel olarak olağan bir durum olarak değerlendirilebilir. Orakcı (2013) da bu değerlendirmeleri destekler nitelikte bulguları kendi araştırmasında yer vermiştir. ÇODEM'lerde koruma ve bakım altında kalan ve 54'ü cinsel istismar mağduru olan 84 istismar mağduru çocukla yapmış olduğu çalışmada, cinsel istismar mağduru olan çocukların suçluluk ve utanç duygu skorlarının anlamlı düzeyde yüksek bulunduğunu belirtmiştir.

- Umutsuzluk durumunun üçüncü ve son bileşeni olan gelecek beklentileri ile ilgili, genel saldırganlık durumu ile zayıf pozitif yönde anlamlı ilişkinin varlığı tespit edilmiştir. İstismar mağduru çocuklar yaşadıkları travmatik deneyimden sonra içsel süreçlerinin çıktısı olarak değersizlik, güçsüzlük ve

çaresizlik, suçluluk ve geleceğe dönük bilinmezlik hissi ile başlayan ve uzun süre devam eden diğer insanlarla ilişki kuramama, içe kapanma ve aykırı davranışlarda bulunma gibi semptomları göstermektedirler.

- Fiziksel saldırganlık, gelecekle ilgili duygular ve motivasyon kaybı durumları arasındaki ilişkide de zayıf düzeyde anlamlı ilişki tespit edilmiştir.

Umutsuzluk halinin varlığının, çocuklarda fiziksel saldırganlık davranışı yönünde geliştiği söylenebilir. Öz-kontrolünü yitirmiş olması fikri ve sosyal desteklerden yoksun bir şekilde travma sonrası sürece yabancı bir ortamda başlanmasının bu durumu belirlediği düşünülebilir. Birbirinden beslenen bu alt bileşenler çocuğun istismar sonrası olumsuz duygularından beslenmektedir. Cinsel istismar sonrasında özellikle ailesinden ayrılarak kurum bakımına alınan çocuklarda kendisinin cezalandırıldığı hissi, suçluluk, pişmanlık, öfke ve utanç duyguları gelişmektedir. Yaşadıkları istismar sonrasında içselleştirilmiş öfkeleri katılımcıların kendisine dönük saldırgan davranışlara, dışsallaştırılmış öfkeleri de dışa dönük tepkilere ortam hazırlamaktadır.

Bulguları destekler nitelikte Bilgin (2015) de ÇODEM'lerde kalan cinsel istismar mağduru 54 kız çocuğunun psiko-sosyal özellikleri ve istismar özelliklerinin ilişkisini araştırdığı çalışmasında, istismar mağduru çocukların istismar sonrası süreçte kurum bakımına alınmalarının, ailelerinden ayrı kalmalarının ve ailenin parçalanacağı düşüncesinin, istismar sonrası tepkileri merak etmesinin çocuklarda kafa karışıklığı, bilinmezlik, korku ve pişmanlık duygularına sebep olduğunu belirtmiştir. Bu bulgulara paralel olarak Cullerton-Sen ve diğ. (2008) çocukluk çağı istismarı ile saldırganlık arasındaki ilişkiyi ele aldıkları ve 410 çocuğun katıldığı karşılaştırmalı araştırmada, kız çocuklarında cinsel istismar ve ilişki saldırganlığın ilintili olduğu sonucunu elde etmişlerdir.

Saldırgan davranışlar, travmatik yaşantı, bireysel nedenler, akran grupları, aile yaşantısı gibi faktörlerden etkilenmektedir. Saldırgan tutum sergileyen ergenler duygusal ve davranışsal problemlerle başa çıkmaktadır. Bu nedenle de katılımcı çocukların cinsel istismar mağduriyetleri ve saldırganlık puanlarının ortalamanın üzerinde olması

literatürü destekler nitelikte bulgulardır. Bu minvalde Finkelhor ve diğ. (2009) istismar vakalarında çoklu nedenlerin kavramsal niteliklerini 4 ana başlıkta toplamışlardır. 2-17 yaş aralığında bulunan 2030 katılımcı ile telefonla gerçekleştirilen çalışmada, tehlikeli ve problemlili aile unsurları, kaotik çevresel unsurlar ve duygusal problemlere sahip olmanın çoklu istismar ve kurban olma olgusunu meydana getirdiği ve saldırgan ve uyumsuz tutumlar arasında pozitif bir korelasyon olduğu belirtilmiştir.

Ayrıca, saldırganlık olarak nitelendirilebilecek eylemler bireyin çevresinde sıklıkla var olursa zamanla, birey; sosyal problemlerin çözülmesinde bunun bir araç olarak olduğu sanısına kapılarak ve saldırganlığın yaşamın bir parçası olduğunu düşünerek bu tutumları sorun çözücü bir unsur olarak algılamaktadır. Bununla beraber saldırganlık otorite ve güç olgularını da barındırdığı için kendini kabul ettirme aracı olarak da kullanılabilir.

- Umutsuzluk ve alt bileşenlerinin sözel saldırganlıkla olan ilişkisine bakıldığında, aralarında herhangi bir anlamlı ilişkinin tespit edilmediği görülmektedir. Bu durum kuramsal bilgilere paralel olarak içe dönük travmatik yaşantının bir sonucu olduğu söylenebilir. Sözel saldırganlığın açık bir saldırı davranışı olması ve örneklem grubundaki çocukların da kuralları olan bir toplu alanda yaşamalarının bu durumu dengeleyerek etkilediği ve gizleme eğilimlerinin olması da bir diğer faktör olarak görülebilir.

- Katılımcılardan elde edilen bulgulardan bir diğeri de genel umutsuzluk düzeyleri, gelecekle ilgili duyguları ve gelecek beklentilerinin öfke durumları ile pozitif yönlü korelatif ilişkisinin olmasıdır. Genel umutsuzluk düzeyinin yüksek oluşu ve kavrayışın umutsuzca sürmesinin katılımcıların öfke düzeyine olumsuz etki ettiği ifade edilebilir. Bu durumun katılımcıların istismar sonrası suçluluk, izole ve çaresizlik durumlarından beslendiği düşünülebilir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırma cinsel istismar mağduru kız çocuklarının istismar sonrası birtakım davranışsal ve duygusal özellik ve tutumlarını ortaya çıkarmak ve istismar sonrası süreçlerini yapılandırabilmek ve mağdur çocukların terapötik süreçlerine yardımcı olabilmek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Bu süreç ve bulgular, istismar özellikleri, ebeveyn özellikleri çerçevesinde ve literatür eşliğinde irdelenmiştir.

Sonuçlar irdelendiği takdirde, umutsuzluk ve saldırganlığın cinsel istismar mağduru kız çocuklarında belirleyici çıktılar olduğu ve anlamlı derecede yüksek olduğu gözlemlenmiştir. Bununla beraber, her iki yordayıcının da birbiri ile doğrudan bir ilişkisi olduğu da görülmüştür. Buna ek olarak, küretaj operasyonuna maruz kalan mağdur kız çocuklarının umutsuzluk düzeyinin olmayanlara nazaran oldukça yüksek olduğu tespit edilmiştir. Saldırganlık ve istismar özellikleri arasında yapılan analiz sonuçlarında ise istismarcısı aile üyesi olmayan mağdurların, aile üyesi olan bireylere nazaran daha saldırgan olduğu belirlenmiştir. Bununla beraber, aile özellikleri ekseninde yapılan analizlerde aile ilişkileri ve görüşme biçimleri seyrek olan bireylerin saldırganlık düzeylerinin oldukça düşük olduğu saptanmıştır.

Cinsel istismar gerek nedenleri gerekse de sonuçları bakımından tek bir değişkene indirgenebilecek bir yaşantı değildir. Bu çok yönlülük kavramın ve mağdurların ele alınış şeklini de bütüncül olmasını gerektirmektedir. Mağdurların yaş, cinsiyet, istismar özellikleri, ebeveyn ilişkileri, aile desteği, sosyal destek sistemlerinin varlığı, z zamanında müdahaleler ve profesyonel bakım ve destek hizmetlerinin sağlanması gibi birçok faktörün etkisiyle de istismarın sonuçlarının şiddeti ve şekli değişkenlik gösterebilmektedir.

Araştırmanın bu bölümünde, cinsel istismar sonrası mağdur çocukların istismarın sonuçlarına ve istismar sonrası süreçlerine bakılarak travmatik deneyimin etkilerini aza indirgeyebilmek üzere çocukların yararı gözetilerek birtakım önerilerde bulunulmuştur. Bu sonuçlar ekseninde, çocuk cinsel istismarı alanında yapılacak bilimsel çalışmalara katkı sağlayabileceği düşünülerek tartışma ışığında birtakım önerilerde bulunulmuştur.

- Araştırma sonucunda ulaşılan bulgularda görüldüğü üzere Çocuk Destek Merkezleri'nde cinsel istismar mağduru olarak hizmet alan kız çocuklarının umutsuzluk düzeylerinin orta düzeyde olduğu ve gelecekle ilgili duygularının ise alt bileşenler içinde olumlu tabloyu oluşturduğu görülmektedir. Buradan hareketle cinsel istismar mağduru kız çocukların istismar sonrasında karamsar ve umut duygusundan yoksun olmalarının yanı sıra bir yandan da gelecekle ilgili umutlu oldukları görülmektedir. Bu nedenle de güçlendirme yaklaşımı ekseninde yapılandırılmış, profesyonel, eklettik ve özenli bir travma sonrası süreç çocuğun rehabilitasyon sürecine katkı sağlayacak ve kurum bakımı sonrasında ve yaşamının ilerleyen dönemlerine olumlu izler bırakacaktır.
- Bu araştırmalarla elde edilen bilgiler, mağdur çocuklarla mesleki çalışma yürüten profesyonellerle paylaşarak çocukların travma sonrası süreçlerine katkı sağlanabilir. Kurum bakımında geçen bu travma sonrası süreçte çocuğun kendisi ve ailesine ilişkin dinamiklerin iyi fark edilmesi, aile desteğinin iyi irdelenmesi ve çocuğun algılama ve anlamlandırma süreçlerine bakılarak psiko-sosyal destek sürecinin yürütülmesi açısından önemli olacaktır.
- Elde edilen bulgular ışığında cinsel istismar mağduru kız çocukların ortalamasının üzerinde saldırgan olduğu belirlenmiştir. Bu durumda bir tür tepki olarak ortaya çıkan saldırgan tutumların çocuğun karamsarlık hali ile ilişkili olduğu için hem duygusal hem davranışsal süreçlerin birlikte yürütülmesi ve travma sonrası süreçte çocuğun desteklenerek birbirini besleyen duygusal ve davranışsal bu çıktılarının çocuğun destek sürecinde profesyonellerce yürütülmesi ve bütün dinamikler göz önünde bulundurularak çocuğun yaşamında kalıcı hasarların önüne geçilmesi sağlanmalıdır.
- Çalışma grubundaki çocukların neredeyse tamamına yakını ailesi ya da tanışıklığı olan kişiler tarafından istismara uğramış ve aynı zamanda yine

önemli bir çoğunluk da üçten fazla istismara uğradığını belirtmiştir. Buradan hareketle, çocuk cinsel istismarı konusunda ailelerin ve istismardan korunma ve bunu yetişkinlere zaman kaybetmeksizin aktarma konusunda da çocuk ve ergenlerin bilgilendirilmesi ve farkındalık artırma çalışmalarının yaygınlaştırılması gerekmektedir.

- Araştırmada örneklem grubunun büyük bir çoğunluğunu 16 ve üstü yaş grubunda kız çocukların oluşturduğu ve istismarcısını erkek arkadaş olarak tanımladığı katılımcıların ise çoğunlukta olduğu görülmektedir. Örneklem içerisinde yer alan gebelik öykülerinin varlığını da düşündüğümüzde, bu bulgulara bakarak ergenlik döneminde karşı cinse olan ilginin ve duygusal arkadaşlıkların istismar boyutuna ulaşmaması ve sağlıklı yürütülmesi adına çocuk ve ergenlere cinsel eğitim verilmelidir.
- Araştırmada elde edilen veriler çocukların istismar özellikleri ve aile ilişkileri ekseninde değerlendirilmiş olup, çocukların hizmet aldığı kurumların ve çocukların yaşam alanlarının bu duygusal ve davranışsal süreçlere ne düzeyde etki ettiğine ilişkin veriler yer almamaktadır. Bu kurumların travmatik deneyim sonrasında çocuğun yaşamında önemli bir konumda olması ve yatılı hizmet veren yerler olması da çocuklar ve travmaları açısından ayrıca önem arz etmektedir. Çocukların post-travmatik süreçlerine birçok faktörün etki edebileceği gerçeğinden hareketle, araştırmada ele alınan değişkenlerin dışında çocukların yaşam alanlarının, kurumların etkisini araştıran çalışmaların da arttırılması çocukların yararına olacak olup, aynı zamanda kurumlar ve çalışanlarının da niteliğine katkı sağlayacaktır.
- Cinsel istismar çocuğun kısa ve uzun vadede önemli etkilerini hissedeceği travmatik bir deneyim olup, istismar sonrasında çocuğa verilen desteklerin profesyonellik gerektirdiğinden ve çocukların duygusal ve davranışsal süreçlerine önemli birtakım etkiler bıraktığından, mağdur çocuklarla çalışanların belli başlı terapötik becerileri kazanmasının sağlanması çocukların ve çocuk politikalarının yararına olacaktır.

- Cinsel istismar sonucu gebe kalan çocukların travma sonrası süreçte istismar travmasının yanı sıra küretajdan kaynaklı olarak da yeni bir travma deneyimlemesinin önüne de geçilmesi konusunda bilimsel perspektifte ve çocuğun yüksek yararını gözetecek çalışmalar ve düzenlemeler yapılmalıdır.
- Çocuğun ve ailesinin istismar sonrası süreçte kontrollü ve terapötik yöntemlerle takip edilmesi, çocukların aileleri ile olan görüşmeleri ve görüşme biçimleri danışmanları tarafından iyi takip edilmeli, izinler ve görüşmeler sonrasında danışmanlarca çocuktaki davranışsal ve duygusal, olumlu ya da olumsuz, bütün değişimlerin fark edilmesi ve izlenmesi konusunda dikkat edilmelidir.
- Ulusal tez veri tabanı ve diğer veri tabanlarında yapılan taramalar sonucunda, cinsel istismar mağduru çocukların umutsuzluk ve saldırganlık durumlarını karşılaştıran herhangi bir çalışma bulunamamıştır. Bu açıdan, araştırmacıların bu alana yönelik çalışma yapmaları gerekmektedir. Yapılacak bu çalışmalar ile mağdur çocuklar ve aileleriyle yürütülen psiko-sosyal destek çalışmalarında ve doğrudan çocuk ve aile ile çalışan kurumlarda yapısal değişiklikler sağlanacaktır.

KAYNAKÇA

- Abel, G.C. ve Becker, J.V. (1987). Self reported sex crimes of non-incarcerated paraphiliacs. *Journal of Interpersonal Violence*. 2(6):3– 25.
- Abel, G. G., Osborn, C. A., ve Twigg, D. A. (1993). Sexual assault through the life span: Adult offenders with juvenile histories. H. E. Barbaree, W. L. Marshall ve S. M. Hudson. (Eds). *The Juvenile Sex Offender* adlı kitabın içinde (ss. 104-117). New York: The Guilford Press.
- Abela, J.R.Z. ve Payne, A.V.L. (2003). A test of the integration of the hopelessness and self-esteem theories of depression in schoolchildren. *Cognitive Therapy and Research*. 27: 519-535.
- Abramson, L.Y., Metalsky, G.I. ve Alloy, L.B. (1989). Hopelessness and depression: A theory, based subtype of depression. *Psychological Review*. 96(2): 358-372.
- Ackard, D. M. ve Peterson, C. B. (2001). Association between puberty and disordered eating, body image, and other psychological variables. *International Journal of Eating Disorders*. 29(2):187-194.
- Adak, N. (2004). Bir sosyalizasyon aracı olarak televizyon ve şiddet. *Bilig Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*. 30: 27-38.
- Ağır, M. (2007). *Üniversite Öğrencilerinin Bilişsel Çarpıtma Düzeyleri ile Problem Çözme Becerileri ve Umutsuzluk Düzeyleri Arasındaki İlişki*. Doktora tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Akbaş, S., Turla, A., Karabekiroğlu, K., Senses, A., Karakurt, M.N. ve Taşdemir, G.N. (2009). Cinsel istismara uğramış çocuklar. *Adli Bilimler Dergisi*. 8: 24-32.
- Akkuş, P. (2014). *Cinsel İstismar Mağduru Kız Çocuklar: Sosyolojik ve Viktimolojik Bir İnceleme*. Doktora tezi, İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü Sosyal Bilimler Ana Bilim Dalı.

- Akpınar, Ş. (2013). *Yetiştirme Yurdunda Kalan Erkek Ergenlere Uygulanan Yapılandırılmış Eğitimin Umutsuzluk Düzeyi Benlik Saygısı ve İntihar Olasılığı Üzerine Etkisi*. Doktora tezi, Atatürk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Aktepe, E. (2009). Çocukluk çağı cinsel istismarı, *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar-Current Approaches in Psychiatry*. 1: 95-119.
- Arıkan, A. (2014). *Ergenlerde Aile İçi Şiddeti ile Benlik İmgesi ve Umutsuzluk Düzeyi Arasındaki İlişki*. Yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü.
- Atay, S. (2015). *Kocaeli Üniversitesi Tıp Fakültesi 1. ve 5.- 6. Sınıf Öğrencilerinin Travmatik Stres Düzeyleri ile Saldırganlık, Dürtüsel Davranış ve Akademik Başarıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Kocaeli Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Avcı, R. (2006). *Şiddet Davranışı Gösteren ve Göstermeyen Ergenlerin Ailelerinin Aile İşlevleri, Öfke ve Öfke İfade Tarzları Açısından İncelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Aydın, A. ve Akgün, S. (2014). Ergenlikte reaktif-proaktif saldırganlık, öfke ve narsisizm ilişkisi. *Türk Psikoloji Dergisi*. 29 (73): 44-56.
- Aydoğan, A. (2010). *Kurumlarda Yaşayan İstismar ve İhmale Uğramış Adölesanlar ile Uğramamış Adölesanların Benlik Saygıları ve Ruhsal Durumlarının Belirlenmesi*. Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Hemşirelik Programı.
- Ayhan, A.B. ve Beyazıt, U. (2015). Türkiye’de yapılmış çocuğun mağdur olduğu cinsel istismar olgularını konu alan bilimsel çalışmaların incelenmesi. *The Journal of Academic Social Science Studies*. 31: 443-453.
- Aysev A. ve Taner Y.I. (2007). *Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları*. 1. Baskı. İstanbul: Golden Print.
- Babcock, J.C., Tharp, A.L., Sharp, C., Heppner, W. ve Stanford, S.M. (2014). Similarities and differences in impulsive/premeditated and reactive/proactive

- bimodal classifications of aggression. *Aggression and Violent Behavior*. 19(3): 251-262.
- Bandura, A. (1977). *Social Learning Theory*. Prentice Hill: Engelwood Cliffs.
- Bandura, A. (1978). Social learning theory of aggression. *Journal of Communication*. 28(3):12-29.
- Baron, R. A. ve Byrne, D. (2000). *Social Psychology*. Ninth Edition. USA: Allyn & Bacon.
- Başal, H. A. (2003). *Gelişim ve Psikoloji-Nasıl Mutlu Bir Çocuk Yetiştirebilirim*. Morpa Kültür Yayınları. İstanbul.
- Başaran, C. (2008). *Çeşitli Tür Liselerde Öğrenim Gören Öğrencilerin Saldırganlık Düzeylerinin İncelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Batten, S. V., Aslan, M., Maciejewski, P. K. ve Mazure, C. M. (2004). Childhood maltreatment as a risk factor for adult cardiovascular disease and depression. *Journal of Clinical Psychiatry*. 65: 249– 254.
- Beck, A.T., Kovacs, M. ve Weissman, A. (1975). Hopelessness and suicidal behavior. *JAMA*. 234(11): 1146-1149.
- Berkowitz, L. (1987). Frustration, appraisals, and aversively stimulated aggression. *Aggressive Behavior*. 14: 3-11.
- Berkowitz, L. (1989). Frustration-aggression hypothesis: Examination and reformulation. *Psychological Bulletin*. 106: 59-73.
- Berkowitz, L. (1993). *Aggression: Its Causes, Consequences and Control*. New York: McGraw-Hill.
- Berlin, F. S. ve Coyle, G.S. (1981). Sexual deviation syndromes. *Johns Hopkins Medical Journal*. 149: 119– 25

- Berliner, L. ve Elliott, D. (1996). Sexual abuse of children. J. E. B. Myers, L. Berliner, J. Briere, C. T. Hendrix, C. Jenny, T. A. Reid (Eds.) *The APSAC Handbook on Child Maltreatment* adlı kitabın içinde (ss. 51-71). Los Angeles, CA: Sage.
- Bilgin, Ö. (2015). *Cinsel İstismar Mağduru Çocukların Psiko-Sosyal Durumlarının İstismara Ait Özellikler Açısından Tanımlanması*. Yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Borrego, J. ve Urquiza, A. J. (1998). Importance of therapist use of social reinforcement with parents as a model for parent-child relationships: An example with parent-child interaction therapy. *Child & Family Behavior Therapy*. 20 (4): 27– 54.
- Bostancı, N., Albayrak, B., Bakoğlu, İ. ve Çoban, Ş. (2006). Üniversite öğrencilerinde çocukluk çağı travmalarının depresif belirtileri üzerine etkisi. *Yeni Sempozyum Dergisi*. 44: 100-106.
- Bozbeyoğlu, Ç.A., Koyuncu, E., Kardam, E. ve Sungur, A. (2010). Ailenin karanlık yüzü: Türkiye’de ensest. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*. 13(1): 366-451.
- Bozkurt, G. ve Yorulmaz C. (2014). Çocuklarda cinsel istismara bağlı posttravmatik stres bozukluğu (olgu analizi). *Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi*. 23(5): 197-200.
- Brannan, M. E. ve Petrie, T. A. (2008). Moderators of the body dissatisfaction-eating disorder symptomatology relationship: Replication and extension. *Journal of Counseling Psychology*. 55(2): 263- 275.
- Briere, J. ve Elliott, D. M. (2003). Prevalence and psychological sequelae of selfreported childhood physical and sexual abuse in a general population sample of men and women. *Child Abuse & Neglect*. 27: 1205–1222.
- Bronfenbrenner, U. (1979). *The Ecology of Human Development*. Cambridge MA: Harvard University Press.
- Budak, S. (2003). *Psikoloji Sözlüğü*. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.

- Bulut, F. ve Çeçen-Eroğul, A. R. (2011). Ergenlerde görülen kuraldışı davranışların yordanmasında anne-baba evlilik çatışması ve çocukluk örselenme yaşantılarının rolü. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 26(3): 171-183.
- Burns, S. ve Peyrot, M. (2010). *New Approaches to Social Problems Treatment*. Bradford, United Kingdom: Emerald Publishing Limited.
- Calam, R., Horne, L., Glasgow, D. ve Cox, A. (1998). Psychological disturbance and child sexual abuse: A follow-up study. *Child Abuse & Neglect*. 22 (9): 901–913.
- Calder, M. C. ve Archer, J. (2015). *Risk in Child Protection Work: Frameworks for Practice*. London, United Kingdom: Jessica Kingsley Publishers.
- Can, S. (2002). *Aggression Questionnaire Adlı Ölçeğin Türk Popülasyonunda Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması*. Uzmanlık tezi, GATA Haydarpaşa Eğitim Hastanesi Psikiyatri Servisi İstanbul.
- Card, N. A., Stucky, B. D., Sawalani, G. M. ve Little, T. D. (2008). Direct and indirect aggression during childhood and adolescence: A metaanalytic review of gender differences, intercorrelations, and relations to maladjustment. *Child Development*. 79 (5): 1185–1229.
- Cavaiola, A. A. ve Schiff, M. (1989). Self esteem in abused, chemically dependent adolescents. *Child Abuse & Neglect*. 13:327– 334.
- Ceylan, A., Tuncer, O., Melek, M., Akgün, C., Gülmehmet, F. ve Erden, O. (2009). Van bölgesindeki çocuklarda cinsel istismar. *Van Tıp Dergisi*. 16: 131-134.
- Cheavens, J.S., Feldman, D.B., Woodward, J.T. ve Snyder, C.R. (2006). Hope in cognitive psychotherapies: on working with client strengths. *Journal of Cognitive Psychotherapy: An International Quarterly*. 20(2): 135-145.

- Choi, J. Y., ve Oh, K. J. (2014). Cumulative childhood trauma and psychological maladjustment of sexually abused children in Korea: mediating Effects of emotion regulation. *Child Abuse & Neglect*. 38(2): 296-303.
- Choquet, M., Darves-Bornoz, J. M., Ledoux, S., Manfredi, R. ve Hassler, C. (1997). Self-reported health and behavioral problems among adolescent victims of rape in France: Results of a cross-sectional survey. *Child Abuse & Neglect*. 21(9): 823-832.
- Clark, R.W. (1982). *Freud: The Man and the Cause*. London: Granada.
- Clarke, R.V. (1997). *Situational Crime Prevention: Successful Case Studies* (2nd ed.). Guilderland, NY: Harrow and Heston.
- Clarke, R.V. ve Eck, J.E. (2003). *Become a Problem-Solving Crime Analyst: In 55 Small Steps*. Cullompton: Willan Publishing.
- Cohen, J. A., Mannarino, A. P., ve Deblinger, E. (2006). *Treating Trauma and Traumatic Grief in Children and Adolescents*. New York, NY: Guilford Press.
- Cohen, L.J., McGeoch, P.G., Gans, S.W., Nikiforov, K., Cullen. K. ve Galynker I.I. (2002). Childhood sexual history of 20 male pedophiles vs. 24 male healthy control subjects. *J Nerv Ment Dis*. 190:757–66.
- Colarusso, C. A. (2010). *The Long Shadow of Sexual Abuse: Developmental Effects Across the Life Cycle*. Blue Ridge Summit, United States: Jason Aronson, Inc.
- Copeland, W. E., Keeler, G., Angold, A. ve Costello, E. J. (2007). Traumatic events and posttraumatic stress in childhood. *Arch Gen Psychiatry*. 64 (5):577– 584.
- Cornish, D.B. ve Clarke, R.V. (2003). Opportunities, precipitators and criminal decisions: A reply to Wortley's critique of situational crime prevention. M. Smith and D.B. Cornish (Eds.) *Theory for Situational Crime Prevention, Crime Prevention Studies* adlı kitabın içinde (ss. 41-96) Vol. 16. Monsey. NY: Criminal Justice Press.

- Cortoni, F. ve Hanson, R.K. (2005). *A Review of The Recidivism Rates of Adult Female Sexual Offenders*. (Research Rep. No. R-169). Ottawa, Ontario, Canada: Correctional Service Canada.
- Coşkun, F. (2010). *Üniversite Giriş Sınavına Hazırlanan Adaylarda Umutsuzluk ve Öğrenilmiş Güçlük*. Yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Cullerton-Sen, C., Murray-Close, D., Cassidy, A.R., Cicchetti, D. ve Rogosch, F.R. (2008). Childhood maltreatment and the development of relational and physical aggression: The importance of gender-informed approach. *Child Development*. 79: 1736-1751.
- Çamuroğlu, İ.M. (2014). *Üniversite Öğrencilerinde Kendine Zarar Verme Davranışı ve İntihar Olasılığının, Çocukluk Örselenmeleri ve Saldırganlıkla İlişkisi*. Doktora tezi, İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü.
- Çeçen, A.R. (2007). Çocuk cinsel istismarı: Sıklığı, etkileri ve okul temelli önleme yolları. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*. 4: 1-17.
- Çelik, H. (2006). *Üniversite Birinci Sınıf Öğrencilerinin Saldırganlık Tepkileri, Bağlanma Tarzları ve Kişilerarası Şemalarının İncelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Çengel, K.E., Çuhadaroğlu F.Ç. ve Gökler, B. (2007). Demographic and clinical features of child abuse and neglect cases. *The Turkish Journal of Pediatrics*. 49(3): 256-62.
- Çoban, İ. A. ve Bulut, I. (2016). Cinsel istismara uğramış ergen kızlarla grup odaklı sosyal hizmet uygulaması. *Başkent Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*. 1(1): 80-94.
- Dağ, İ. (2005). *Televizyon Programlarındaki Şiddet İçeriğinin, Müstehcenliği ve Mahremiyet İhlallerinin İzleyicilerin Ruh Sağlığı Üzerindeki Olumsuz Etkileri*. Radyo ve Televizyon Üst Kurulu Özel Çalışma Grubu Raporu. Ankara.

- Davenport, W. (1965). Sexual patterns and their regulation in a society of the Southwest Pacific. Beach, F.A. (Ed.) *Sex and Behaviour* adlı kitabın içinde (ss. 164-207). New York: Wiley.
- David, M.F., Geraldine, F.H., McLeod, L. ve Horwood, J. (2013). Childhood sexual abuse and adult developmental outcomes: Findings from a 30-year longitudinal study in New Zealand. *Child Abuse & Neglect*. 37(9): 664-674.
- Davidson, J. (2008). *Child Sexual Abuse: Media Representation and Government Reactions*. Contemporary Issues in Public Policy Series. Volume 1: Taylor & Francis.
- Davidson, J. ve Martellozzo, E. (2007). Child security online: A shared responsibility IPES. *Urbanization & Security Dubai*. 8-12 April. (Yayınlanmamış Konferans Bildirisi).
- DeMause, L. (1982). The Evolution of Childhood. Jenks, C. (Ed). *The Sociology of Childhood*. London: Batsford Academic. (48).
- Demir, M. (2008). *Çocuk ve Ergenlerin Cinsel İstismarı Sonrası Akut Stres Bozukluğu ve Travma Sonrası Stres Bozukluğu Özelliklerinin İncelenmesi*. Uzmanlık tezi, Uludağ Üniversitesi.
- Derman, O. (Ed.) (2014). *Çocuk İstismarına ve İhmaline Yaklaşım Temel Bilgiler*. Ankara: Akademisyen Tıp Kitabevi.
- Dilbaz, N. ve Seber, G. (1993). Umutsuzluk kavramı: Depresyon ve intiharda önemi. *Kriz Dergisi*.1(3): 134-138.
- Dillo, D., Lewis, T. ve Loreto-Colgan, A. D. (2007). Child maltreatment history and subsequent romantic relationships: Exploring a psychological route to dyadic difficulties. *Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma*. 15(1): 19-36.
- Dodge K. A. ve Coie, J. D. (1987). Social information processing factors in reactive and proactive aggression in children's peer groups. *Journal of Personality and Social Psychology*. 53 (6): 1146-1158.

- Doğan, A. (2006). *Elin İkinci ve Dördüncü Parmak Uzunluk Oranının Saldırganlık ve Öfke ile İlişkinin Araştırılması*. Yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Doğan, Ö. (2009). *Cinsel İstismara Uğrayan Ergenlerde Bireysel, Ailesel ve İstismara Ait Özelliklerin Tanımlanarak, İstismara Uğrama ve Psikiyatrik Bozukluk Oluşumu Üzerine Etkilerinin Araştırılması: Kontrollü Bir Çalışma*. Uzmanlık tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Doğan, P. (2012). Resim öğretmeni adaylarının umutsuzluk düzeylerinin incelenmesi. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*. 36: 115-127.
- Doğan, S. (2001). *Farklı Sosyo-Ekonomik Düzeylere Mensup Ergenlik Çağındaki Kız ve Erkeklerin Saldırgan Davranışlarıyla Ana-Baba Tutumları Arasındaki İlişkiler*. Yüksek lisans tezi, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Durak, A. ve Palabıykoğlu, R. (1994). Beck umutsuzluk ölçeği geçerlilik çalışması. *Kriz Dergisi*. 2(2): 311-319.
- Edelman, S. R. (2004). *A Comparison of Attitudes About Aggression, Sexuality and Social Support in The Peer Relationships of Sexually Abused and Nonabused Female Adolescents*. Doctor of psychology in the department of clinical psychology. Philadelphia College of Osteopathic Medicine Pennsylvania.
- Edens, J. F. (1999). Aggressive children's self-systems and the quality of their relationships with significant others. *Aggression and Violent Behavior*. 4 (2): 151-177.
- Efiliti, E. (2006). *Ortaöğretim Kurumlarında Okuyan Öğrencilerin Saldırganlık, Denetim Odağı ve Kişilik Özelliklerinin Karşılıklı Olarak İncelenmesi*. Doktora tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Eisenberg, D., Gollust, S. E., Golberstein, E. ve Hefner, J. L. (2007). Prevalence and correlates of depression, anxiety, and suicidality among university students. *American Journal of Orthopsychiatry*. 77: 534-542. doi:10.1037/0002-9432.77.4.534
- Elliott, M., Browne, K. ve Kilcoyne, J. (1995). Child sexual abuse prevention: What offenders tell us. *Child Abuse & Neglect*. 19(5): 579–594.
- Er, T. (2010). *Cinsel İstismara Maruz Kalan ve Kalmayan Ergenlerin Anksiyete, Depresyon ve Benlik Algısı Açısından Karşılaştırılması*. Yüksek lisans tezi, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Eroğlu, S. E. (2009). Saldırganlık davranışının boyutları ve ilişkili olduğu faktörler: lise ve üniversite öğrencileri üzerine karşılaştırmalı bir çalışma. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 21: 205-221.
- Erol, A., Ersoy, B., ve Mete, L. (2013). Majör depresyonda özkıyım girişimi ile çocukluk çağı örselenmeleri arasındaki ilişki. *Türk Psikiyatri Dergisi*. 24(1):1-6.
- Felitti, V. J. (1991). Long-term medical consequences of incest, rape, and molestation. *Southern Medical Journal*. 84: 328– 331.
- Fırat, S., İltaş, Y. ve Yılmaz Işık, B.Ş. (2016). *Ruhsal ve Hukuki Yönleriyle Çocuk İstismarı*. Ankara: Akademisyen Kitabevi.
- Finkelhor, D. (1979a). *Sexually Victimized Children*. New York: Free Press.
- Finkelhor, D. (1979b). What's wrong with sex between adults and children?. *American Journal of Orthopsychiatry*. 49:692-697. doi:10.1111/j.1939-0025.1979.tb02654.x
- Finkelhor, D. (1980). Sex among siblings: A survey on prevalence, variety, and effects. *Archives of Sexual Behavior*. 9(3): 171–194.
- Finkelhor, D. (1984). *Child Sexual Abuse: New Theory and Research*. New York: Free Press.

- Finkelhor, D. (1994). The international epidemiology of child sexual abuse. *Child Abuse & Neglect*. 18(5): 409–417.
- Finkelhor, D. (2003). The legacy of the clergy abuse scandal. *Child Abuse & Neglect*. 27(11): 1225–1229.
- Finkelhor, D. ve Baron, L. (1986). Risk factors for child sexual abuse. *Journal of Interpersonal Violence*. 1(1): 43–71.
- Finkelhor, D. ve Daro, D. (1997). Prevention of child sexual abuse. M. Helfer, R. Kempe and R. Krugman (Eds). *The Battered Child* adlı kitabın içinde (ss.615-626). Chicago, IL: The University of Chicago Press.
- Finkelhor, D. ve Dziuba-Leatherman, J. (1994). Children as victims of violence: A national survey. *Pediatrics*. 94(4): 413–420.
- Finkelhor, D. ve Dziuba-Leatherman, J. (1995). Victimization of children. *American Psychologist*. 49(3): 173–183.
- Finkelhor, D. ve Dziuba-Leatherman, J. (2001). Victimization of children. R. Bull (Ed.) *Children and the Law: The Essential Readings* adlı kitabın içinde (ss. 5-28). Oxford: Blackwell Publishing.
- Finkelhor, D., Hotaling, G., Lewis, I.A. ve Smith, C. (1990). Sexual abuse in a national survey of adult men and women: Prevalence, characteristics and risk factors. *Child Abuse & Neglect*. 14(1): 19–28.
- Finkelhor, D. ve Kendall-Tackett, K. (1997). A developmental perspective on the childhood impact of crime, abuse, and violent victimization. D. Cicchetti ve S.L. Toth (Eds.) *Rochester Symposium on Developmental Psychopathology Vol. 3 Trauma: Perspectives on Theory, Research and Intervention* adlı kitabın içinde (ss. 1-32). Rochester, NY: University of Rochester Press.
- Finkelhor, D., Mitchell, K.J. ve Wolak, J. (2000). Online Victimization: A Report on the Nation's Youth. [Online]. Available at: <http://www.missingkids.com> [accessed on 24 January 2018].

- Finkelhor, D., Moore, D., Hamby, S.L. ve Straus, M.A. (1997). Sexually abused children in a national survey of parents: Methodological issues. *Child Abuse & Neglect*. 21(1): 1–8.
- Finkelhor, D. ve Ormrod, R.K. (2001). Factors in the underreporting of crimes against juveniles. *Child Maltreatment*. 6(3): 219–229.
- Finkelhor, D., Ormrod, R. K. ve Turner, H. A. (2007). Poly-victimization: A neglected component in child victimization. *Child Abuse & Neglect*. 31: 7– 26.
- Finkelhor, D., Ormrod, R. K. ve Turner, H. A. (2009). The developmental epidemiology of childhood victimization. *Journal of Interpersonal Violence*. 24(5): 711-731.
- Firestone, S. (1970). *The Dialectic of Sex: The Casefor Feminist Revolution*. New York: Wiiliam Morrow and Company.
- Fitzgerald, M.M. ve Cohen, A.J. (2012). Trauma-focused cognitive behavior therapy for school psychologists. *Journal of Applied School Psychology*. 28(3): 294-315. <http://dx.doi.org/10.1080/15377903.2012.696037>.
- Fitzgerald, M.M. ve Cohen, A.J. (2011). Trauma-focused cognitive behavior therapy Goodyear-Brown, P. (Ed.). *Handbook of Child Sexual Abuse: Identification, Assessment, and Treatment* adlı kitabın içinde (ss. 207-222). US: Wiley.
- Freud, S. (1952). *Introductory Lectures on Psycho-Analysis*. (9th edn). London: Allen & Unwin.
- Friedrich, W. N., Beilke, R. L. ve Urquiza, A. J. (1987). Children from sexually abusive families: A behavioral comparison. *Journal of Interpersonal Violence*. 2 (4): 391– 402.
- Fromm, E. (1993). *İnsandaki Yıkıcılığın Kökenleri*. (2. Baskı). İstanbul: Payel Yayınları.
- Gamble, S.A., Talbot, N.L., Duberstein, P.R., Conner, K.R., Francs, N. ve Beckman A.M. (2006). Childhood sexual abuse and depressive symptom severity. *Journal of Nervous and Mental Disorders*. 194: 382–385.

- Geçtan, E. (1993). *Psikanaliz ve Sonrası* (5. Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Gibb, B.E., Alloy, L.B., Abramson, L.Y. ve Marx, B.P. (2003). Childhood malteratment and malteratment-specific inferences: A test of Rose and Abramson's (1992) extensions of the hopelessness theory. *Cognition and Emotion*. 17: 917-931.
- Gençöz, F., Vatan, S. ve Lester, D. (2006). Umutsuzluk, çaresizlik ve talihsizlik ölçeğinin Türk örneklerinde güvenilirlik ve geçerlik çalışması. *Kriz Dergisi*. 14(1): 21-29.
- Goldberg, J.S. (2009). Global traumatic stress: Hypothetical events and possible solutions. *Traumatology*. 15(2): 78.
- Goodyear-Brown, P. (2010). *Play Therapy with Traumatized Children: A Prescriptive Approach*. Hoboken, NJ: John Wiley & Sons.
- Goodyear-Brown, P. (2011). *Handbook of Child Sexual Abuse: Identification, Assessment, and Treatment*. (Ed). Wiley.
- Gray, M.J., Pumphrey, J.E. ve Lombardo, T.W. (2003). The relationship between dispositional pessimistic attributional style versus trauma-specific attributions and PTSD symptoms. *J Anxiety Disord*. 17: 289-303.
- Greer, C. ve Jewkes, Y. (2005). Extremes of otherness: Media images of social exclusion. *Social Justice*. 32(1): 20-31.
- Gudjonsson, G. (1990). Self deception and other deception in forensic assessment. *Personal Individual Differences*. 11(3): 219– 225.
- Gudjonsson, G. (1991). The attribution of blame and type of crime committed: Transcultural validation. *Journal of Forensic Science Society*. 31(3): 349– 52.
- Güler, S. ve Yöndem, D.Z. (2007). The Effect of Group Guidance Activities Regarding Adolescence and Sexual Health Education on Knowledge and Attitudes of 6th Graders. *Elementary Education Online*. 6(1): 2-10.

- Gümüş, T. (2000). *Kendini Kabul Düzeyleri Farklı Genel Lise Öğrencilerinin Bazı Değişkenlere Göre Saldırganlık Düzeyleri*. Yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Güner, İ. (2007). *Çatışma Çözme Becerilerini Geliştirmeye Yönelik Grup Rehberliğinin Lise Öğrencilerinin Saldırganlık ve Problem Çözme Becerileri Üzerine Etkisi*. Doktora tezi, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Haatainen, K. M., Tanskanen, A., Kylmä, J., Honkalampi, K., Koivumaa-Honkanen, H., Hintikka, J. ve Viinamäki, H. (2003). Gender differences in the association of adult hopelessness with adverse childhood experiences. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*. 38(1): 12-17.
- Hammen, C., ve Brennan, P. (2002). Interpersonal dysfunction in depressed women: Impairments independent of depressive symptoms. *Journal of Affective Disorders*. 72 :145– 156.
- Hanson, R.K. ve Bussière, M.T. (1998). Predicting relapse: A meta-analysis of sexual offender recidivism studies. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*. 66(2): 348–362.
- Haugaard, J.J. (2000). The challenge of defining child sexual abuse. *American Psychologist*. 55(9): 1036-1039.
- Hébert, M., Tremblay, C., Parent, N., Daignault, I. V., ve Piché, C. (2006). Correlates of behavioral outcomes in sexually abused children. *Journal of Family Violence*. 21(5): 87-299.
- Hedin, L.W. (2000). Physical and sexual abuse against women and children. *Curr Opin Obstet Gynecol*. 12: 349-355.
- Herdt, G. (1982). *Rituals of Manhood*. Berkeley, CA: University of California Press.
<http://dx.doi.org/10.1037/0003-066X.55.9.1036>

- Hulme, P. A. (2000). Symptomatology and health care utilization of women primary care patients who experienced childhood sexual abuse. *Child Abuse & Neglect*. 24: 1471– 1484.
- Irmak, Y.T. (2008). *Çocuk İstismarın ve İhmalinin Yaygınlığı ve Dayanıklılıkla İlişkili Faktörler*. Doktora tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Internet Watch Foundation. (2006). *Annual and Charity Report*. 21.02.2018 tarihinde <https://www.iwf.org.uk/sites/default/files/reports/201602/2006%20Annual%20Report.pdf> adresinden alınmıştır.
- Itzin, C., Kennedy, R., Maxted, F., McQueen, D. ve Sinason, V. (2008). *Psychoanalytic Psychotherapy After Child Abuse: The Treatment of Adults and Children Who Have Experienced Sexual Abuse, Violence, and Neglect in Childhood*. London, United Kingdom: Karnac Books.
- Jennison, H.M., Coleman A.B., Feiertag, B.R., Kugel, B.R., William B.F., Rinker, A., Hazard, W.S., Ellis, O.F. ve Knutti, H.S. (1972). Age limits of pediatrics. *Pediatrics Mar.* 49(3): 463.
- Kaufman, K.L., Holmberg, J.K., Orts, K.A., McCrady, F.E., Rotzien, A.L., Daleiden, E.L. ve Hilliker, D.R. (1998). Factors influencing sexual offenders' modus operandi: An examination of victim-offender relatedness and age. *Child Maltreatment*. 3(4): 349–361.
- Kempe, C.H., Silverman, F.N., Steele, B.F., Droegemueller, W. ve Silver, H.K. (1962). The battered- child syndrome. *Journal of American Medical Association*. 181: 17-24.
- Kendall-Tackett, K.A., Marshall, R., ve Ness, K.E. (2000). Victimization, healthcare use, and health maintenance. *Family Violence & Sexual Assault Bulletin*. 16: 18-21.
- Kendall-Tackett, K., Williams, L. ve Finkelhor, D. (1993). The impact of sexual abuse on children: A review and synthesis of recent empirical studies. *Psychological Bulletin*. 113(1): 164–180.

- Kendall-Tackett, K.A., Marshall, R., ve Ness, K.E. (2003). Chronic pain syndromes and violence against women. *Women and Therapy*. 26: 45-56.
- Keskin, G. ve Cam, O. (2005). Çocuk cinsel istismarına psikodinamik bakış açısı ve hemşirelik yaklaşımı. *Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*. 21 (2):191-208.
- Ketring, S.A. ve Feinauer, L.L. (1999). Perpetrator–victim relationship: Longterm effects of sexual abuse for men and women. *The American Journal of Family Therapy*. 27(2): 109–120.
- Kiecolt-Glaser, J. K. ve Newton, T. L. (2001). Marriage and health: His and hers. *Psychological Bulletin*. 127: 472– 503.
- Kline, P. (1987). Psychoanalysis and crime. B. McGurk, D. Thornton, and M. Williams (Eds). *Applying Psychology to Imprisonment: Theory and Practice* adlı kitabın içinde (ss.59-75) London: HMSO.
- Köknel, Ö. (1999). *Kaygıdan Mutluluğa Kişilik*. (15. Baskı). İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.
- Krakow, B., Artar, A., Warner, T. D., Melendez, D., Johnston, L., Hollifield, M. ve Koss, M. (2000). Sleep disorder, depression, and suicidality in female sexual assault survivors. *Crisis*. 21: 163– 170.
- Krone, T. (2004). A typology of online child pornography offending. *Trends and Issues in Crime and Criminal Justice*. No:279. Canberra: Australian Institute of Criminology. July.
- Kula, E. (2008). *Endüstri Meslek Lisesi Öğrencilerinin Umutsuzluk Düzeyleri ve Saldırganlık Durumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kurdoğlu, M., Kurdoğlu, Z., Güler, A. ve Özgökçe, Ç. (2010). Türkiye'nin doğusunda çocukluk çağındaki cinsel istismar olgularının değerlendirilmesi. *Türk Jinekoloji ve Obstetrik Dergisi*. 7(4): 285-288.

- Kurnaz, A. (2009). *Saldırganlık ve Akran Mağduriyetinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Kutlu, M. (1998). *Özürlü Çocuğu Olan Ana-Babaların Umutsuzluk Düzeyleri*. Doktora tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kutlu, Y. (2011). *Farklı Gelişim Gösteren ve Normal Gelişim Gösteren Çocuk Sahibi Annelerin Düşmanlık-Saldırganlık, Kayıtsızlık-İhmal ve Depresyon Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Langevin, R. (1990). Sexual anomalies and the brain. W. Marshall, D.R. Laws and H.R. Barbaree (Eds). *Handbook of Sexual Assault: Issues, Theories and Treatment of the Offende* adlı kitabın içinde (ss. 103-113). New York: Plenum.
- Lanyon, R. L. (1991). Theories of sex offending. C.R. Howells (Ed). *Clinical Approaches to Sex Offenders and Their Victims* adlı kitabın içinde (ss.35-54) Chichester: J Wiley.
- Lawler, S. (1996). Motherhood and identity. T. Cosslett (Eds). *Women, Power and Resistance* adlı kitabın içinde (ss.153-164). Buckingham: Open University Press.
- Lev-Wiesel, R. (2008). Child sexual abuse: A critical review of intervention and treatment modalities. *Children & Youth Services Review*. 30: 665– 673.
- Little, T., Henrich, C., Jones, M.S. ve Hawley H.P. (2003). Disentangling the " whys" from the " whats" of aggressive behaviour. *International Journal of Behavior Development*. 27(2): 122-133.
- Loetz, F., Selle, R., ve Selle, R. (2015). *A New Approach to the History of Violence: Sexual Assault and Sexual Abuse in Europe*. Leiden, United States: Brill.
- Lorenz, K. (2002). *On Aggression*. London: Routledge Classics.

- Lucea, B.M., Glass, N. ve Laughon, K. (2011). Theories of aggression and family violence. J. Humphreys and J. Campbell (Eds.) *Family Violence and Nursing Practice* adlı kitabın içinde (ss.1-28). New York: Springer Publishing Company.
- Lynskey, M. T. ve Fergusson, D. M. (1997). Factors protecting against the development of adjustment difficulties in young adults exposed to childhood sexual abuse. *Child Abuse & Neglect*. 21: 1177– 1190.
- Madran, D.M. (2012). Buss-Perry Ölçeği'nin Türkçe formunun geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Türk Psikiyatri Dergisi*. 23: 1-6.
- Maniglio, R. (2011). The role of childhood trauma, psychological problems, and coping in the development of deviant sexual fantasies in sexual offenders. *Clinical Psychology Review*. 31(5): 748-756.
- Marshall, W L. (1996). Assessment, treatment and theorizing about sex offenders: Developments over the last twenty years and future directions. *Criminal Justice and Behaviour*. 23: 162– 99.
- Marshall, W. L., Eccles, A. ve Barbaree, H. E. (1991). Treatment of exhibitionists: A focus on sexual deviance versus cognitive and relationship features. *Behaviour Research and Therapy*. 29: 129-135.
- McBeth, J., MacFarlane, G. J., Benjamin, S., Morris, S., ve Silman, A. J. (1999). The association between tender points, psychological distress, and adverse childhood experiences: A community-based sample. *Arthritis and Rheumatism*. 42: 1397– 1404.
- McGloin, J. ve Widom, C. (2001). Resilience among abused and neglected children grown up. *Development and Psychopathology*. 13(4): 1021–1038.
- McNeil, C. B. ve Hembree-Kigin, T. (2010). *Parent-Child Interaction Therapy*. New York, NY: Plenum.

- Melges, F.T. (1969). Types of hopelessness in psychological process. *Arch Gen Psychiatry*. 20: 690-699.
- Melrose, M. ve Pearce, J. (2013). Introduction: Critical perspectives on child sexual exploitation and related trafficking. *Critical Perspectives on Child Sexual Exploitation and Related Trafficking* (ss. 1-8). Palgrave Macmillan, London.
- Metin, Ö. (2010). *Çocuk Psikiyatri Polikliniğinde Değerlendirilen Cinsel İstismar Olgularının Biyopsikososyal Özellikleri*. Uzmanlık tezi, Mersin Üniversitesi.
- Minkoff, K., Bergman, E., Beck, A.T. ve Beck, R. (1973). Hopelessness, depression, and attempted suicide. *American Journal of Psychiatry*. 130 (1): 155-159.
- Molnar, B. E., Buka, S. L., ve Kessler, R. C. (2001). Child sexual abuse and subsequent psychopathology: Results from the National Comorbidity Survey. *American Journal of Public Health*. 91(5): 753-760.
- Morrison, T., Erooga, M. ve Beckett, R. (Eds). (1994). *Sexual Offending Against Children: Assessment and Treatment of Male Abusers*. London: Routledge.
- Neuman, W.L. (2006). *Toplumsal Araştırma Yöntemleri*. (Çev.: S. Özge.). Ankara: Yayınodası Yayınları. (Orijinal çalışma basım tarihi 1991.)
- Nielsen Company. Television, Internet and Mobile Usage in the U.S.: A2/M2 Three Screen Report. New York, NY: Nielsen Company; 2009 26.02.2018 tarihinde http://www.nielsen.com/content/dam/corporate/us/en/newswire/uploads/2009/02/3_screens_4q08_final.pdf adresinden alınmıştır.
- NRC (National Research Council). (1993). *Understanding Child Abuse & Neglect*. Washington, DC: National Academy Press.
- O'Leary, P., Coohy, C. ve Easton, S. D. (2010). The effect of severe child sexual abuse and disclosure on mental health during adulthood. *Journal of Child Sexual Abuse*. 19(3): 275-289.

- Orakcı, G. (2013). *İstismar Mağduru 13-18 Yaş Arası Kız Çocukları: Travma Sonrası Stres Bozukluğu, Suçluluk ve Utanç Duygusu, Psikolojik Değerlendirme*. Yüksek lisans tezi, Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özmen, S.K. (2004). Aile içinde öfke ve saldırganlığın yansımaları. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*. 37(29): 27-39.
- Öztürk, A.B. (2009). Çocuğun cinsel istismarı ve aileyle çalışma. *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*. 20: 89-98.
- Pişi, D. (2013). *İstismar ve İhmale Uğrayan Çocukların Psiko-Sosyal Özellikleri*. Yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Panzarella, C., Alloy, L.B. ve Whitehouse, W.G. (2006). Expanded hopelessness theory of depression: On the mechanisms by which social support protects against depression. *Cognitive Theory Research*. 30: 307-333.
- Pereda, N., Guilera, G., Forns, M. ve Gomez-Benito, J. (2009). The prevalence of child sexual abuse in community and student samples: A meta-analysis. *Clinical Psychology Review*. 29(4): 328-338.
- Pithers, W.D. (1999). Empathy: Definition, enhancement, and relevance to the treatment of sexual abusers. *Journal of Interpersonal Violence*. 14(3): 257– 84.
- Polat, O., İnanıcı, M.A. ve Aksoy, M.E. (1997). *Adli Tıp Ders Kitabı*. (2. Baskı). İstanbul: Nobel Yayınevi.
- Polat, O. (2006). *Ensest, Aile İçi Cinsel Tecavüz*. İstanbul: Nokta kitap.
- Polat, O. (2007). *Tüm Boyutlarıyla Çocuk İstismarı 1*. Ankara: Seçkin Yayınları.
- Polat, O. (2016). *Çocuk İstismarına Yönelik Rapor*. İMDAT Şiddeti Önleme ve Rehabilitasyon Derneği & ASUMA Acıbadem Üniversitesi Suç ve Şiddetle Mücadele Uygulama ve Araştırma Merkezi. İstanbul.
- Poulin, F. ve Boivin, M. (2000). Reactive and proactive aggression: evidence of a two-factor model. *Psychological Assessment*. 12(2): 115.

- Powell, F. ve Scanlon, M. (2015). *Dark Secrets of Childhood Media Power, Child Abuse and Public Scandals*. Policy Press at the University of Bristol.
- Prentice, J. C., Lu, M. C., Lange, L. ve Halfon, N. (2002). The association between reported childhood sexual abuse and breastfeeding initiation. *Journal of Human Lactation*. 18: 219– 226.
- Putman, F. W. (2003). Ten-year research update review: Child sexual abuse. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*. 42: 269– 278.
- Taylor, M. ve Quayle, E (2003). Model of problematic internet use in people with a sexual interest in children. *Cyberpsychology and Behaviour*. 6(1): 93– 106.
- Rada, R., Laws, D. ve Kellner, R. (1976). Plasma testosterone levels in the rapist. *Psychosomatic Medicine*. 38(4): 257– 268.
- Raine, A. (2002). Annotation: the role of prefrontal deficits, low autonomic arousal, and early health factors in the development of antisocial and aggressive behavior in children. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*. 43 (4): 417-434.
- Raj, A., Silverman, J. G. ve Amaro, H. (2000). The relationship between sexual abuse and sexual risk among high school students: Findings from the 1997 Massachusetts youth risk behavior survey. *Maternal and Child Health Journal*. 4:125– 134.
- Ramirez, J. ve Andreu, J.M. (2006). Aggression and some related psychological constructs (anger, hostility and impulsivity). Some comments from a research project. *Neuroscience and Bio-behavioral Reviews*. 30: 276-291.
- Rehan, W., Antfolk, J., Johansson, A., Jern, P. ve Santtila, P. (2017). Experiences of severe childhood maltreatment, depression, anxiety and alcohol abuse among adults in Finland. *Plos One*. 12(5): e0177252. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0177252>.

- Reyes, C. J. (2008). Exploring the relations among the nature of the abuse, perceived parental support, and child's self-concept and trauma symptoms among sexually abused children. *Journal of Child Sexual Abuse*. 17(1): 51-70.
- Roberts, M. (2001). Childcare policy. P. Foley, J. Roche ve S. Tucker (Eds.) *Children in Society: Contemporary Theory, Policy and Practice* adlı kitabın içinde (ss.52-64). Hampshire, UK: Open Univ. Press.
- Russell, D.E.H. (1983). The incidence and prevalence of intrafamilial and extrafamilial sexual abuse of female children. *Child Abuse & Neglect*. 7: 133-146.
- Rutter, M. (2007). Resilience, competence, and coping. *Child Abuse & Neglect*. 31(3): 205-209.
- Saunders, B. E., Williams, L. M. ve Rheingold, A. (2003). Predictors of child mental health services for families reported for violence. *VII European Conference on Traumatic Stress*'de yapılmış sunum. Berlin, Germany.
- Saygılı, S. ve Gönenli, S. (2008). Aynı ailede görülen çoklu ensest. *Düşünen Adam Dergisi*. 21(1-4):32-37.
- Seber, G., Dilbaz, N., Kaptanoğlu, C. ve Tekin, D. (1993). Umutsuzluk Ölçeği: Geçerlilik ve güvenilirliği. *Kriz Dergisi*. 1(3): 139-142.
- Segal, M. W. (1995). Women's military roles cross-nationally: Past, present, and future. *Gender & Society*. 9(6): 757-775.
- Sexual Offences Act (2003). 23.01.2018 tarihinde <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2003/42/contents> adresinden alınmıştır.
- Shapiro, F. (2001). *Eye Movement Desensitization and Reprocessing: Basic Principles, Protocols, and Procedures*. New York, NY: Guilford Press.
- Shelby, J. S. ve Felix, E. D. (2005). Posttraumatic play therapy: The need for an integrated model of directive and nondirective approaches. L. A. Reddy, F. Hall ve C.E. Schaefer (Eds.) *Empirically Based Play Interventions for Children*

- adlı kitabın içinde (ss. 79– 103). Washington, DC: American Psychological Association.
- Shelby, J. S., Bond, D., Hall, S. ve Hsu, C. (2004). *Enhancing Coping Among Young Tsunami Survivors*. Los Angeles, CA: Authors.
- Shelby, J. S. ve Berk, M. (2009). Play therapy, pedagogy, and CBT: An argument for interdisciplinary synthesis. A.A.Drewes (Ed.) *Blending Play Therapy with Cognitive Behavioral Therapy: Evidence-Based and Other Effective Treatments and Techniques* adlı kitabın içinde (ss. 17-40). Hoboken, NJ: John Wiley and Sons.
- Shin, S. H., Hong, H. G. ve Hazen, A. L. (2010). Childhood sexual abuse and adolescent substance use: A latent class example. *Drug and Alcohol Dependence*. 109: 226– 235.
- Simon, L.M.J. ve Zgoba, K. (2006). Sex crimes against children: Legislation, prevention and investigation. R.K. Wortley ve S.W. Smallbone (Eds.) *Situational Prevention of Child Sexual Abuse Crime Prevention* adlı kitabın içinde (ss. 65-100). Monsey, NY: Criminal Justice Press.
- Smallbone, S. W. ve Wortley, R. K. (2004a). Criminal versatility and paraphilic interests among adult males convicted of sexual offenses against children. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*. 48: 175-188.
- Smallbone, S. W. ve Wortley, R. K. (2004b). Onset, persistence and versatility of offending among adult males convicted of sexual offenses against children. *Sexual Abuse: A Journal of Research and Treatment*. 16: 285-298.
- Smallbone, S., Marshall, W. L. ve Wortley, R. (2008). *Preventing Child Sexual Abuse: Evidence, Policy and Practice*. Cullompton, Devon: Willan Publishing.
- Smith, M. J. (2008). *Child Sexual Abuse: Issues and Challenges*. Hauppauge, United States: Nova Science Publishers, Inc.

- Smith, T. W. (1992). Hostility and health: Current status of a psychosomatic hypothesis. *Health Psychology*. 11:139– 150.
- Snyder, C.R. (2001). Hope and hopelessness. *International Encyclopedia of the Social and Behavioral Sciences* (ss. 6907-6909). University of Kansas, Lawrence USA.
- Spencer, N., Devereux, E. ve Wallace, A. (2005). Disabling conditions and registration for child abuse and neglect: a population-based study. *Pediatrics*. 116: 609–613.
- Sullivan, J. ve Beech, A. (2004). A comparative study of demographic data relating to intra-familial and extra-familial child sexual abusers and professional perpetrators. *Journal of Sexual Aggression*. 10(1): 39–50.
- T.C. Adalet Bakanlığı Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü. (2017). *Adli İstatistikler*. 54-55. Ankara.
- Tackett, K. K. (2002). The health effects of child abuse: four pathways by which abuse can influence health. *Child Abuse & Neglect*. 26: 715-29.
- Tambağ, H. (2004). *Aileleri ile Birlikte ve Yetiştirme Yurtlarında Yaşayan Adölesanların Öfke İfade Etme Biçimleri*. Yüksek lisans tezi. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Tanç, S. (1999). *Benlik Değeri, Umutsuzluk ve Kariyer Beklentisi*. Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Taner, Y. ve Gökler, B. (2004). Çocuk istismarı ve ihmali: Psikiyatrik yönleri. *Hacettepe Tıp Dergisi*. 35: 82–86.
- Tardif, M., Auclair, N. ve Carpentier, J. (2005). Sexual abuse perpetrated by adult and juvenile females: An ultimate attempt to resolve a conflict associated with maternal identity. *Child Abuse & Neglect*. 29:153–67.
- Taşgın, S. ve Sarı, İ. (2014). Aile içi ensestinin nitel analizi: Şanlıurfa örneği. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 7(35): 486-500.

- Teegen, F. (1999). Childhood sexual abuse and long-term sequelae. A. Maercker, M. Schutzwahl ve Z. Solomon, Z. (Eds). *Posttraumatic Stress Disorder: A Lifespan Developmental Perspective* adlı kitabın içinde (ss. 97– 112). Seattle WA: Hogrefe & Huber.
- Tekinsav, S.S. (2006). *Ergenlerde Öfke ve Saldırganlığı Azaltmaya Yönelik Bilişsel Davranışçı Bir Müdahale Programının Etkililiğinin Değerlendirilmesi*. Doktora tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Terzi, C.K. (2009). *Ergenlerde Saldırganlığın Madde Bağımlılığı ve Diğer Değişkenlerle İlişkisi*. Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Ana Bilim Dalı.
- Tremblay, C., Hébert, M. ve Piché, C. (1999). Coping strategies and social support as mediators of consequences in child sexual abuse victims. *Child Abuse & Neglect*. 23(9): 929-945.
- Trickett, P.K., Negriff, S., Ji, J. ve Peckins, M. (2011). Child maltreatment and adolescent development. *Journal of Research on Adolescence*. 21 (1): 3-20.
- Turan, F. (2014). *İstanbul İli Bakım ve Rehabilitasyon Merkezlerindeki Kız Çocuklarında Travmanın Sosyal, Duygusal ve Bilişsel Değişkenlerle İlişkisi*. Yüksek lisans tezi, Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Klinik Psikoloji Ana Bilim Dalı.
- Turton, J. (2007). *Child Abuse, Gender and Society*. New York: Routledge.
- Turton, J. ve Haines, L. (2007). *An Investigation into the Nature and Impact of Complaints Made Against Paediatricians Involved in Child Protection Procedures*. London: Royal College of Paediatrics and Child Health.
- Tümkaya, S. (2005). Ailesi yanında ve yetiştirme yurdunda kalan ergenlerin umutsuzluk düzeylerinin karşılaştırılması. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*. 4(3): 445-459.

- Tüzün, O. (2008). *Kendine Zarar Verme Davranışı Olan Ergenlerin Aleksitimi, Mizaç ve Karakter Özellikleri ve Çocukluk Dönemi İhmal ve İstismarı Yönünden Değerlendirilmesi*. Yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi.
- Uzun, A. (2013). *Cinsel İstismar Mağduru Ergenlerin Repertuar Grid Tekniği ile Değerlendirilmesi*. Uzmanlık tezi, Akdeniz Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Ana Bilim Dalı.
- Van-Bruggen, L.K., Runtz, M.G. ve Kadlec, H. (2006). Sexual revictimization: The role of sexual self-esteem and dysfunctional sexual behaviors. *Child Maltreatment*. 11 (2): 131–145.
- Vatan, S. ve Dağ, İ. (2009). Problem çözme, umutsuzluk, çaresizlik ve talihsizlik MMPI-2 ile ölçülen psikopatolojinin yordayıcıları olabilir mi? *Anadolu Psikiyatri Dergisi*. 10: 187-197.
- Ward, T., Hudson, S.M. ve Siegert, R.J. (1995). A critical comment on Pithers relapse prevention model. *Sexual Abuse: A Journal of Research and Treatment*. 7(3): 167-175.
- Weldon, E.V. (1988). *Mother, Madonna, Whore: The Idealisation and Denegation of Motherhood*. London: Free Association Press.
- Weisz, J. R., ve Kazdin, A. E. (Eds.). (2010). *Evidence-based Psychotherapies for Children and Adolescents*. Guilford Press.
- Whiting, J.W.M. ve Child, I.L. (1953). *Child Training and Personality: A Cross Cultural Study*. New Haven, CT: Yale University
- Whittier, N. (2009). *The Politics of Child Sexual Abuse: Emotion, Social Movements, and the State*. Oxford University Press.
- Wolf, S. C. (1984). A multifactor model of deviant sexuality. T. Morrison, M. Erooga & R. L. Beckett (Eds) (1994). *Sexual Offending Against Children: Assessment and Treatment of Male Abusers* adlı eserin içinde (ss.18–20). London: Routledge.

- Wonderlich, S. A., Crosby, R. D., Mitchell, J. E.M.D., Roberts, J. A.M.S., Haseltine, B.M.S., DeMuth, G.R.N. ve Thompson, K. M. (2000). Relationship of childhood sexual abuse and eating disturbance in children. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*. 39(10): 1277-1283.
- Wortley, R.K. (2001). A classification of techniques for controlling situational precipitators of crime. *Security Journal*. 14(4): 63-82.
- Wortley, R.K. ve Smallbone, S.W. (2006). Applying situational principles to sexual offending against children. Wortley, R.K. ve Smallbone, S.W. (Eds.) *Situational Prevention of Child Sexual Abuse, Crime Prevention Studies* adlı eserin içinde (Vol. 19, ss. 7-35). Monsey, NY: Criminal Justice Press.
- Wright, M. M. (2007). *Judicial Decision Making in Child Sexual Abuse Cases*. Canada: UBC Press.
- Wyatt, G. E. (1985). The sexual abuse of Afro-American and White-American women in childhood. *Child Abuse & Neglect*. 9:507-519.
- Yalçın, İ. (2004). *Ailelerinden Algıladıkları Destek Düzeyleri Farklı Lise Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeyleri*. Yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yenibaş, R. (2002). *Aile İçi İstismarın Ergenin Umutsuzluk Düzeyi ile İlişkisi*. Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Yenibaş, R. ve Şirin, A. (2007). *Ailede Çocuğun İstismarı ve Umutsuzluk*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Yıldırım, A. (1998). *Sıradan Şiddet: Kadına ve Çocuğa Yönelik Şiddetin Toplumsal Kaynakları*. İstanbul: Boyut Yayınevi.
- Yıldırım, A. (2005). *Kurum Bakımında Olan ve Ailesi ile Birlikte Kalan 13-18 Yaş Arası Çocuklarda Sürekli Öfke ile Depresyon Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yüksek lisans tezi. Fırat Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Halk Sağlığı Ana Bilim Dalı.

Young, I. M. (1990). *Throwing Like a Girl and Other Essays*. Indianapolis: Indiana University Press.

Yurdakul, A. (2016). *Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığına Bağlı Kurum Bakımında Kalan Çocuklarla Koruyucu Aile Yanında Kalan Çocukların Benlik Saygısı ve Psikososyal Gelişimleri Açısından Farklılıkların İncelenmesi*. Yüksek lisans tezi, İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Ana Bilim Dalı.

Zoellner, T. ve Maercker, A. (2006). Posttraumatic growth in clinical psychology: A critical review and introduction of a two component model. *Clinical Psychology Review*. 26 (5): 626– 653.

EKLER

Ek:1 Etik Kurul Onayı

T.C.
Cumhuriyet Üniversitesi
Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu Başkanlığı

SAYI: 60263016-050.06 000117

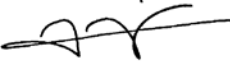
22 -01- 2016

SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi:12/01/2016 tarih ve 35 sayılı yazınız.

Rektörlüğümüze ulaşan ilgede kayıtlı yazı Üniversitemiz Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Sosyal ve Beşeri Bilimler Kurulunca görüşülmüş ve incelenmiş olup, Kurulun 20/01/2016 tarih ve 01 nolu toplantısında alınan 2 nolu kararda "12/01/2016 tarih ve 637 kayıt numarasıyla Rektörlüğümüze ulaşan yazıda Sosyal Hizmet Anabilim Dalı yüksek lisans öğrencisi Berçem BARUT "Cinsel İstismar Mağduru Kız Çocukların Umutsuzluk Düzeyi ve Saldırgan Tutumları Arasında İlişki (Güneydoğu Anadolu Bölgesi Örneği)" konulu tez çalışması Üniversitemiz Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Sosyal ve Beşeri Bilimler Kurulunca incelendi ve etik açıdan bir sakınca olmadığı" yönünde karar alınmıştır.

Gereğini rica ederim.

Prof. Dr. Ali ERKUL
Rektör Yrd.

Cumhuriyet Üniversitesi Yerleşkesi 58140 SİVAS

Tel: 0 346 219 10/1897

el-mek : hukuk@cumhuriyet.edu.tr

Belgegeçer: 0 346 219 11 38

Ek: 2 ASPB Araştırma İzin Yazısı

T.C.
AİLE VE SOSYAL POLİTİKALAR BAKANLIĞI
Eğitim ve Yayın Dairesi Başkanlığı

Sayı : 73595336-605.01-50367
Konu : Berçem BARUT

18/04/2016

MÜSTEŞARLIK MAKAMINA

Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğünün yazısı ile Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Hizmet Anabilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi ve Diyarbakır Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğünde sosyal çalışmacı olarak görev yapan Berçem BARUT'un "Cinsel İstismar Mağduru Kız Çocuklarının Umutsuzluk Düzeyi ile Saldırgan Tutumları Arasındaki İlişki: Güney Doğu Anadolu Bölgesi Örneği" konulu tez çalışmasını onay tarihinden itibaren 6 ay süre ile Diyarbakır, Batman, Şanlıurfa, Adıyaman, Mardin ve Gaziantep illerinde hizmet vermekte olan çocuk destek merkezlerinde ve ilk kabul birimlerinde uygulama talebi bildirilmiştir.

Uygun görüldüğü takdirde ilgili Genel Müdürlük tarafından da olumlu değerlendirilen söz konusu araştırmanın İl Müdürlüklerinin koordinasyonunda kuruluş müdürlüklerinin denetiminde sosyal servis meslek elemanları gözetiminde ve ses-görüntü kaydı alınmaksızın, mesai saatleri içerisinde, çocukların gönüllülükleri esas alınarak, kuruluşlarımızda kalan çocuklarımızın günlük yaşantılarını olumsuz etkileme olasılığı bulunan herhangi bir işlemin gerçekleştirilmemesi koşuluyla, çocukların psiko-sosyal ve fiziksel gelişimlerine özen gösterilerek, araştırma sonuçlarının herhangi bir yerde yayınlanmadan önce kurum izni alınması ve araştırma bitiminde bir örneğinin Eğitim ve Yayın Dairesi Başkanlığına gönderilmesi koşulları ile uygulanabilmesi hususunda;

Olurlarınızı arz ederim.

Mustafa DURMUŞ
Daire Başkanı

OLUR
18/04/2016

Mustafa KARAMAN
Müsteşar Yardımcısı

*Bu belge elektronik imzalıdır. İmzalı suretinin aslını görmek için <https://bys.aile.gov.tr/EvrakDogrulama> adresine girerek (/WVkt-FOVbA2-dz1AvH-1COUEs-MFN2PfIo) kodunu yazınız.

Ek: 3 ASPB İstatistik Yazısı

T.C.
AİLE VE SOSYAL POLİTİKALAR BAKANLIĞI
Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü

GİZLİ

Sayı : 64934911-605.01-E.81429
Konu : Veri Toplama (Berçem BARUT)

02/08/2017

Sayın Berçem BARUT
Şehitlik Mah. Fabrika Cad. 37. Sokak No: 7/1 Yenişehir/DİYARBAKIR

İlgi : 24.07.2017 tarihli ve 0 sayılı yazı

İlgi yazınızda bahsi geçen ve 18.04.2016 tarih ve 50367 sayılı Müsteşarlık Makam Oluru ile yürütülen "Cinsel İstismar Mağduru Kız Çocukların Umutsuzluk Düzeyi ile Saldırgan Tutumları Arasındaki İlişki: Güneydoğu Anadolu Bölgesi Örneği" başlıklı yüksek lisans tez çalışmanız kapsamında ihtiyaç duyduğunuz veriler yazımız ekinde sunulmuştur. Bilgilerinizi rica ederim.

İslam EMİROĞLU
Bakan a.
Genel Müdür Yardımcısı V.

EK :
1- Tablo

*Bu belge elektronik imzalıdır. İmzalı suretinin aslını görmek için <https://bys.aile.gov.tr/EvrakDogrulama> adresine girerek (EPjhF6-0s2EQw-JGmt.2K-J9OzTu-wDuHsv01) kodunu yazınız.

Eskişehir Yolu Söğütözü Mah. 2177 Sokak No:10/ A Kat.10.11.12.13 Posta Kodu: 06510 Çankaya/
Ankara
Telefon No: (312)705 50 27 Faks: (312)705 55 61
E-Posta: ayyay@bile.gov.tr İnternet Adresi: <http://www.bilmisimleri.aile.gov.tr/bilgiler>

Bilgi için: Kubra Zeynep
KUTLUK
Çocuk Gelişimci
Telefon No: (312)705 55 31-
Güvenli Elektronik İmza
Aslı ile Aynıdır

03.08.2017
M.ERGÜL

Ek:4 Etik Kurul Gizli Veri Kararı

T.C.
CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ
BİLİMSEL ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİĞİ KURULU BAŞKANLIĞI

Sayı : 60263016-050.06
Konu : Berçem BARUT'un Çalışması Hk.

EDEBİYAT FAKÜLTESİ DEKANLIĞI
(Sosyal Hizmet Bölüm Başkanlığına)

İlgi: 31/10/2017 tarih ve 241439 sayılı yazınız.

İlgi yazınız ve ekleri Üniversitemiz Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Sosyal ve Beşeri Bilimler Kurulunca incelenmiştir. Kurulun 09/11/2017 tarih ve 10 no'lu toplantısında alınan 8 no'lu kararda; "Karar 8: Edebiyat Fakültesi Sosyal Hizmet Bölüm Başkanlığının 31.10.2017 tarih ve 241439 sayılı yazısı ekinde bulunan Sosyal Hizmet Anabilim Dalı tezli yüksek lisans programı öğrencisi Berçem BARUT'un dilekçesinde bahsi geçen "Cinsel İstismar Mağduru Kız Çocukların Umutsuzluk Düzeyi ve Saldırgan Tutumları Arasında İlişki (Güneydoğu Anadolu Bölgesi Örneği)" konulu tezinin değerlendirilmesinde dilekçe ekinde bulunan Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından verilen örneklem verileri Üniversitemiz Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Sosyal ve Beşeri Bilimler Kurulu Başkanlığı tarafından görüldüğü yönünde, Rektör olurlarına sunulmak üzere oybirliği ile, Karar verildi." denilmekte olup, 09/11/2017 tarihli Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Sosyal ve Beşeri Bilimler Kurul toplantısında alınan 8 no'lu karar, Rektörlük olurlarına sunulmuş ve Rektör oluru alınmıştır.

Gereğini bilgilerinize rica ederim.

e-imzalıdır
Prof. Dr. Hilmi ATASEVEN
Rektör Yardımcısı

Ek:5 Bilgilendirilmiş Onam Formu

BİLGİLENDİRİLMİŞ ONAM FORMU

Araştırmacının Adı : Berçem Barut- Prof. Dr. Murat Yıldız

Araştırma Kuruluşu : Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Ana Bilim Dalı

Araştırmanın Başlığı : Cinsel İstismar Mağduru Kız Çocukların Umutsuzluk Düzeyleri ile Saldırgan Tutumları Arasındaki İlişki: Güneydoğu Anadolu Bölgesi Örneği

Merhaba, ben Berçem Barut. Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Hizmet Ana Bilim Dalında Yüksek Lisans öğrencisiyim ve aynı zamanda Diyarbakır Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğünde Sosyal Hizmet Uzmanı olarak çalışmaktayım. Cumhuriyet Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü öğretim üyesi Prof. Dr. Murat Yıldız ile birlikte kız çocukların ve ergenlerin birtakım yaşantılar sonrasında karşılaştığı güçlüklerle baş etme becerileri kazanmasına yardımcı olmayı amaçlayan bir araştırma yürütmekteyiz.

Bu araştırma kapsamında Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının izni ile Adıyaman, Batman, Diyarbakır, Gaziantep, Mardin ve Şanlıurfa illerinde kız çocuklarıyla görüşmeler gerçekleştirmekteyiz. Seni de bu araştırmaya katılmaya davet ediyoruz. Araştırmaya katılımın zorunlu olmadığını ve tamamen gönüllülük esasına dayalı olduğunu bilmeni isteriz. Öncelikle sana araştırma hakkında birtakım bilgiler vereceğim ve anlamadığın herhangi bir şey olursa beni durdurabilir, rahatlıkla bana soru sorabilirsin. Araştırmaya katılmak ile ilgili hemen karar vermek zorunda olmadığını, düşünmek istersen seni bekleyeceğimi bilmen bizim için önemli. Katılmaya karar verirsen de senden formu imzalamamı isteyeceğim.

Bu araştırma ile birtakım yaşantılar sonrasında çocukların neler düşündüklerini ve hissettiklerini onların gözünden bilmek ve onları anlamaya çalışarak bu süreçlerine katkıda bulunmak istiyoruz. Bu nedenle senin de çalışmaya katılmanı istiyoruz. Bizimle

paylaşacağın yaşantıların, duygu ve düşüncelerin araştırmaya oldukça anlamlı bilgiler sağlayacak. Paylaştığın bilgiler kesinlikle **gizli** kalacak ve senin kimlik bilgilerin **hiçbir şekilde hiçbir yerde** geçmeyecek. Araştırmanın sana doğrudan katkısı olmasa da verdiğin bilgiler, paylaştığın duygu ve düşünceler seninle benzer birtakım yaşantılara sahip olanların yararına olmasına katkı sağlayacaktır.

Katılıp katılmamak fikri tamamen sana kalmış ve hiçbir zorunluluğun bulunmuyor. Araştırmaya katılman senin buradan aldığın hizmet sürecini etkilemeyecek ve katılman karşılığında da sana herhangi bir ücret ödenmeyecektir. Eğer katılmak istersen görüşmelerimiz burada gerçekleşecek, senden formu burada doldurmanı isteyeceğim ve dilediğin zaman da araştırmadan çekilme hakkına sahip olacaksın. Bu süre zarfında rahatsız olduğun bir durum olduğunda benimle paylaşabilir cevaplamak istemediğin soruları geçebilirsin.

Katılımcının Adı Soyadı:

Bu araştırmaya kendi isteğimle katılıyor ve yukarıdaki koşulları kabul ediyorum.

Katılımcı ile Görüşen Araştırmacının Adı Soyadı: Berçem Barut

Ek: 6 Umutsuzluk Ölçeği

(Bu bölümde maddelerde ifade edilenlerin sizin için doğru olup olmadığını belirtmeniz istenmektedir. Lütfen sizin için en uygun olan şıkkın altındaki harfi daire içine alınız.)

	<u>Doğru</u>	<u>Yanlış</u>
1. Geleceğe umut ve coşkuyla bakıyorum.....	D	Y
2. İşlerimi yoluna koyamamaktan öyle bunaldım ki her şeyi yüzüstü bırakabilirim.....	D	Y
3. İşlerimin kötü gitmesi halinde bu durumun sonsuza kadar böyle sürüp gitmeyeceğini bilmek, rahatlamama yardımcı oluyor.....	D	Y
4. Daha ötesini bilemem ama, önümüzdeki on yıl içinde hayatımın nasıl ve ne şekilde olacağını tahmin edemiyorum.....	D	Y
5. Yapmayı en çok istediğim şeyleri gerçekleştirmek için yeterince zamanım var.....	D	Y
6. Beni en çok ilgilendiren konularda gelecekte başarılı olacağımı ümit ediyorum.....	D	Y
7. Geleceğimi karanlık görüyorum.....	D	Y
8. Hayatta sahip olunabilecek güzel şeyleri herkesten daha çok elde edeceğimi umuyorum.....	D	Y
9. Şanssız biriyim ve gelecekte de şanslı olacağıma inanmıyorum.....	D	Y
10. Geçmişte kazandığım deneyimler sayesinde geleceğe iyi bir şekilde hazırlandım.....	D	Y
11. Gelecekle ilgili görebildiğim, umutsuzluk ve hayal kırıklığından başka bir şey değil.....	D	Y
12. Gönülden arzu ettiğim şeylere sahip olmayı beklemiyorum.....	D	Y
13. Geleceğe baktığımda, bugünkünden daha çok mutlu olacağımı umuyorum.....	D	Y
14. Hiçbir işim istediğim gibi olmuyor.....	D	Y
15. Gelecekte beklentilerimin gerçekleşeceğine olan inancım sonsuzdur.....	D	Y
16. Bugüne kadar, arzu ettiğim hiçbir şeyi elde edemedim. Bu nedenle, bundan sonra artık herhangi bir şey istemem aptalca bir davranış olur.....	D	Y
17. Gelecekte, şu veya bu şekilde gerçek mutluluğu yakalamamın çok güç olduğunu düşünüyorum.....	D	Y
18. Gelecek bana karanlık ve belirsiz görünüyor.....	D	Y
19. Gelecekte, kötü günlerden çok, iyi günler beni bekliyor.....	D	Y
20. İstediyim bir şeyi elde etmek için çaba göstermemin bir yararı yok; çünkü onu elde etmemin çok güç olduğunu düşünüyorum.....	D	Y

Ek: 7 Saldırganlık Ölçeği

Aşağıdaki her bir maddeyi okuyarak, bu madde sizin için her zaman doğru ise “ Tamamen Katılıyorum ”, genelde doğru ise Katılıyorum ”, emin değilseniz “ Kararsızım ”, genelde doğru değilse “ Katılmıyorum ”, hiçbir zaman doğru değilse “ Kesinlikle Katılmıyorum ” şeklinde işaretleme yapmanız rica olunur.	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
1. Bazı arkadaşlarım benim öfkeli biri olduğumu söylerler					
2. Gerekirse hakkımı korumak için şiddete başvurabilirim					
3. Birisi bana fazlasıyla iyi davrandığında “acaba benden ne istiyor” diye düşündürürüm					
4. Arkadaşlarımın görüşlerine katılmadığım zaman bunu onlara açıkça söylerim					
5. Öfkeden deliye döndüğümde birşeyler kırıp dökerim					
6. İnsanlar benim görüşlerime katılmadıklarında onlarla tartışmaktan kendimi alıkoyamam					
7. Zaman zaman bazı olaylara/kişilere yönelik kızgınlığım uzun süre bitmek bilmez					
8. Bazen başkalarına vurma dürtümü kontrol edemiyorum					
9. Sakin yapılı biriyimdir					
10. Tanımadığım insanlar bana fazla yakın davrandıklarında onlara şüpheyle yaklaşırım					
11. Daha önce, tanıdığım insanları tehdit ettiğim oldu					
12. Çok çabuk parlar ve hemen sakinleşirim					
13. Birisi bana sataşırse kolaylıkla onu itip tartaklayabilirim					
14. İnsanlar sinirimi bozduklarında kolaylıkla onlar hakkında ne düşündüğümü söyleyebilirim					
15. Zaman zaman kıskançlık beni yiyip bitirir					
16. Bir insana vurmanın mantıklı bir gerekçesi olamayacağını düşünüyorum					
17. Bazen hayatın bana adaletsiz davrandığını düşündürürüm					
18. Öfkemi kontrol etmekte zorluk çekerim					
19. Yapmak istediğim birşey engellendiğinde kızgınlığımı açıkça ortaya koyarım					
20. Zaman zaman insanların arkamdan güldüğü duygusuna kapılırım					

21. İnsanlarla sıkça görüş ayrılığına düşerim					
22. Birisi bana vurursa ben de karşılık veririm					
23. Bazen kendimi patlamaya hazır bir bomba gibi hissediyorum					
24. Diğer insanların her zaman çok iyi fırsatlar yakaladıklarını düşünüyorum					
25. Birisi beni iterse onunla kavgaya tutuşurum					
26. Arkadaşlarımın arkamdan konuştuklarını biliyorum					
27. Arkadaşlarım münakaşacı/tartışmayı seven biri olduğumu söylerler					
28. Bazen olmadık şeylere ortada mantıklı bir neden yokken aniden sinirlenir, tepki veririm.					
29. Çoğu insana kıyasla daha sık kavgaya karıştığımı söyleyebilirim.					

Ek: 8 Kişisel Bilgi Formu

YÖNERGE

Elinizdeki anket formu kişilerin kendi duygu, düşünce ve kanaatlerini ifade etmek amacıyla kullandıkları birtakım cümlelerden oluşmaktadır. Sizden, değişik konularla ilgili olarak yazılan bu maddeleri dikkatlice okuyup her birinde belirtilen duygu, kanaat ve davranışların sizin için uygun olup olmadığını veya söz konusu ifadelere katılıp katılmadığınızı belirtmeniz istenmektedir.

Her insanın duygu ve kanaatleri veya davranışları birbirinden farklı olabileceğinden maddeleri çevrenin etkisinde kalmadan işaretleyiniz. Çünkü bu bir sınav değildir. Ayrıca, anket üzerine kimliğinizle ilgili herhangi bir şey yazmanıza gerek yoktur. Vereceğiniz samimi ve gerçeğe uygun cevaplar araştırmadan geçerli ve güvenilir sonuçlar elde edilmesine büyük katkıda bulunacaktır. Lütfen her maddeyi atlamadan dikkatle okuyunuz ve kanaatinize en uygun ya da en yakın olan seçeneğin altındaki harfe çarpı (X) koyarak işaretleyiniz. Anketin doldurulması konusunda gösterdiğiniz ilgi, yardım ve iş birliğine şimdiden teşekkür ederiz.

1. **Yaşınız verilen aşağıdaki yaş gruplarından hangisine girer?**
a) 9-12 b)13-15 c)16-18
2. **Öğrenim görme türünüz (Okuduğunuz okul türü) nedir?**
a) Herhangi bir okulda öğrenim görmüyorum
b) Normal devlet okullarında gündüzlü öğrenim görmekteyim.
c) Açık öğretim programında öğrenim görmekteyim.
d) Özel eğitim (Rehabilitasyon) okulunda eğitim öğrenim görmekteyim.
3. **Şu anda hangi şehirde yaşamaktasınız?**
.....
4. **Anne babanız hayatta mı?**
a) Annem sağ, babam vefat etti
b) Annem vefat etti, babam sağ
c) Her ikisi de sağ
d) Her ikisi de ölü
e) Herhangi bir bilgim yok
5. **Anne ve Babanızın birliktelik durumu nedir?**
a) Birlikte yaşıyorlar
b) Ayrı yaşıyorlar
c) İkisinden biri vefat
d) Herhangi bir bilgim yok
6. **Psikiyatrik destek alıyor musunuz ya da daha önce aldınız mı?**
a) Evet, şu an alıyorum. Daha önce almadım.
b) Hayır, şu an almıyorum. Daha önce aldım.
c) Evet, şu an alıyorum. Daha önce de aldım.
d) Şu an almıyorum. Daha önce de almadım.
7. **Herhangi bir psikiyatrik ilaç kullanıyor musunuz?**
a) Evet b) Hayır
8. **Aileniz ile görüşme şekliniz nedir? (Birden fazla seçeneği işaretleyebilirsiniz)**
a) Kuruma ziyarete geliyorlar
b) İzinli olarak ben gidiyorum
c) Telefon ile görüşüyorum
d) Hiçbiri
9. **Aileniz ile görüşme sıklığınız nedir?**
a) Haftada bir görüşüyorum
b) Ayda bir görüşüyorum
c) Üç ayda bir görüşüyorum
d) Altı ayda bir görüşüyorum
e) Hiç görüşmüyorum

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Berçem BARUT
Uyruğu : T.C.
Doğum Tarihi ve Yeri : 30.03.1991 - Diyarbakır
e-posta : barutbercem@gmail.com

EĞİTİM

<u>Derece</u>	<u>Kurum</u>	<u>Mezuniyet Yılı</u>
<u>Lisans</u>	Adnan Menderes Üniversitesi	2013
<u>Yüksek Lisans</u>	Cumhuriyet Üniversitesi	2018

İŞ TECRÜBESİ

<u>Tarih</u>	<u>Kurum</u>	<u>Görev</u>
12.08.2013-	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Diyarbakır İl Müdürlüğü	Sosyal Çalışmacı

YABANCI DİL BİLGİSİ

YÖK-DİL İngilizce (81.25)